

АГЕНЦИЈА ЗА ЕНЕРГЕТИКУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ
АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ
ЗА 2012.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ ЗА 2012. ГОДИНУ

Извештај о стању у енергетском сектору Србије

*

Извештај о раду
и финансијском пословању Агенције

Београд, април 2013.

САДРЖАЈ

УВОДНА НАПОМЕНА.....	1
ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ У ЕНЕРГЕТСКОМ СЕКТОРУ СРБИЈЕ.....	3
1. ЕНЕРГЕТСКЕ ПОТРЕБЕ СРБИЈЕ.....	5
2. СТАЊЕ НА ТРЖИШТИМА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ И ПРИРОДНОГ ГАСА У 2012.	7
2.1 Очекивана динамика отварања тржишта електричне енергије и природног гаса.....	7
2.2 Услови за функционисање тржишта.....	8
2.3 Правила о промени снабдевача.....	9
2.4 Регулисане и слободне цене енергије и енергената.....	10
2.5 Сигурност снабдевања електричном енергијом и природним гасом.....	10
3. ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА.....	11
3.1 СТРУКТУРА СЕКТОРА И КАПАЦИТЕТИ.....	11
3.1.1 Организациона и власничка структура сектора електричне енергије.....	11
3.1.2 Раздвајање електроенергетских делатности и независност оператора.....	11
3.1.3 Капацитети за производњу, пренос и дистрибуцију.....	12
3.1.3.1 Производња.....	12
3.1.3.2 Пренос.....	13
3.1.3.3 Дистрибуција.....	14
3.2 ОСТВАРЕНА ПОТРОШЊА И ПРОИЗВОДЊА.....	14
3.3 РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ПРЕНОСНОГ СИСТЕМА.....	16
3.3.1 Правила о раду преносног система.....	16
3.3.2 Регулација цене приступа систему за пренос електричне енергије.....	16
3.3.3 Усклађеност са директивама ЕУ.....	18
3.3.4 Пренете количине електричне енергије.....	18
3.3.5 Коришћење прекограничних преносних капацитета.....	19
3.3.5.1 Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета.....	19
3.3.5.2 Додела права на коришћење прекограничних капацитета.....	19
3.3.5.3 Годишња размена преко граница регулационе области.....	22
3.4 РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА.....	23
3.4.1 Правила о раду дистрибутивног система.....	24
3.4.2 Регулација цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије.....	24
3.4.3 Усклађеност са директивама ЕУ.....	25
3.4.4 Дистрибуирана количина електричне енергије.....	26
3.5 РЕГУЛАЦИЈА ЦЕНА ЗА РЕГУЛИСАНО СНАБДЕВАЊЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ.....	26
3.6 ТРЖИШТЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ.....	29
3.6.1 Билатерално тржиште електричне енергије.....	30
3.6.1.1 Слободно великопродајно тржиште.....	30
3.6.1.2 Малопродајно тржиште.....	33
3.6.1.2.1 Испоручене количине електричне енергије крајњим купцима.....	33
3.6.2 Балансно тржиште електричне енергије.....	34
3.6.3 Организовано тржиште електричне енергије.....	35
3.6.4 Заједничке активности на развоју регионалног тржишта.....	35
3.7 ПРАЋЕЊЕ И РЕГУЛАЦИЈА КВАЛИТЕТА ИСПОРУКЕ И СНАБДЕВАЊА.....	36
3.7.1 Непрекидност испоруке електричне енергије.....	36
3.7.1.1 Показатељи квалитета у преносној мрежи.....	37
3.7.1.2 Показатељи квалитета у дистрибутивној мрежи.....	38
3.7.2 Квалитет напона.....	40
3.7.3 Комерцијални квалитет.....	41
3.7.3.1 Прикључење, обустава и искључење.....	41
3.7.3.2 Мерење и обрачун.....	42

3.7.3.3	Отклањање техничких сметњи у испоруци	43
3.7.3.4	Корисничке услуге.....	43
3.8	СИГУРНОСТ СНАБДЕВАЊА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ	43
3.8.1	Прогноза потрошње.....	44
3.8.2	Производне могућности.....	44
3.8.3	Коришћење обновљивих извора енергије.....	45
3.8.4	Изградња нових преносних капацитета	47
3.8.4.1	Изградња интерконективних далековода	48
3.8.5	Мере оператора дистрибутивних система.....	48
3.8.5.1	Напредне мреже	49
3.8.5.2	Смањење губитака електричне енергије у дистрибутивној мрежи	49
4.	ПРИРОДНИ ГАС	51
4.1	ОРГАНИЗАЦИОНА И ВЛАСНИЧКА СТРУКТУРА СЕКТОРА ПРИРОДНОГ ГАСА.....	51
4.2	РАЗДВАЈАЊЕ ЕНЕРГЕТСКИХ ДЕЛАТНОСТИ И НЕЗАВИСНОСТ ОПЕРАТОРА.....	52
4.3	КАПАЦИТЕТИ ЗА ТРАНСПОРТ, ДИСТРИБУЦИЈУ И СКЛАДИШТЕЊЕ ПРИРОДНОГ ГАСА	52
4.3.1	Транспорт.....	52
4.3.2	Дистрибуција	55
4.3.3	Складиште.....	56
4.4	ОСТВАРЕНА ПОТРОШЊА И ИЗВОРИ СНАБДЕВАЊА ПРИРОДНИМ ГАСОМ	56
4.5	РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ТРАНСПОРТНОГ СИСТЕМА	57
4.5.1	Правила рада система за транспорт природног гаса.....	58
4.5.2	Регулација цене приступа транспортном систему	58
4.5.3	Усклађеност са директивама ЕУ.....	59
4.5.4	Транспортоване количине природног гаса.....	59
4.5.5	Коришћење прекограничних транспортних капацитета	59
4.5.5.1	Правила за расподелу прекограничних транспортних капацитета	59
4.5.5.2	Додела капацитета на интерконективним водовима и управљање загушењима	59
4.5.6	Балансирање.....	60
4.6	РЕГУЛАЦИЈА ОПЕРАТОРА ДИСТРИБУТИВНОГ СИСТЕМА.....	60
4.6.1	Правила о раду дистрибутивног система.....	61
4.6.2	Регулација цене приступа дистрибутивном систему.....	61
4.6.3	Усклађеност са директивама ЕУ.....	61
4.6.4	Дистрибуирана количина природног гаса	61
4.6.5	Регулација цена за регулисано снабдевање природним гасом	62
4.7	ТРЖИШТЕ ПРИРОДНОГ ГАСА	67
4.7.1	Великопродајно тржиште	67
4.7.1.1	Заједничке активности на развоју регионалног тржишта.....	68
4.7.2	Малопродајно тржиште	68
4.7.2.1	Испоручене количине природног гаса крајњим купцима.....	68
4.7.2.2	Праћење и регулација квалитета испоруке и снабдевања.....	70
4.8	СИГУРНОСТ СНАБДЕВАЊА ПРИРОДНИМ ГАСОМ.....	70
4.8.1	Прогноза потрошње природног гаса.....	70
4.8.2	Пројекти за повећање сигурности снабдевања.....	70
5.	НАФТА И ДЕРИВАТИ НАФТЕ	71
5.1	СТРУКТУРА СЕКТОРА И КАПАЦИТЕТИ	71
5.1.1	Организациона и власничка структура нафтног сектора	71
5.1.2	Раздвајање енергетских делатности.....	71
5.2	КАПАЦИТЕТИ ЗА ПРОИЗВОДЊУ И ТРАНСПОРТ	71
5.2.1	Производња нафте и деривата нафте.....	71
5.2.2	Транспорт нафте и деривата нафте.....	72
5.3	РЕГУЛАЦИЈА ТРАНСПОРТА НАФТЕ И НАФТНИХ ДЕРИВАТА	73
5.3.1	Правила о раду транспортног система	73
5.3.2	План развоја.....	73
5.3.3	Регулација цена приступа транспортном систему	73

5.4	ТРЖИШТЕ НАФТЕ И ДЕРИВАТА НАФТЕ	73
5.4.1	Великопродајно тржиште	73
5.4.2	Малопродајно тржиште	74
6.	ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА И ЗАШТИТА КУПАЦА	75
6.1	ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА	75
6.2	ЗАШТИТА КУПАЦА	75
6.2.1	Олакшице за обрачун електричне енергије за социјално угрожене купце у Србији	76
ИЗВЕШТАЈ О РАДУ И ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ АГЕНЦИЈЕ		79
7.	ИЗВЕШТАЈ О РАДУ АГЕНЦИЈЕ	81
7.1	ОСНОВНИ ПОДАЦИ О АГЕНЦИЈИ	81
7.1.1	Оснивање и делокруг рада Агенције	81
7.1.2	Организација Агенције	82
7.1.3	Независност и одговорност	83
7.2	АКТИВНОСТИ АГЕНЦИЈЕ У 2012. ГОДИНИ	84
7.2.1	Регулација цена	84
7.2.2	Лиценцирање енергетских субјеката	85
7.2.3	Надзор над тржиштем електричне енергије и природног гаса	86
7.2.4	Одлучивање по жалбама	87
7.2.5	Међународне активности	88
7.2.5.1	Атински процес и Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ECRB)	88
7.2.5.2	Регионална асоцијација регулатора у енергетици (ERRA)	89
7.2.5.3	Европске интеграције	90
7.2.6	Остале активности	90
8.	ИЗВЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ АГЕНЦИЈЕ	91
	Садржај табела	95
	Садржај слика	95
	Скраћенице и страни изрази	96
	Конверзиони фактори за јединице енергије	96

УВОДНА НАПОМЕНА

Сходно одредбама Законом о енергетици, председник и чланови Савета за свој рад и рад Агенције за енергетику Републике Србије, одговарају Народној скупштини Републике Србије, којој најмање једном годишње подносе извештај о раду, а што подношењем Извештаја за 2012. годину и чинимо. Поред извештаја о раду и финансијском пословању Агенције, овај документ садржи и извештај о стању у енергетском сектору Републике Србије, у оквиру надлежности Агенције.

Извештај о енергетском сектору Србије обухвата приказ стања и активности у домену тржишта електричне енергије и природног гаса и делом нафте и нафтних деривата, сигурности снабдевања електричном енергијом и природним гасом, активности у оквиру делатности од општег интереса и заштите купаца електричне енергије и природног гаса. По структури и садржају, Извештај одговара и препорукама Савета европских енергетских регулатора (Council of European Energy Regulators - CEER).

У Извештају су, у мери која је потребна за праћење садржаја, приказане одредбе Закона и промене које из њега проистичу у енергетском сектору. Законом су у правни систем Србије у целини пренете одредбе такозваног Другог пакета прописа Европске уније о унутрашњем тржишту енергије, укључујући и проширене надлежности Агенције. Циљ је да се енергетски сектор учини рационалним и трошковно ефикасним, да се ефикасније регулишу монополске делатности, а омогући деловање тржишта на националном, али пре свега регионалном и паневропском простору, на начин који обезбеђује одржив дугорочни развој. Министарски савет Енергетске заједнице је у јесен 2011. донео одлуку о примени такозваног Трећег пакета, тако да ће се приступити изменама и допунама Закона.

Агенција је од оснивања настојала да гради, јача и одржава висок ниво сопствених професионалних капацитета. Данас је то још важније, имајући у виду неопходност да се што ефикасније одговори на изазове и надлежности уграђене у нови Закон, као и међународне обавезе.

Агенција је у 2012. години испунила све обавезе које су јој Законом додељене и које су битне за предвиђену динамику отварања тржишта енергије у Србији. Имала је и запажену улогу у раду институција Енергетске заједнице, а пружала је и подршку другим институцијама у активностима на националном и међународном нивоу.

Све одлуке о питањима из надлежности Агенције, у складу са Законом, доноси Савет Агенције. Савет је у 2012. години одржао 32 седнице, на којима су донете одлуке, сагласности, решења и друга акта у области регулације цена, успостављања и надзора тржишта енергије, издавања и одузимања лиценци, унутрашње организације и начина рада Агенције и других послова из надлежности Савета.

Сигурност снабдевања електричном енергијом, природним гасом и дериватима нафте у 2012. години је била задовољавајућа, изузев у фебруару. У том месецу је Влада РС увела заштитне мере због нарушене сигурности снабдевања електричном енергијом изазване вишедневним екстремно ниским температурама, као и дуготрајном сушом и смањеном производњом хидроелектрана. Термоелектране су радиле поуздано, чиме је омогућено високо годишње коришћење капацитета, тако да је увоз електричне енергије, и поред мање производње хидроелектрана, остао на нивоу претходне године. Потрошња електричне енергије у Србији је смањена за 2,2%, а транзит преко Србије за 3%. Сигурности снабдевања природним гасом је у великој мери осигурана радом подземног складишта повећаним капацитетом. Потрошња природног гаса је смањена за 13,3%, највише због пада потрошње у индустрији.

Савет Агенције сматра да су три групе питања изузетно важне за будућност енергетике Србије: отварање тржишта електричне енергије и природног гаса, успостављање дугорочно извесније политике цена и обезбеђење дугорочне сигурности снабдевања енергијом.

Током 2012. године, учињени су битни кораци ка **отварању тржишта електричне енергије и природног гаса и ефикаснијој регулацији монополских делатности**, али се показује и да се нерационалности у енергетском сектору не отклањају довољно ефикасно и да кашњења у испуњавању обавеза угрожавају рокове утврђене Законом.

До краја 2012. и на самом почетку 2013. године, обезбеђени су сви битни регулаторни услови за излазак на тржиште купаца електричне енергије прикључених на преносну мрежу. Давањем сагласности од стране Агенције на Правила о раду тржишта електричне енергије децембра 2012, уређени су услови за примену балансног механизма.

Веома је важна припрема енергетских предузећа и купаца електричне енергије који имају обавезу да од јануара 2014. године изађу на слободно тржиште (свих изузев домаћинстава и малих купаца).

Спроведене су припреме за правно раздвајање оператора дистрибутивног система од снабдевања електричном енергијом и других делатности, чиме се стварају услови да се ова обавеза реализује у 2013. години.

Током 2012. је остварен запажен напредак у начину остваривања права на коришћење прекограничних капацитета за пренос електричне енергије. Поред заједничких аукција расположивих прекограничних капацитета на граници са Мађарском, након сагласности Агенције на Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на српско-румунској граници, омогућено је да се и на овој граници организују заједничке аукције за, односно у 2013. години.

Настављене су активности у оквиру Енергетске заједнице на развоју регионалног тржишта електричне енергије.

Ниво концентрисаности тржишта електричне енергије у Србији, у погледу остварених трговачких активности, и у 2012. је остао висок или умерено висок.

Губици електричне енергије у дистрибутивној мрежи су задржали благо опадајући тренд, али су и даље веома високи у односу на технички оправдане. Недовољно ефикасно се сузбијају крађе електричне енергије. Потребно је интензивирање инвестиција у дистрибутивну мрежу и ефикаснија замена мерних уређаја.

У неколико претходних година се запажа мање повећање потрошње електричне енергије у зимском периоду у домаћинствима. Агенција ће пратити ову појаву и, уколико се покаже потребним, променити односе и границе тарифа, како би се дестимулисала нерационална потрошња за грејање.

Агенција је и пре обавеза утврђених Законом, етапно од 2009. године, установила правила за праћење техничких и комерцијалних показатеља квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом. У 2012. години је постигнут значајан напредак у одзиву дистрибутивних привредних друштава на захтеве Агенције за редовно достављање података о комерцијалном квалитету. Показатељи непрекидности испоруке су на нивоу региона, али вишеструко су лошији у односу на европски просек. Четворогодишње искуство је веома добра подлога за припрему Правила о квалитету испоруке и снабдевања која ће Агенција донети у 2013. години.

Постоје и основни услови за излазак на тржиште природног гаса купаца прикључених на транспортни систем, а у овом сектору је успостављена одређена пракса у пословању на слободном тржишту од 2009. године.

Припрема Правила о раду система за транспорт гаса, која доноси ЈП Србијагас, је у финалној фази и очекује се да ће Агенција на њих дати сагласност до средине 2013.

Припрема се правно раздвајање оператора транспортног система у вертикално интегрисним предузећима у гасном сектору (ЈП Србијагас и Yugogaz а.д.), од снабдевања природним гасом и других делатности, како би се обавеза раздвајања реализовала у 2013. години.

Гасни сектор карактерише низак степен гасификације домаћинстава (око 10%) и уситњеност дистрибуција. За даљи развој гасног тржишта, од велике је важности да се убрза набавка и уградња одговарајуће мерне опреме.

Урађене су, и у потребној мери међусобно усаглашене, прве верзије десетогодишњих планова развоја система за пренос и дистрибуцију електричне енергије и транспорт природног гаса. Овим се омогућава да се ова важна документа током 2013. доставе Агенцији на сагласност.

Политика цена електричне енергије и природног гаса је једно од најкомплекснијих актуелних питања енергетског сектора са вишеструким последицама, а њена битна компонента је рационализација трошкова у пословању енергетских предузећа.

Садашњи ниво цена електричне енергије је испод економски оправданог, што у великој мери ограничава развој електроенергетског сектора, јер не омогућава домаћу акумулацију за инвестиције, дестимулативно делује на друге инвеститоре, као и на рационализацију потрошње енергије.

Одобрена цена набавке природног гаса је од 2010. до краја 2012. године била нижа од уговорене набавне цене, тако да је ЈП Србијагас пословао са негативним финансијским резултатом у снабдевању тарифних купаца природним гасом. Овакви односи се преносе и у 2013. годину.

Мора се убрзано тражити најповољнија решења за **обезбеђење дугорочне сигурности снабдевања енергијом**. Неизвесност динамике економског раста, веома отежава прогнозу потрошње и увећава ризик за потенцијалне инвеститоре. У Републици Србији се за период до 2025. очекује пораст потрошње електричне енергије мањи од 1% просечно годишње. Будуће потребе ће се покривати продужењем радног века постојећих и изградњом нових електрана, укључујући и електране на обновљиве изворе енергије.

Најкритичније питање је примена ЕУ Директиве о великим ложиштима, односно важеће националне регулативе о емисији сумпорних и азотних оксида, по којима би се после 2017. године, сви блокови у термоелектранама који их не задовољавају повукли из погона, тако да би ЈП ЕПС могао остати без преко 1.100 MW, из којих сада обезбеђују више од 15% укупне производње. Ово питање има и регионалне и ЕУ димензије и добро аргументовани предлози ће бити веома важни за усаглашавање и усвајање одрживих решења на регионалном, односно у оквиру ЕнЗ, и националном нивоу.

За дугорочну сигурност снабдевања гасом, највећи значај имају изградња Јужног тока и повезивање са Бугарском гасоводом Ниш-Софија.

Нова Стратегија развоја енергетике би требало да учини извеснијим услове дугорочне енергетске стабилности и принципе прилагођавања енергетике Србије глобалним и ЕУ захтевима на начин који ће бити најповољнији за купце и доприносити економском развоју Републике. Енергетска предузећа морају што пре, на истим основама, донети планове развоја.

Овим се омогућава да се успостави дугорочнија политика цена и отклоне затечени дебаланси и обезбеди амбијент који ће бити довољно стабилан и подстицајан за инвестирање. Најважнији предуслов томе је успостављање ефикаснијег механизма заштите социјално угрожених купаца енергије, који је припремљен у 2012, а усвојен почетком 2013. године.

Савет Агенције за енергетику Републике Србије

април 2013.

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ У
ЕНЕРГЕТСКОМ СЕКТОРУ СРБИЈЕ

1. ЕНЕРГЕТСКЕ ПОТРЕБЕ СРБИЈЕ

Годишње потребе за примарном енергијом у Србији без Аутономне покрајине Косово и Метохија (АПКМ) су око 16 милиона тона еквивалентне нафте (мил.тен). За Србију је карактеристичан висок удео угља, претежно нискокалоричног лигнита, у укупној примарној енергији (преко 50%), који се доминантно користи за производњу електричне енергије. Висок удео домаћег лигнита омогућава релативно високу, у односу на друге земље, енергетску независност земље, али умањује ефикасност енергетских трансформација и повећава њихов утицај на животну средину и Србији дугорочно увећава ризик раста трошкова емисије угљен диоксида, односно гасова који глобално изазивају ефекат стаклене баште.

Овде су приказани последњи објављени подаци о укупној потрошњи примарна и финалне енергије и други са енергетиком повезани битни подаци, као и поређења са Европском унијом.

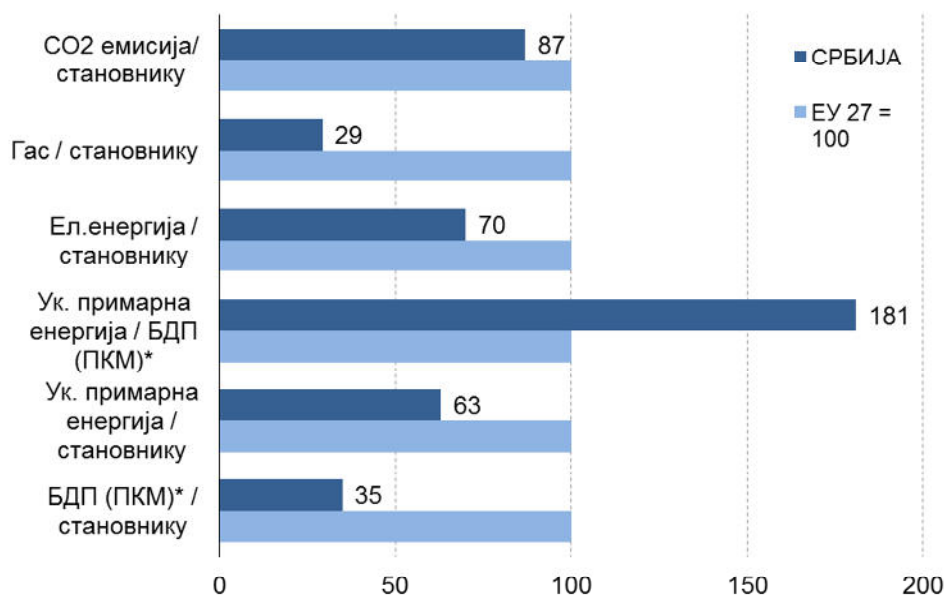
У 2011. години енергетска нето увозна зависност Србије је била 30,3%. У 2012. години трошкови нето увоза енергије су износили 2.280 мил.€, што представља чак 38,4% од салда укупног увоза и извоза Републике.

Табела 1-1: Енергетика Србије (без АПКМ) – неки показатељи за 2010 и 2011.

	Јединица мере	Година	
		2010.	2011.
Број становника	хиљ.	7.279	7.241
БДП по становнику, по паритету куповне моћи	стални УС\$ из 2005.	9.597	9.830
Потрошња примарне енергије	мил.тен	15,53	16,19
Потрошња финалне енергије	мил.тен	8,89	9,25
Увозна зависност	%	33,5	30,3
Учешће ОИЕ у бруто финалној потрошњи	%	21,0	17,8

Подаци: РЗС, Светска банка, МЕРЗЖС, АЕРС

У поређењу са Европском унијом, бруто друштвени производ Србије по паритету куповне моћи (који реалније одражава ниво развијености и стандарда) у 2010. години је био на нивоу од 35%, потрошња укупне примарне енергије по становнику 63%, а електричне енергије 70%. Енергетски интензитет, односно потрошња укупне примарне енергије по јединици друштвеног производа је на нивоу земаља региона, али 1,8 пута већи од европског просека. Већи енергетски интензитет је делом последица неминовних техничких губитака у трансформацији лигнита у електричну енергију (две трећине производње електричне енергије је из лигнита), али, пре свега, нерационалности, тј. ниске ефикасности у потрошњи у домаћинствима, у индустрији, због ниског степена коришћења капацитета и застареле технологије, као и у другим секторима. Потрошња гаса по становнику је на само 29% нивоа ЕУ, тако да овај сектор има висок потенцијал раста.

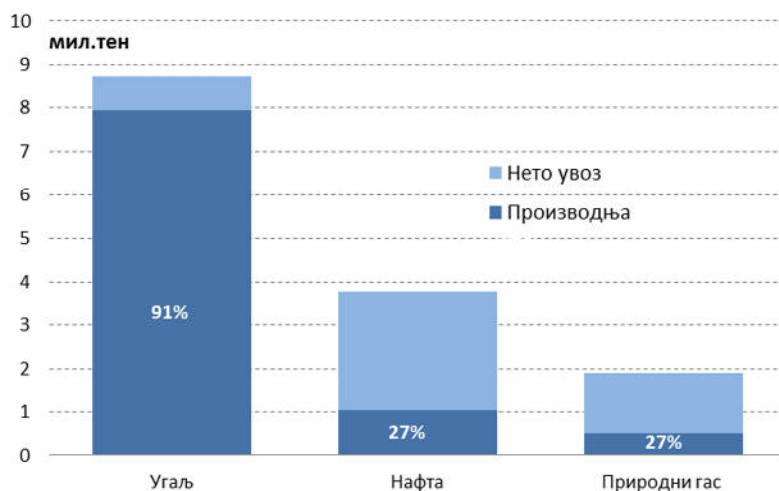

* БДП (ПКМ) - бруто друштвени производ по

Подаци: Светска банка.

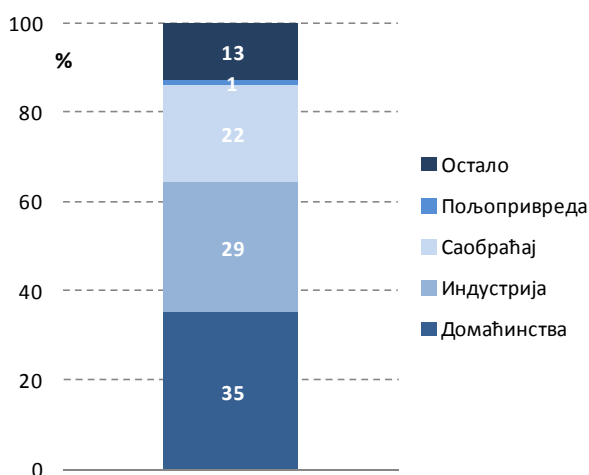
Слика 1-1: Упоредни показатељи Србије и Европске уније у 2010.

Увозна зависност у секторима нафте и природног гаса је смањена у протекле две године, али је и даље висока.

Слика 1-2: Потрошња и удео домаће производње примарне енергије у 2011.

Потрошња укупне финалне енергије у Србији, без неенергетске потрошње, 2011. је била 9,3 мил.тен, а процењује се да је у 2012. била 9,5 мил.тен. Највеће учешће у потрошњи финалне енергије имају домаћинства, индустрија и саобраћај.

Слика 1-3: Структура финалне потрошње енергије (без неенергетске потрошње) у 2011.

2. СТАЊЕ НА ТРЖИШТИМА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ И ПРИРОДНОГ ГАСА У 2012.

Током 2012. године надлежне институције и енергетска предузећа су завршила или припремала регулативу којом се омогућава примена Закона о енергетици („Службени гласник РС“ бр. 57/11, 80/11-исправка, 93/12 и 124/12), између осталог и убрзавање отварања тржишта енергије. Право да купују на слободном тржишту, у 2012. су имали сви купци електричне енергије и природног гаса, осим домаћинства, која ће то право стећи 1. јануара 2015. Иако је лиценциран велики број снабдевача на слободном тржишту, за електричну енергију чак 60, а за природни гас 21, током 2012. није било значајних активности у снабдевању крајњих купаца.

Припремљена подзаконска акта омогућила су отварање тржишта од почетка 2013. године за све купце који, по Закону, губе право на јавно снабдевање, односно купце чији су објекти прикључени на преносни систем за електричну енергију или на транспортни систем природног гаса.

2.1 Очекивана динамика отварања тржишта електричне енергије и природног гаса

Потенцијално је отворено, још од 2008. године, 43% тржишта електричне енергије и скоро 90% тржишта природног гаса. Међутим, у 2012. су још увек сви купци електричне енергије и природног гаса имали и право на снабдевање по регулисаним ценама.

Седам великих купаца је куповало гас по уговореним ценама од два трговца, углавном од ЈП Србијагас као трговца на слободном тржишту. Ово је било могуће и у условима некомплетне регулативе, јер је у питању био мали број купаца и зато што је ЈП Србијагас привремено уредио у оквиру јавног предузећа расподелу овлашћења међу енергетским делатностима и односе са другим трговцем на слободном тржишту, чиме је превазилажено непостојање правила рада транспортног система и у њему правила тржишта. По слободно уговореним ценама, у 2012. години је купљено 16% укупно утрошеног гаса.

Динамика даљег обавезног отварања тржишта је утврђена Законом и то ограничавањем права купаца на јавно снабдевање. Право на јавно снабдевање имају:

- од 01. јануара 2013, крајњи купци електричне енергије, односно природног гаса чији су објекти прикључени на дистрибутивни систем;
- од 01. јануара 2014. само домаћинства и мали купци¹ електричне енергије и
- од 01. јануара 2015. само домаћинства и мали купци природног гаса.

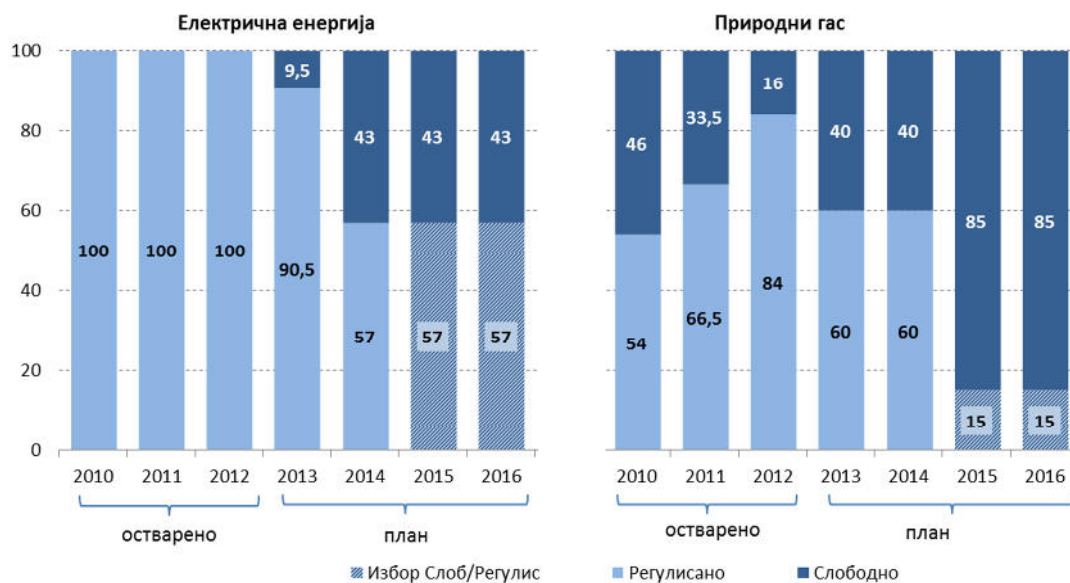
Купац који остане без слободно изабраног снабдевача, имаће право:

- ако је домаћинство или мали купац - да се врати на јавно снабдевање;
- остали купци - на резервно снабдевање, под условима из Закона, до 01. јануара 2015. за електричну енергију и до 01. јануара 2016. за природни гас, али најдуже на 60 дана.

Купцу који нема снабдевача, оператор система на који је прикључен, је дужан да обустави испоруку електричне енергије, односно природног гаса.

На слици 2-1 је приказана остварена и планирана отвореност тржишта електричне енергије и природног гаса у периоду 2010-2016. Од 2015. ће оба тржишта бити 100% отворена, али ће домаћинства и мали купци имати и могућност да користе регулисано јавно снабдевање.

¹ мали купци електричне енергије или природног гаса су крајњи купци (правна лица и предузетници) који имају мање од 50 запослених, укупан годишњи приход у износу до 10 милиона евра у динарској противвредности и чији су сви објекти прикључени на дистрибутивни систем електричне енергије напона нижег од 1 kV, односно на дистрибутивни систем природног гаса.

Слика 2-1: Отварање тржишта електричне енергије и природног гаса

2.2 Услови за функционисање тржишта

Већи део докумената неопходних за функционисање тржишта постоји, с тим да су током 2012. године раније донета подзаконска акта усаглашавања са новим Законом. Дакле примењују се:

- уредбе о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом - у 2013. следи усаглашавање са новим Законом;
- правилник о условима за издавање, измену и одузимање лиценце за обављање енергетске делатности – у 2013. следи усаглашавање са новим Законом;
- правила о раду система за пренос (примењује се од 2008.) и за дистрибуцију електричне енергије (у примени од почетка 2010.) – следи додатно усаглашавање са Законом;
- правила за расподелу прекограничних преносних капацитета – доносе се годишње, а у примени су од 2012. (до тада су сваке године доношена привремена правила);
- правила о раду тржишта електричне енергије;
- правила о промени снабдевача;
- методологије за одређивање цене приступа систему за пренос и дистрибуцију електричне енергије и транспорт и дистрибуцију природног гаса;
- методологије за одређивање цене електричне енергије и цене природног гаса за јавно снабдевање;
- методологије за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије и транспорт и дистрибуцију природног гаса.

Цене коришћења преносног система су регулисане од 2008, а дистрибутивних система електричне енергије од 2010. за свих 5 дистрибуција.

Цене коришћења транспортног система природног гаса су регулисане од 2008, а дистрибутивних система природног гаса од 2009. године.

У припреми су правила чијим доношењем ће бити испуњени сви услови за несметано функционисање тржишта природног гаса:

- правила о раду система за транспорт природног гаса, која садрже и неопходна правила тржишта природног гаса и
- правила о раду система за дистрибуцију природног гаса.

Претходним Законом нису били утврђени рокови за доношење неких аката и енергетски субјекти их нису донели.

Такође, биће донета и:

- правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом.

Предлог Правила о раду транспортног система природног гаса је ЈП Србијагас поднео Агенцији. Након усаглашавања, она ће бити објављена ради стручне јавне расправе и очекује се да ће у првој половини 2013. бити донета, уз претходну сагласност Агенције. Након тога, биће припремљена правила о раду дистрибутивног система природног гаса. Очекује се да први предлог припреми оператор дистрибутивног система ЈП Србијагас, а затим и сви остали оператори.

Правила о раду система за складиштење природног гаса, у складу са Законом, доноси оператор складишта природног гаса, а Агенција на њих даје сагласност. Приступ постојећем складишту није регулисан, па се није приступило изради овог документа.

Оператор тржишта ће донети Правила о раду организованог тржишта електричне енергије, уз сагласност Агенције, након што Влада РС ближе уреди организацију и рад оператора тржишта, услове и начин пословања учесника на организованом тржишту и друге услове у складу са законом.

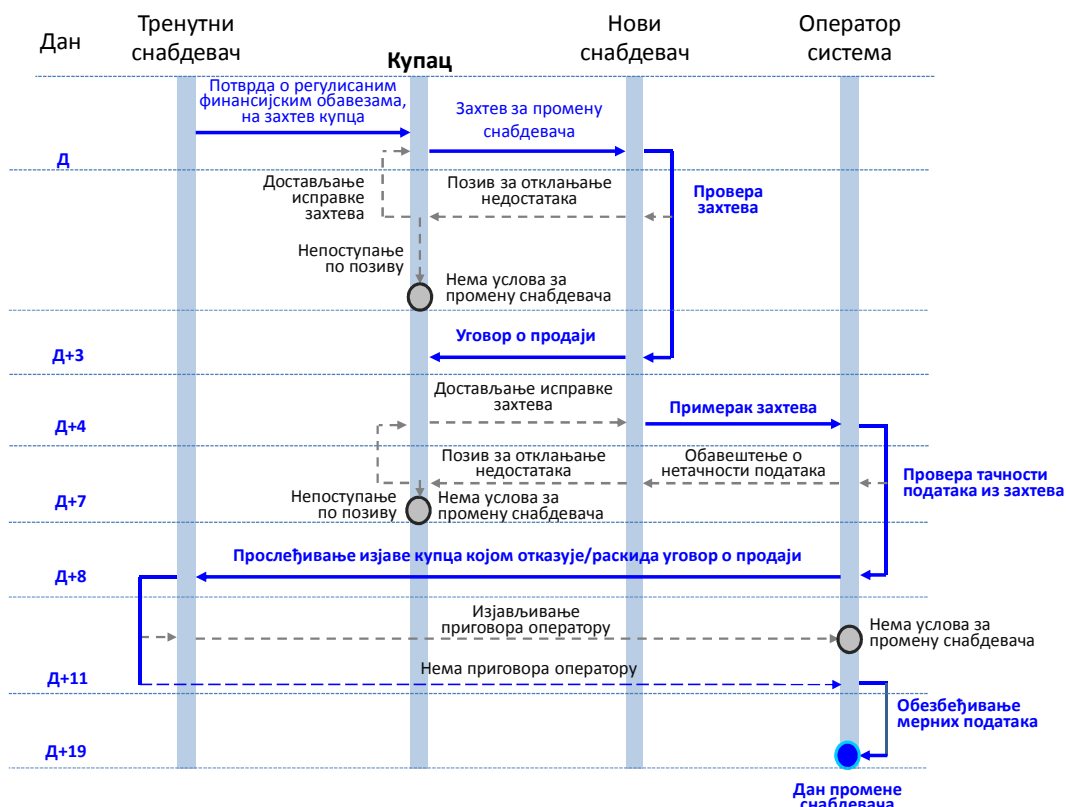
2.3 Правила о промени снабдевача

Агенција је донела Правила о промени снабдевача септембра 2012. и иста су за електричну енергију и природни гас. Ова правила су веома значајна за развој тржишта и новина су у нашој пракси. Односе се на снабдевање по уговору о потпуном снабдевању и утврђују да је промена снабдевача за купца бесплатна.

Правилима су обухваћени случајеви промене снабдевача на захтев купца, као и прелазак на резервно или јавно снабдевање када купац по Закону на то има право, као и поступак при промени снабдевача у случају раскида уговора о продаји због неплаћања.

На слици 2-2 је представљена шема за поступак промене снабдевача на захтев купца.

Услов за промену снабдевача по захтеву купца је да купац по Закону има право на слободан избор снабдевача и да је регулисао финансијске обавезе према тренутном снабдевачу. Када купац изабере новог снабдевача и поднесе му захтев за промену снабдевача, заједно са потврдом о регулисаним финансијским обавезама према тренутном снабдевачу, све даље активности преузимају нови снабдевач и оператор система на који је купац прикључен. Дефинисане фазе поступка су ограниченог трајања, а цео поступак не може да траје дужи од 21 дан, рачунајући од дана предаје уредног захтева. О овоме посебно треба водити рачуна ако се нови снабдевач тражи због тога што истиче уговор са тренутним снабдевачем. У свакој фази поступка се проверава валидност података и информација и, ако је потребно, тражи се њихова корекција. Када се сви недостаци отклоне, оператор система очитава стање на мерачу и са тим даном се мења снабдевач, а балансна одговорност за места примопредаје купца прелази на новог снабдевача.

Слика 2-2: Шема поступка промене снабдевача на захтев купца

2.4 Регулисане и слободне цене енергије и енергената

Иако је велики број компанија добио лиценце за снабдевање електричном енергијом и природним гасом на слободном тржишту, није било повећаног интересовања за слободно тржиште. На великопродајном тржишту за потребе купаца у Србији, доминирају два државна јавна предузећа: ЈП ЕПС и ЈП Србијас.

У 2012. је мали број купаца искористио право на куповину на слободном тржишту, па је само 16% природног гаса купљено по уговореним ценама, уз учешће само два снабдевача. Тржиште електричне енергије је било 100% регулисано.

2.5 Сигурност снабдевања електричном енергијом и природним гасом

Сигурност снабдевања електричном енергијом и природним гасом у 2012. години је била задовољавајућа, изузев у месецу фебруару. У том месецу је Влада Републике Србије увела заштитне мере због нарушене сигурности снабдевања електричном енергијом, због вишедневних екстремно ниских температура и дуготрајне суше и ниске производње хидроелектана. Поремећаји на тржишту електричне енергије су захватили цео регион. Мере које је Влада РС предузела, да би се умањило ризик рестрикција домаћинствима у екстремно лошим временским условима и заштитио интегритет система, биле су усмерене на обезбеђење капацитета за додатни увоз електричне енергије и рационално и редуковано коришћење енергије.

Сигурност снабдевања природним гасом је значајно повећана активирањем рада подземног складишта Банатски Двор, са капацитетом истискивања од 5 милиона m^3 /дан.

Генерално, услови за сигурно снабдевање су бољи за електричну енергију јер се она производи на бази домаћих ресурса и веома мали део се увози у периодима најнижих температура. Потребе за гасом се углавном задовољавају увозом и то само једном конекцијом преко Мађарске.

Законом је предвиђен низ активности државних органа на обезбеђивању краткорочне и дугорочне сигурности снабдевања електричном енергијом и природним гасом:

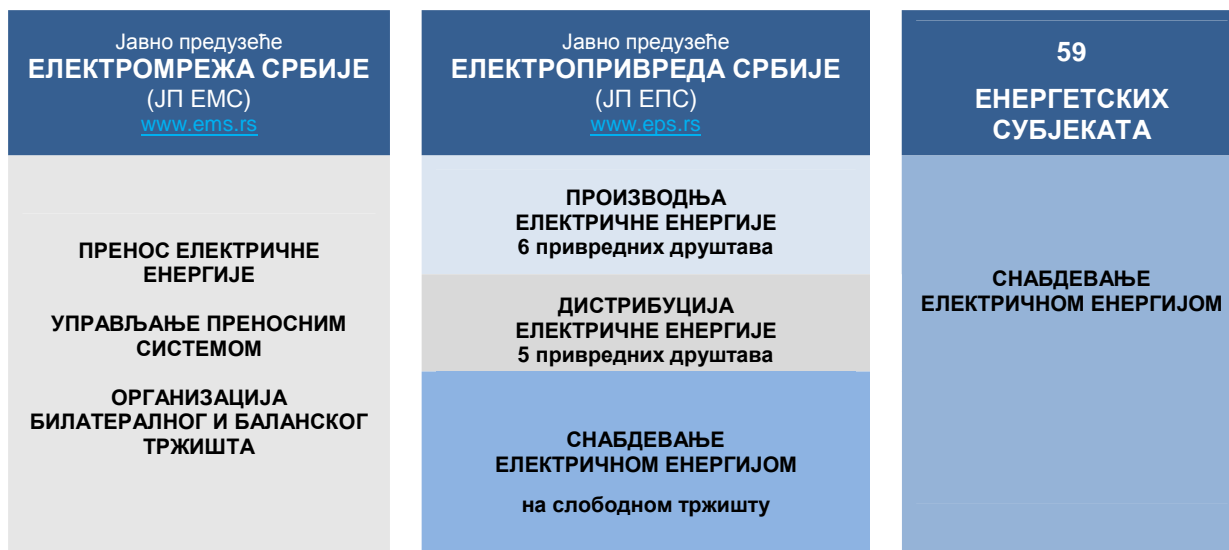
- Министарство надлежно за послове енергетике сваке године припрема извештај о сигурности снабдевања електричном енергијом и природним гасом и објављује га на интернет страници Министарства. Извештај садржи прогнозу сигурности снабдевања за наредних пет до петнаест година. Анализирају се: прогнозирана потрошња, планирана производња и начин обезбеђивања недостајућих количина; поузданост рада преносног и дистрибутивног система електричне енергије и транспортног, дистрибутивног и складишног система природног гаса; обим и квалитет одржавања тих система; план инвестиција, укључујући и интерконективне водове; национални, регионални и европски циљеви одрживог развоја; ефекти међународних пројеката; разноврсност примарних извора за производњу електричне енергије; услови уговора о дугорочном снабдевању гасом, а посебно у преосталом периоду њиховог важења, као и степен ликвидности тржишта гаса; мере подстицаја за нове инвестиције у истраживање, производњу, транспорт и складиштење природног гаса.
- Влада РС ближе прописује услове испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом, као и мере које се предузимају у случају да је угрожена сигурност испоруке електричне енергије и природног гаса купцима услед поремећаја у раду енергетског система или поремећаја на тржишту;
- У случају када је угрожена сигурност снабдевања купаца или рада енергетског система због недовољне понуде на тржишту енергије или наступања других ванредних околности, Влада прописује мере ограничења испоруке електричне енергије, односно природног гаса или посебне услове увоза или извоза појединих врста енергије, начин и услове за образовање и контролу цена, обавезу испоруке само одређеним корисницима или посебне услове обављања енергетских делатности уз минимални поремећај тржишта енергије у окружењу;
- Посебне мере се предвиђају за природни гас, те у том смислу, Влада РС доноси:
 - Превентивни акциони план ради обезбеђивања сигурности снабдевања природним гасом, који садржи процену ризика у погледу остваривања сигурности снабдевања и мере за ублажавање утврђених ризика које се односе на потребан транспортни капацитет којим би се задовољила укупна потражња и обезбедило снабдевање одређених група крајњих купаца природног гаса и
 - Кризни план којим се утврђују мере, енергетски субјекти који ће бити задужени за обезбеђивање сигурности рада транспортног система и сигурности снабдевања одређених група крајњих купаца, количине и капацитете природног гаса, у случају опште несташице природног гаса.

3. ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

3.1 Структура сектора и капацитети

3.1.1 Организациона и власничка структура сектора електричне енергије

Основна структура електроенергетског сектора је успостављена 2005. године, након доношења Закона о енергетици 2004. године („Службени гласник РС“ број 84/04), раздвајањем и унутрашњом реорганизацијом јединственог вертикално интегрисаног ЈП ЕПС, Структура електроенергетског сектора крајем 2012, приказана је на слици 3-1.

Слика 3-1: Организациона структура електроенергетског сектора

Јавна предузећа ЈП ЕМС и ЈП ЕПС су формирана 01. јула 2005. одлуком Владе Републике Србије и оба су 100% у државном власништву.

Од 1999, део електроенергетског система који се налази на територији АПКМ је под управом УНМИК-а.

ЈП ЕПС снабдева по регулисаним ценама крајње купце који нису на тржишту.

Влада РС је припремила оснивање привредног друштва (ПД) „Снабдевач“ у оквиру ЈП ЕПС, које ће обављати делатности јавног снабдевања и снабдевања на слободном тржишту. Овај снабдевач ће привремено обављати и резервно снабдевање, док Влада РС у тендерској процедури не изабере резервног снабдевача, како је прописано Законом.

Пет оператора дистрибутивних система послују као део привредних друштава за дистрибуцију у оквиру вертикално интегрисаног предузећа ЈП ЕПС. Како је на сваку од 5 дистрибутивних система прикључено више од 100.000 купаца, припремљено је правно раздвајање јавног снабдевања од оператора дистрибутивног система. Законски рок је био 01.10.2012, али се раздвајање реализује у 2013. години.

У оквиру сектора производње електричне енергије, основано је привредно друштво „Обновљиви извори енергије“, које ће се бавити модернизацијом постојећих малих ХЕ у власништву ЈП ЕПС, као и изградњом нових малих ХЕ, ветроелектрана и постројења за сагоревање комуналног отпада, за које се анализирају могуће локације.

Послови везани за заштиту животне средине, управљање људским ресурсима и интерну ревизију и контролу пословног система, обављају се јединствено за ЈП ЕПС, односно сва привредна друштва.

3.1.2 Раздвајање електроенергетских делатности и независност оператора

Раздвајање мрежних делатности преноса и дистрибуције електричне енергије, које представљају природне монополе, од производње, трговине и снабдевања, које су тржишног карактера, представља један од кључних елемената тржишних реформи.

Пренос електричне енергије и управљање преносним системом су 2005. издвојени у посебно предузеће ЈП ЕМС, чиме је остварено власничко раздвајање оператора преносног система од вертикално интегрисаног ЈП ЕПС.

У оквиру ЈП ЕПС, производња електричне енергије се обавља у шест привредних друштава.

Дистрибуција електричне енергије се, такође, обавља у пет привредних друштава, која (до оснивања Јавног снабдевача) обављају и делатност снабдевања електричном енергијом тарифних купаца. Припремљене су одлуке о раздвајању ових делатности у погледу правне форме у складу са Законом, тако да се очекује да оне

буду и окончане у 2013. и да оператори дистрибутивног система буду правно раздвојени од осталих делатности, укључујући и снабдевање, на начин утврђен Законом.

Начин на који су енергетски субјекти који обављају делатности дистрибуције електричне енергије и управљања дистрибутивним системом и јавног снабдевања електричном енергијом раздвојили рачуне не задовољава захтеве из чл. 19 Закона о енергетици. Наиме, енергетски субјекти који су Агенцији подносили захтев за оцену и давање мишљења о ценама за приступ и коришћење система за дистрибуцију електричне енергије, утврдили су билансе стања и билансе успеха по делатностима на основу ex post раздвајања књижења на јединственом рачуну привредног друштва, а не реалног – ex ante рачуноводственог раздвајања. Према томе, рачуноводствено раздвајање није урађено на начин прописан законом, тј. као када би ове делатности обављала засебна предузећа. У два од пет дистрибутивних ПД је, након инсистирања Агенције да се раздвајање изврши по Закону, ова обавеза делимично испуњена.

Законом је дефинисан и низ мера којима ће се омогућити независност оператора дистрибутивног система, посебно у погледу доношење одлука о средствима потребним за управљање. Матично ПД ће моћи оператору система само да одобрава годишње финансијске планове и одређује границе задужености, али не и да издаје упутства за свакодневни рад.

За оператора система који послује унутар вертикално интегрисаног предузећа, прописано је да доноси Програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања, чија је садржина утврђена Законом и да одреди лице одговорно за надзор над спровођењем овог програма. Сагласност на програм даје Агенција. Оператори дистрибутивних система, на које се ова обавеза односи, су у поступку припреме промене организационе структуре и одвајања дистрибуције у засебно правно лице, чиме ће се ускладити са одредбама Закона о раздвајању енергетских делатности. Због тога, током 2012. нису донети програми за обезбеђивање недискриминаторског понашања.

Трговину електричном енергијом на слободном тржишту је у 2012. обављало матично предузеће ЈП ЕПС.

Табела 3-1: Раздвајање енергетских делатности

	Пренос	Дистрибуција/ производња	Дистрибуција /снабдевање
	ДА/НЕ	ДА/НЕ	ДА/НЕ
Власничко раздвајање	ДА	НЕ	НЕ
Раздвајање у погледу правне форме	ДА	ДА	НЕ
Посебно седиште	ДА	ДА	НЕ
Посебна интернет- презентација	ДА	ДА	НЕ
Раздвојени рачуни	-*	-**	Непотпуно
Ревизија раздвојених рачуна	-*	НЕ	НЕ
Објављивање раздвојених финансијских извештаја	-*	ДА	НЕ
Посебни управљачки органи без руководиоца из других енергетских делатности	ДА	ДА	НЕ
Програм за обезбеђивање недискриминаторног понашања	-*	НЕ	НЕ
Именовано лице за спровођење програма	-*	НЕ	НЕ
Годишњи извештај о остварењу Програма	-*	НЕ	НЕ

* Оператор преносног система је власнички раздвојен од производње и снабдевања

** Оператор дистрибутивног система је правно раздвојен од производње и снабдевања

3.1.3 Капацитети за производњу, пренос и дистрибуцију

3.1.3.1 Производња

Укупна нето инсталисана снага електрана ЈП ЕПС-а је 8.379 MW, укључујући мале хидроелектране и електране на територији АПКМ, које су под јурисдикцијом УНМИК. У термоелектранама на лигнит је инсталисано 5.171 MW у хидроелектранама 2.835 MW, у термоелектранама-топанама на природни гас или мазут 353 MW и у оквиру 13 малих хидроелектрана 19,8 MW. Лигнит за термоелектране се производи у површинским коповима, који су у саставу ЈП ЕПС.

Укупна нето инсталисана снага електрана ЈП ЕПС-а ван АПКМ, укључујући и мале хидроелектране, је 7.204 MW (табела 3-2), са структуром приказаном на слици 3-2. У термоелектранама (ТЕ) и термоелектранама – топанама (ТЕ-ТО) је 55%, а у хидроелектранама (ХЕ), укључујући и мале ХЕ, је 40% снаге. У саставу ХЕ ЈП ЕПС је и једна реверзибилна ХЕ снаге 2 x 307 MW, која је веома битна за управљање системом. Снага 13 малих ХЕ у саставу ЈП ЕПС је 19,8 MW.

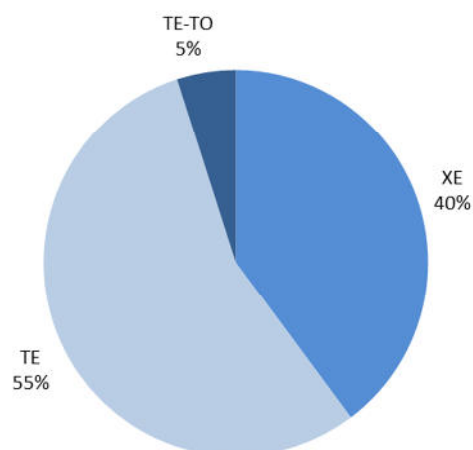
Ови капацитети су лиценцирани у оквиру пет привредних друштава која имају лиценцу за производњу електричне енергије: ПД ХЕ Ђердап д.о.о, ПД Дринско-Лимске ХЕ д.о.о., ПД Панонске ТЕ-ТО д.о.о., ПД ТЕ Никола Тесла д.о.о. и ПД ТЕ и Костолац д.о.о. Мале ХЕ које су у саставу ЈП ЕПС се налазе у оквиру привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије Електросрбија д.о.о. и Југоисток д.о.о.

ЈП ЕПС управља и радом две електране које нису у његовом власништву (ХЕ Пива и ХЕ Газиводе), укупне снаге 374 MW. На мрежу електродистрибуција је прикључено и 36 малих електрана укупне инсталисане снаге 59,6 MW, које такође нису у власништву ЈП ЕПС-а.

Табела 3-2: Капацитети за производњу електричне енергије у 2012. (без АПКМ)

Технологија	Инсталисана снага MW
Хидроелектране	2.835
Термоелектране (угаљ)	3.936
Термоелектране – топлане (гас, мазут)	353
Гасне електране	-
Нуклеарне електране	-
Остало (обновљиви извори) - мале електране ЈП ЕПС	20
Мале електране - независни произвођачи	60
УКУПНА ИНСТАЛИСАНА СНАГА	7.204

Носиоци лиценце за производњу су и привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије Електросрбија д.о.о и Југоисток д.о.о, предузеће Милан Благојевић-Наменска а.д. Лучани, ALLTECH SERBIA ферментациона индустрија а.д. Сента, GREEN WASTE д.о.о. Београд и ECO ENERGO GROUP д.о.о. Нови Београд. Сви они располажу малим производним објектима прикљученим на дистрибутивну мрежу.

Слика 3-2: Структура производних капацитета ЈП ЕПС у 2012. (без АПКМ)

3.1.3.2 Пренос

Преносни систем, без АПКМ, састоји се од 29 трансформаторских станица 400/х и 220/х kV/kV инсталисане снаге 13.409 MVA (од чега је 25 трафостаница инсталисане снаге 12.981 MVA у власништву ЈП ЕМС), 8 разводних постројења и водова напона 400, 220 и 110 kV укупне дужине од 9.625 km (од чега је 9.302 km далековода у власништву ЈП ЕМС). У власништву ЈП ЕМС је и 57 трансформаторских станица 110/х kV/kV, које је до краја 2012. требало да буду предате привредним друштвима за дистрибуцију електричне енергије. Током 2012. године су обављене организационе, правне и техничке припреме за преузимање трансформаторских станица, тако да се завршетак преузимања очекује током 2013. године.

Табела 3-3: Преносни систем ЈП ЕМС на крају 2012. (без АПКМ)

Елемент преносног система	Јединица мере	
Дужина мреже по напонским нивоима, укупно	km	9.302
400 kV	km	1.614
220 kV	km	1.884
110 kV	km	5.804
Број трансформатора		54
Број трафостаница и разводних постројења		33
Број интерконективних водова (активних)		25 (24)

3.1.3.3 Дистрибуција

Делатност дистрибуције електричне енергије на територији Републике Србије без АПКМ, се обавља у оквиру пет привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије – ПД Електровојводина д.о.о. Нови Сад, ПД Електродистрибуција Београд д.о.о. Београд, ПД Електросрбија д.о.о. Краљево, ПД Југоисток д.о.о. Ниш и ПД Центар д.о.о. Крагујевац. Дистрибутивни систем, без територије АПКМ, се састоји од око 156.500 km дистрибутивних водова, напонског нивоа 110, 35, 20, 10 и 0,4 kV и 36.174 трансформаторске станице укупне инсталисане снаге 30.947 MVA, којима се електрична енергија дистрибуира до крајњих купаца.

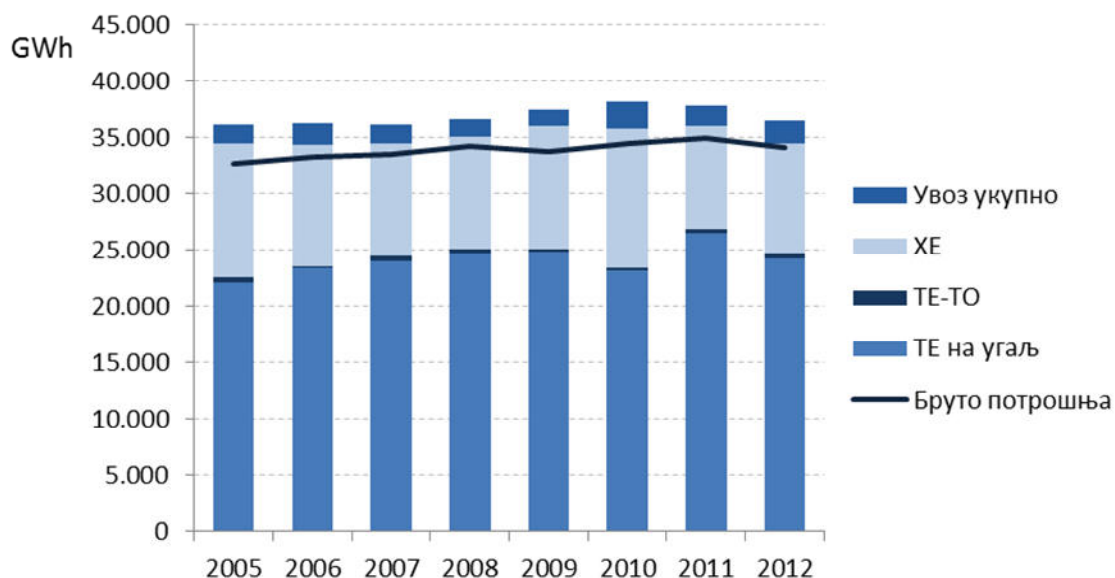
У власништву привредних друштава је 34.010 трансформаторских станица укупне инсталисане снаге 26.546 MVA и 150.828 km дистрибутивних водова свих напонских нивоа, чија је структура дата у табели 3-4. До краја 2012, привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије је требало да преузму 57 трафостаница 110/x kV/kV од ЈП ЕМС, али ће то бити урађено током 2013. године.

Табела 3-4: Дужина водова ПД за дистрибуцију електричне енергије на крају 2012. (без АПКМ)

Напонски ниво	Дистрибутивно привредно друштво					Укупно
	Електро-војводина	ЕДБ	Електросрбија	Југоисток	Центар	
110 kV	0	31	196	0	115	342
35 kV	1.361	967	2.130	1.708	706	6.872
20 kV	7.370	0	1.517	0	0	8.887
10 kV	649	4.459	12.034	9.358	3.935	30.435
0,4 kV	13.673	11.645	45.959	20.831	12.184	104.292
Укупно	23.053	17.102	61.836	31.897	16.940	150.828

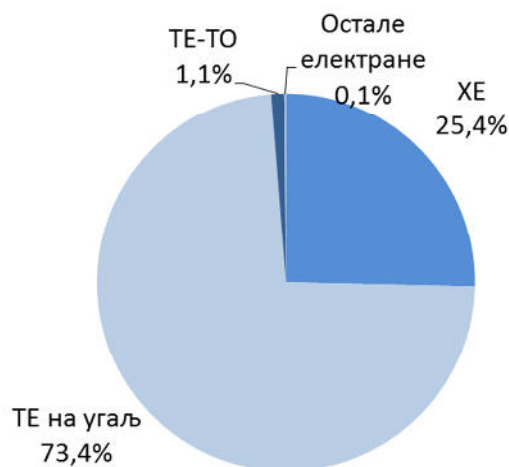
3.2 Остварена потрошња и производња

ЈП ЕПС је, почев од 2000. повећао производњу из постојећих капацитета за око 20%, на око 36 TWh у периоду од 2009. до 2011. године. У 2012. години, производња хидроелектрана је, због неповољне хидролошке ситуације, била испод просека, али је и поред тога у хидроелектранама произведено за 650 GWh или за 7% више електричне енергије него у 2011. години. Производња термоелектрана на угаљ је била мања за 2.200 GWh или 8% у односу на 2011. годину, што је последица пре свега продужених планских застоја због ревитализационих активности на значајним капацитетима. Термоелектране-топлане су радиле и мимо зимске сезоне и произвеле су нешто мање него у 2011. Иако релативно мали по обиму, значајан је пораст производње из малих електрана прикључених на дистрибутивну мрежу, које су, у односу на остварено у претходној години, у 2012. години произвеле за скоро 60% више електричне енергије.

Слика 3-3: Производња, увоз и бруто потрошња у Србији (без АПКМ)

У 2012. години је у електранама у Србији, остварена производња од 34.546 GWh. Од тога су термоелектране на угаљ произвеле 70,3%, хидроелектране 28,4%, термоелектране-топлане 1,1% и остале, мале електране повезане на дистрибутивни систем 0,2%.

Слика 3-4: Структура производње у 2012. (без АПКМ)

Табела 3-5: Производња и потрошња електричне енергије у периоду 2005 – 2012. (без АПКМ)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
GWh								
ПРОИЗВОДЊА								
Хидроелектране	11.924	10.850	9.930	10.011	11.045	12.420	9.145	9.808
Термоелектране на угаљ	22.138	23.361	24.016	24.661	24.880	23.162	26.462	24.275
Термоелектране-топлане	382	180	483	367	139	222	408	390
Остале електране	57	53	40	40	48	61	46	73
Производња укупно	34.501	34.444	34.469	35.079	36.112	35.865	36.061	34.546
Остало (УНМИК)	1	21	88	0	44	93	184	144
УВОЗ								
Увоз електричне енергије	662	853	792	616	121	755	1.106	1.170
Дугорочни уговор са ЕП ЦГ	1.024	993	647	797	1.116	1.463	630	737
Годишњи уговори	3	0	249	121	85	86	64	125
Увоз укупно	1.689	1.846	1.688	1.534	1.322	2.304	1.800	2.032
УКУПНО РАСПОЛОЖИВО	36.191	36.311	36.245	36.613	37.478	38.262	38.045	36.722
Извоз електричне енергије	1.076	812	249	173	1.442	1.286	764	251
Дугорочни уговор са ЕП ЦГ	1.285	1.201	1.235	1.220	1.184	1.204	1.210	1.214
Годишњи уговори	16	23	246	115	94	69	90	127
Извоз укупно	2.377	2.036	1.730	1.508	2.720	2.559	2.064	1.592
Потребе пумпања	962	852	864	878	903	1.049	860	875
Остало (УНМИК)	169	99	133	59	71	145	199	196
Бруто потрошња	32.683	33.324	33.518	34.168	33.784	34.509	34.928	34.059
Губици у преносној мрежи	1.423	1.295	1.286	1.224	1.106	1.065	1.096	1.022
Губици у дистрибутивној мрежи	4.225	4.434	4.583	4.671	4.864	4.957	4.747	4.580
Укупни губици	5.648	5.729	5.869	5.895	5.970	6.022	5.843	5602
Губици у односу на бруто потрошњу	17,3%	17,2%	17,5%	17,3%	17,7%	17,5%	16,7%	16,4%
Финална потрошња	27.035	27.595	27.649	28.273	27.814	28.487	29.085	28.457

3.3 Регулација оператора преносног система

Оператор преносног система је ЈП ЕМС, који има лиценцу за обављање енергетских делатности преноса и управљања преносним системом и организовања тржишта електричне енергије (оператор тржишта).

Оператор преносног система је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад преносног система и квалитет испоруке електричне енергије;
- управљање преносним системом на начин који обезбеђује сигурност испоруке електричне енергије;
- недискриминаторски и економичан приступ преносном систему;
- развој преносног система којим се обезбеђује дугорочна способност преносног система да испуни рационалне захтеве за пренос електричне енергије;
- координиран рад преносног система Републике Србије са преносним системима у интерконекцији, односно са дистрибутивним системима у Републици Србији;
- балансирање система и обезбеђење системских услуга у преносном систему;
- утврђивање техничко-технолошких услова за повезивање електроенергетских објеката, уређаја и постројења у јединствен систем;
- исправност и поузданост мерења електричне енергије на местима примопредаје у и из преносног система и
- организовање и администрирање тржишта електричне енергије из своје надлежности.

Најважније активности оператора преносног система у 2012. години, којима се обезбеђује усклађивање његовог рада са обавезама из Закона и отварање тржишта електричне енергије, биле су следеће:

- измене и допуне правила о раду преносног система;
- доношење правила о раду тржишта електричне енергије;
- доношење правила за расподелу прекограничних преносних капацитета, општим и билатералним са Мађарском и Румунијом за 2013. годину;
- набавка енергије за надокнаду губитака у преносној мрежи у тендерској процедури;
- уговарање системских услуга;
- праћење сигурност снабдевања и достављање подлога Министарству надлежном за енергетику за извештај о сигурности снабдевања енергијом;
- припрема за утврђивања цене електричне енергије за потребе балансирања система, у складу са правилима о раду тржишта електричне енергије;
- прикупљање и објављивање података и информација везаних за транспарентност и праћење тржишта електричне енергије;
- размена са другим операторима система информација неопходних за безбедно и сигурно функционисање система;
- организационе, правне и техничке припреме за предају трансформаторских станица 110/x kV/kV привредним друштвима за дистрибуцију електричне енергије;
- утврђивање техничко-технолошких услова за повезивање електроенергетских објеката, уређаја и постројења у јединствен систем;
- достављање Агенцији података и документације потребних за регулацију цена;
- усклађивање Плана развоја преносног система за период од десет година са планом развоја дистрибутивних система и захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца и
- други послови којима се побољшава сигурност, ефикасаност и транспарентност рада преносног система.

3.3.1 Правила о раду преносног система

Примена Правила о раду преносног система ЈП ЕМС је почела маја 2008, након што је Агенција на њих дала сагласност. Она су допуњена на иницијативу ЈП ЕМС, у децембру 2011. Овим Правилима уређују се технички аспекти рада преносног система и односи између ЈП ЕМС као енергетског субјекта одговорног за пренос електричне енергије и управљање преносним системом и корисника тог система. Правила су објављена и на интернет страницама ЈП ЕМС и Агенције.

У току 2012. године, стручни тимови ЈП ЕМС и Агенције су разматрали нацрт даљих измена и допуна Правила које ће бити усвојена током 2013, када, између осталог, буду усаглашене са новом Уредбом о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом, која се очекује у 2013. и Правилима о раду тржишта електричне енергије, на која је Агенција дала сагласност у децембру 2012.

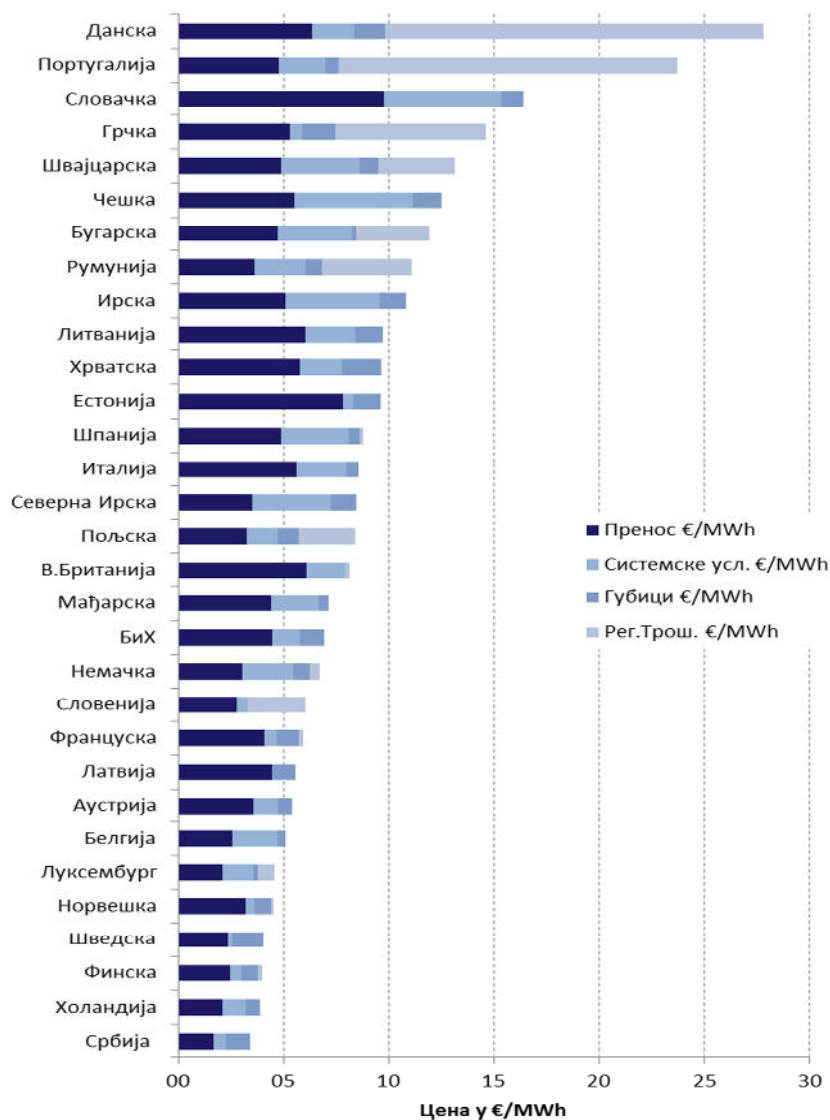
3.3.2 Регулација цене приступа систему за пренос електричне енергије

Регулисане цене приступа, односно коришћења преносног система су први пут примењене 01. јануара 2008, након сагласности Владе Републике Србије. Цене које су у примени од априла 2011. и током целе 2012. приказане су у табели 3-6.

Табела 3-6: Цене за приступ преносном систему у току 2012.

Тарифни елемент	Тарифни став	Јединица мере	динара
			Цена од 01.04.2011.
Снага	обрачунска снага	kW	55,1222
	прекомерно преузета снага	kW	110,2445
Активна енергија	виши дневни	kWh	0,2166
	нижи дневни	kWh	0,1083
Реактивна енергија	реактивна енергија	kvarh	0,1421
	прекомерно преузета реактивна енергија	kvarh	0,2842

Просечна цене коришћења преносног система у 2012. је била 0,34 дин/kWh, најнижа у поређењу са другим европским земљама (слика 3-5).

Извор података: ENTSO-e 2012

Слика 3-5: Структура цене преноса (€/MWh)

Актуелна цена коришћења преносног система може се видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

У складу са Законом, Агенција је августа 2012. донела одлуку о утврђивању нове Методологије за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије, која се примењује од 01. јануара 2013. године. Коефицијент учешћа купца у делу трошкова система насталих због прикључења објекта (ДТС) је смањен са 0,8 на 0,3.

3.3.3 Усклађеност са директивама ЕУ

Рад оператора преносног система је усклађен са директивом 2003/54/ЕС, како је приказано у табели 3-7.

Табела 3-7: Усклађеност рада ЈП ЕМС са захтевима члана 9 Директиве 2003/54/ЕС

Задачи оператора система (члан 9 Директиве 2003/54/ЕС)	Методологија за цене приступа	Методологија за трошкове прикључења	Правила рада	План развоја
Обезбеђивање дугорочне способности система да испуни разумне захтеве за пренос електричне енергије	ДА	ДА	ДА	ДА
Допринос сигурности снабдевања одговарајућим преносним капацитетима и поузданошћу система	ДА	-	ДА	ДА
Управљање токовима енергије у систему, уважавајући размене са другим повезаним системима. Обезбеђивање сигурног, поузданог и ефикасног рада електроенергетског система. Он је такође обавезан да пружи све системске услуге уколико их не пружа други преносни систем с којим је повезан	-	-	ДА	-
Обезбеђивање довољно информација за сигуран и ефикасан рад, координисан развој и могућност заједничког рада узајамно повезаних система оператора другог преносног система са којим је повезан	-	-	ДА	ДА
Недискриминација између корисника или група корисника система, нарочито не у корист предузећа са којим је повезан	ДА	ДА	ДА	-
Пружање информација корисницима система потребних за ефикасан приступ систему	ДА	ДА	ДА	-

* Није предмет методологија

** Није предмет плана развоја

3.3.4 Пренете количине електричне енергије

У табели 3-8 су приказани подаци о пренетој електричној енергији у 2012. у односу на билансом планиране количине и остварење у претходној, 2011. години. У односу на 2011. годину, пренето је око 5% мање електричне енергије, што је било последица смањене потрошње у земљи и смањених привредних активности у региону због глобалне економске кризе.

Табела 3-8: Основни показатељи остварења плана преноса

	Биланс		Остварено			Остварено (%)	
	2012. без АПКМ	2012. са АПКМ	2011. са АПКМ	2012. без АПКМ	2012. са АПКМ	2012 Оств./Бил. без АПКМ	Оств. 2012/оств. 2011 са АПКМ
	1	2	3	4	5	4/1	5/3
Улаз (GWh)	41.797	47.639	48.165	40.197	45.866	96,2	95,2
Губици (GWh)	1.115	1.297	1.278	1.024	1.206	91,8	94,4
Губици (%)	2,67%	2,72%	2,65%	2,55%	2,63%	95,5	99,1
Израз (GWh)	40.682	46.342	46.887	39.173	44.658	96,3	95,2

Остварени транзит електричне енергије у 2012, рачунат као нижа вредност средње сатне електричне енергије која је ушла, односно изашла из преносног система преко интерконективних далеководова, износи 4.701 GWh. Износ транзита по месецима дат је у табели 3-9.

Табела 3-9: Транзит електричне енергије по месецима у току 2012.

Месец	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Транзит (GWh)	501	391	426	367	357	400	455	423	366	341	345	329

У 2012. години, укупно је преко преносног система, укључујући АПКМ, пренето 45.866 GWh, од тога је 39.863 GWh произведено у електранама повезаним на преносни систем и 6.003 GWh је преузето из суседних система.

Табела 3-10: Пренета енергија, максимално оптерећење и губици (без АПКМ)

	Јед. мере	2011	2012	2012/2011 (%)
Пренета електрична енергија	GWh	42.661	40.197	94,2
Максимална дневна бруто потрошња	GWh	136.589	141.429	103,5
Максимално сатно оптерећење	MW	6.372	6.622	103,9
Губици у преносном систему	GWh	1.096	1.024	93,4
Губици у преносном систему (као % пренете ел. енергије)	%	2,57	2,55	99,2

На делу система без АПКМ, пренето је 40.197 GWh, од тога је 34.416 GWh произведено без електрана на АПКМ, 5.654 GWh је преузето из суседних система, а остатак од 127 GWh је преузет са територије АПКМ. Највећи део пренете енергије је испоручен системима за дистрибуцију електричне енергије (просечно се дистрибуцијама испоручује око 70%), затим суседним системима, реверзибилним и пумпним постројењима за потребе пумпања и купцима и другим корисницима чији су објекти директно повезани на преносни систем.

Губици електричне енергије у преносној мрежи су од 2005. смањени са 3,38% на 2,55% у 2012. години.

Потрошња електричне енергије у Србији, а и у региону, је сезонски неравномерна, тако да се максимална потрошња по правилу остварује током зимског периода у најхладнијим данима или у данима непосредно пре празника. Почетак 2012. године је био веома хладан. Двадесетодневни период од краја јануара до средине фебруара је обележен просечном дневном температуром од готово -7°C. У том периоду је, и поред делимичног ограничења потрошње индустријским потрошачима и примењених мера штедне електричне енергије, 7. фебруара 2012. при средњој дневној температури од -8,6 °C остварена је максимална дневна бруто потрошња од 141.429 MWh. Дан касније, уз средњу дневну температуру од -9,4 °C, у 19. сату, остварено је и максимално сатно оптерећење у 2012. години од 6.622 MW.

3.3.5 Коришћење прекограничних преносних капацитета

Република Србија има осам граница и једанаест интерконективних водова (400kV и 220kV) на којима ЈП ЕМС додељује право на коришћење преносних капацитета тако што ЈП ЕМС и суседни оператори преносних система располажу са по 50% нето преносног капацитета на свим интерконекторима, осим на српско-мађарској граници на којој су од 2011. организоване заједничке експлицитне аукције за доделу 100% расположивог капацитета, тако што ЈП ЕМС организује дугорочне аукције за доделу 100% расположивог капацитета на годишњем и месечном нивоу и унутардневне аукције (first come-first served), а MAVIR ZRt. додељује расположив капацитет на дневном нивоу.

3.3.5.1 Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета

ЈП ЕМС је, као оператор преносног система електричне енергије у Србији, одговорно за доделу права на коришћење расположивих прекограничних преносних капацитета на интерконективним везама електроенергетског система Србије. Механизам за доделу права на коришћење расположивих прекограничних преносних капацитета је дефинисан Правилима о раду преносног система и Правилима за доделу расположивих прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области Србије и балансирање планова рада учесника на тржишту.

3.3.5.2 Додела права на коришћење прекограничних капацитета

ЈП ЕМС је одговоран за прорачун, доделу и коришћење прекограничних преносних капацитета на свим границама регулационе области Републике Србије. У табелама 3-11 и 3-12 су дате средње месечне вредности нето прекограничних преносних капацитета (NTC) на свим границама, у оба смера.

Табела 3-11: Средње месечне вредности NTC за смер улаза у Србију у 2012.

Граница/месеци	MW											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Мађ--->Срб	700	700	700	700	677	700	700	700	700	700	700	700
Рум---> Срб	700	750	642	630	323	287	402	282	355	432	485	203
Буг ---> Срб	250	300	274	250	250	300	300	300	230	158	250	250
Мак---> Срб	300	350	350	350	232	200	200	230	250	250	250	250
Алб---> Срб	210	210	203	203	183	210	210	95	196	210	250	250
ЦГ---> Срб	600	550	600	600	518	403	529	500	500	600	640	600
БиХ--- Срб	550	500	450	400	300	400	400	400	450	358	383	450
Хрв---> Срб	550	500	450	400	300	400	400	400	390	358	383	450

ЈП ЕМС је током 2012. спроводио експлицитне аукције за 50% расположивог прекограничног преносног капацитета, са наплатом према цени из последње прихваћене понуде (маргинална цена – цена из понуде чијим се прихватањем сума вредности свих преносних капацитета из прихваћених аукцијских понуда изједначава са расположивим капацитетом), за све границе и смерове у регулационој области Републике Србије осим за српско-мађарску границу на којој су организоване заједничке аукције. На границама: Србија-Албанија, Србија-Босна и Херцеговина (БиХ), Србија-Бугарска, Србија-Хрватска, Србија-Црна Гора, Србија-Македонија и Србија-Румунија, у складу са “Правилима за доделу расположивих прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области Републике Србије и балансирање планова рада учесника на тржишту за период 01.01.2012 - 31.12.2012.”, ЈП ЕМС је спроводио експлицитне аукције за 50% расположивог капацитета са наплатом резервације капацитета у случају загушења према маргиналној цени. Доделу друге половине преносног капацитета су организовали оператори преносних система суседних земаља, у складу са својим правилима.

Табела 3-12: Средње месечне вредности NTC за смер излаза из Србије у 2012.

Граница/месеци	MW											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Срб --->Мађ	700	700	700	700	677	700	700	700	700	700	700	700
Срб --->Рум	385	333	373	300	350	278	384	206	250	318	282	544
Срб --->Буг	200	400	450	300	300	300	200	218	192	145	250	250
Срб --->Мак	600	630	640	620	426	530	437	458	428	423	542	600
Срб --->Алб	210	210	203	203	173	210	200	95	176	187	250	250
Срб --->ЦГ	600	566	585	550	677	470	594	448	373	366	483	600
Срб --->БиХ	500	500	450	500	339	350	384	339	235	308	350	400
Срб --->Хрв	500	500	450	500	318	350	384	339	166	308	350	400

Агенција за енергетику је 27.10.2011. дала сагласност на Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области ЈП ЕМС за период 01.01-31.12.2012.

Крајем 2011. ЈП ЕМС је постигао договор са оператором мађарског преносног система (MAVIR ZRt.) о продужењу спровођења заједничких експлицитних аукција за доделу 100% расположивог капацитета са наплатом по маргиналној цени, на српско-мађарској граници, у 2012. Овим договором је дефинисано да ЈП ЕМС организује дугорочне аукције за доделу 100% расположивог капацитета (годишње и месечне аукције) и унутардневне аукције на основу редоследа пријављивања (First Come - First Served), а MAVIR ZRt. за доделу расположивог капацитета на дневном нивоу.

У складу са Правилима годишњих и месечних алокација прекограничних преносних капацитета између контролних области ЈП ЕМС и MAVIR ZRt за 2012. право учешћа на заједничким аукцијама су имале све компаније регистроване у земљама ЕУ или у Уговорним странама Енергетске заједнице.

На аукцијама су имали право да учествују сви енергетски субјекти који су поседовали лиценцу за снабдевање електричном енергијом и који су са ЈП ЕМС потписали "Уговор о коришћењу права на прекогранични преносни капацитет на границама регулационе области Републике Србије и балансирању планова рада за период 01.01.2012. год. 00:00 ч. – 31.12.2012. год 24:00 ч".

Током 2012. право учешћа у аукцијама за 50% расположивог капацитета имало је 45 учесника на тржишту, од којих је њих 29 активно учествовало у аукцијама. У аукцијама за 100% расположивог капацитета на српско-мађарској граници учествовао је 31 учесник, од 42 колико их је имало право да учествују.

Табела 3-13: Општи подаци о спроведеним годишњим аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2012.

Граница – смер	Опсег загушења: укупан захтевани/ укупни додељени капацитет	Број учесника у аукцијама	Цена последње прихваћене понуде у случају загушења EUR/MWh
Алб - Срб	5,32	11	0,28
БиХ - Срб	4,40	13	0,55
Буг - Срб	8,16	19	9,00
Хрв - Срб	4,49	14	0,87
ЦГ - Срб	4,30	13	0,18
Мак - Срб	5,30	13	0,73
Рум - Срб	5,13	16	4,70
Срб - Алб	5,25	9	3,46
Срб - БиХ	3,80	13	0,55
Срб - Буг	4,08	13	0,27
Срб - Хрв	4,80	14	0,53
Срб - ЦГ	3,83	11	1,50
Срб - Мак	3,70	14	0,61
Срб - Рум	4,70	16	0,28

ЈП ЕМС је током 2012, организовао месечне аукције за доделу 50% расположивог капацитета за сваки месец, на свим горе наведеним границама и смеровима. Број учесника на месечним аукцијама по месецима за 2012. је приказан у табели 3-14. Општи подаци о спроведеним месечним аукцијама су приказани у табели 3-15.

Табела 3-14: Број учесника у месечним аукцијама за 2012.

Месец	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Број учесника	18	17	18	16	17	18	18	17	19	18	19	18

Табела 3-15: Општи подаци о спроведеним месечним аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2012.

Граница – смер	Број дана са нултим капацит.	Број појава загушења/ Укупан број аукција	Опсег загушења: укупан захтевани/ укупан додељени капацитет	Број учесника у аукцијама (мин. – макс.)	Опсег цена последње прихваћене понуде у случају загушења EUR/MWh
Алб-Срб	24	16 / 16	1,38 / 3,00	6 - 10	0,02 - 0,17
БиХ-Срб	0	14 / 14	1,65 / 3,55	10 - 12	0,06 - 0,31
Буг-Срб	20	15 / 15	2,80 / 7,00	9 - 15	0,47 - 16,23
Хрв-Срб	4	15 / 15	1,56 / 2,72	7 - 9	0,07 - 1,76
ЦГ-Срб	1	12 / 12	1,68 / 2,75	15 - 22	0,21 - 3,71
Мак-Срб	0	10 / 15	0,70 / 2,08	8 - 12	0,01 - 0,07
Рум-Срб	10	13 / 13	1,72-3,57	6 - 10	0,08 - 0,46
Срб-Алб	3	40 / 40	1,40 / 5,96	10 - 13	0,15 - 3,11
Срб-БиХ	24	24 / 24	2,16 / 4,61	4 - 11	1,17 - 8,59
Срб-Буг	0	25 / 25	1,33 / 5,14	9 - 12	0,07 - 0,81
Срб-Хрв	20	13 / 14	0,63 / 5,39	5 - 13	0,01 - 2,12
Срб-ЦГ	4	23 / 23	1,40 / 6,00	8 - 11	0,04 - 0,45
Срб-Мак	1	12 / 12	1,10 / 2,44	13 - 19	0,02 - 0,43
Срб-Рум	0	27 / 27	1,12 / 7,96	10 - 13	0,05 - 1,25

Седмичне аукције одржаване су када је постојао преостали расположив капацитет (ATC - Available Transfer Capacity – разлика нето преносног капацитета и претходно додељеног преносног капацитета) са месечних аукција, или када је, због промена околности, у преносном систему накнадно рачунат прекогранични преносни капацитет, након месечних аукција. Такав случај је био за 31, 32, 33. и 34. седмицу 2012. године.

Табела 3-16: Општи подаци о спроведеним седмичним аукцијама прекограничних преносних капацитета за 31, 32, 33. и 34. седмицу у 2012. (седмице у којима је било загушења)

Граница – смер Период	Преостали расположив капацитет (АТС) MW	Укупни захтевани капацитет MW	Опсег загушења: укупан захтевани/ Укупан додељени капацитет	Број учесника у седмичним аукцијама	Цена последње прихваћене понуде у случају загушења EUR/MWh	
	31. седмица	81	155	1,91	2	3,82
	32. седмица	81	135	1,67	2	3,33
Срб-Алб	33. седмица	81	141	1,74	2	3,97
	34. седмица	81	118	1,46	2	1,44

На годишњим аукцијама за 2012. на српско-мађарској граници, учествовао је 21 учесник и у оба смера је забележено загушење.

Табела 3-17: Општи подаци о спроведеним заједничким годишњим аукцијама прекограничних преносних капацитета у 2012.

Граница – смер	Опсег загушења: укупан захтевани/ укупни додељени капацитет	Број учесника у аукцијама	Маргинална цена EUR/MWh
Мађ - Срб	3,10	20	1,16
Срб - Мађ	3,15	21	0,38

Број учесника, као и остали општи подаци о заједничким месечним аукцијама, на српско-мађарској граници у 2012. приказани су у табели 3-18.

Табела 3-18: Општи подаци о спроведеним заједничким месечним аукцијама, на српско-мађарској граници за доделу 100% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2012.

Граница – смер	Број дана са нултим капацитетом	Број појава загушења/укупан број аукција	Опсег загушења: укупан захтевани/ Граница – смер укупан додељени капацитет	Број учесника у аукцијама (мин. – макс.)	Опсег маргиналних цена EUR/MWh
Мађ - Срб	1	12 / 12	1,68 - 2,75	15 - 22	0,21 - 3,71
Срб - Мађ	1	12 / 12	1,10 - 2,44	13 - 19	0,02 - 0,43

ЈП ЕМС је током 2012. године водио интензивне преговоре са операторима суседних преносних система о организовању заједничких аукција. Постигнут је договор са оператором румунског преносног система (CN Transselectrica) о организовању заједничких аукција у 2013. години. Уговором између два оператора преносних система је договорено да Transselectrica буде одговорна за спровођење унутардневних и дугорочних аукција (годишње и месечне) преносних капацитета, а ЈП ЕМС за организовање дневних аукција. Са оператором мађарског преносног система (MAVIR ZRt.) је договорено да се настави спровођење заједничких аукција у 2013. години. Уговором између два оператора преносних система је договорено да ЈП ЕМС буде одговоран за спровођење унутардневних и дугорочних аукција (годишње и месечне) преносних капацитета, а MAVIR ZRt. за организовање дневних аукција

У складу са члановима 46. и 72. Закона, ЈП ЕМС је доставио Агенцији правила за расподелу прекограничних преносних капацитета за 2013. Агенција је 31.10.2012. донела одлуку о давању сагласности на „Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на границама регулационе области ЈП ЕМС за период 01.01.2013 – 31.12.2013.“. Агенција је 13.11.2012. донела одлуку о давању сагласности на „Споразум између оператора преносног система Републике Мађарске – MAVIR ZRt. и оператора преносног система Републике Србије - ЈП ЕМС о поступку и начину расподеле права на коришћење прекограничних капацитета и приступу прекограничним преносним капацитетима за 2013. годину“. Такође, Агенција је 27.11.2012. донела одлуку о давању сагласности на „Споразум између оператора преносног система Републике Румуније – CN Transselectrica и Републике Србије – ЈП ЕМС о поступку и начину расподеле права на коришћење прекограничних капацитета и приступу прекограничним преносним капацитетима за 2013. годину“.

3.3.5.3 Годишња размена преко граница регулационе области

Укупан обим прекограничних трансакција у 2012. је био 10.781 GWh у смеру улаза, односно 10.769 GWh у смеру излаза из тржишне области Србије, док је обим интерних трансакција био 7.815 GWh. У табели 3-19 приказан је обим пријављених и потврђених интерних и екстерних (прекограничних) трансакција у периоду 2008-2012.

Табела 3-19: Прекограничне и интерне трансакције у тржишној области Србије од 2008-2012.

Година	GWh		
	Прекограничне трансакције – улаз	Прекограничне трансакције – излаз	Интерне трансакције
2008	7.077	7.203	2.045
2009	6.883	8.681	3.679
2010	10.551	11.581	5.835
2011	11.171	11.481	10.004
2012	10.781	10.769	7.815

Додатно, у односу на табелу 3-20, део прекограничне размене је реализован кроз острвски рад 2 (рад у делу система који је одвојен од остатка интерконеције) у дистрибутивном систему (48.077 MWh у смеру од Србије ка БиХ и 1.173 MWh у супротном смеру). Део количина наведених у табели 3-20 се односи на предају и пријем електричне енергије на, односно са, АПКМ.

Табела 3-20: Део прекограничних и интерних трансакција које се односе на АПКМ од 2008-2012.

Година	GWh			
	Прекограничне трансакције – предаја АПКМ	Прекограничне трансакције – пријем од АПКМ	Интерне трансакције – предаја АПКМ	Интерне трансакције – пријем од АПКМ
2008	162	160	575	135
2009	522	125	245	149
2010	142	129	676	222
2011	31	88	785	283
2012	53	101	572	135

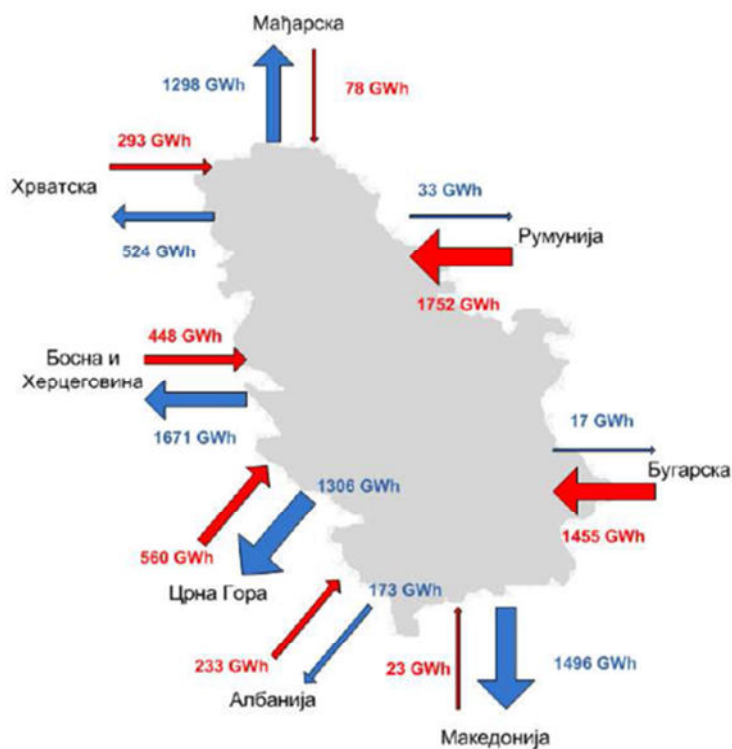
² Острво је део електроенергетског система који је одвојен од остатка интерконеције. Производња за потребе изолованог острва или снабдевање острва из суседног система, назива се острвски рад.

Примопредаја енергије са АПКМ је вршена кроз интерне и екстерне трансакције. У табели 3-21 је приказан обим екстерних и интерних трансакција са АПКМ у периоду 2008-2012.

Додатно, у односу на табелу 3-21 део интерне размене која се односи на АПКМ је реализован са делом преносног и дистрибутивног система на северу АПКМ (испоручено је 41.275 MWh ЈП Електрокосмет преко дистрибутивног система, а 154.775 MWh преко преносног система и примљено је 1.080 MWh преко преносног система).

Табела 3-21: Улазне и излазне пријављене прекограничне трансакције по границама за 2012.

Граница са	GWh	
	Улаз у Србију	Излаз из Србије
Румунијом	2.191	67
Бугарском	1.548	247
Македонијом	260	2.454
Црном Гором	425	2.868
Албанијом	154	1.557
БиХ	634	848
Хрватском	1.082	594
Мађарском	4.485	2.133
по свим границама	10.781	10.769

Слика 3-6: Физички токови - размена електричне енергије на границама регулационе области Србије у 2012.

3.4 Регулација оператора дистрибутивног система

Оператори дистрибутивних система су зависна привредна друштва ЈП ЕПС, која имају лиценцу за обављање енергетских делатности дистрибуције и управљања дистрибутивним системом.

Оператор дистрибутивног система је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад дистрибутивног система и квалитет испоруке електричне енергије;
- управљање дистрибутивним системом;
- недискриминаторски и економичан приступ дистрибутивном систему;
- развој дистрибутивног система којим се обезбеђује дугорочна способност дистрибутивног система да испуни рационалне захтеве за дистрибуцију електричне енергије;
- утврђивање техничко-технолошких услова за повезивање електроенергетских објеката, уређаја и постројења у јединствен систем;

- давање информација енергетским субјектима и корисницима дистрибутивног система које су потребне за ефикасан приступ дистрибутивном систему, на принципима транспарентности и недискриминације;
- исправност и поузданост мерења електричне енергије на местима примопредаје у и из дистрибутивног система,

Најважније активности оператора дистрибутивног система у 2012. години, којима се обезбеђује усклађивање његовог рада са обавезама из Закона и отварање тржишта електричне енергије, биле су следеће:

- припремама за реорганизацију, у циљу одвајања делатности снабдевања од дистрибуције и управљања дистрибутивним системом;
- спровођење мера за смањење губитака енергије у систему, који су изнад технички оправданог нивоа;
- израда десетогодишњег плана развоја дистрибутивног система и усклађивање са планом развоја преносног система, других дистрибутивних система и захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца;
- израда ценовника за типске прикључке у дистрибутивном систему;
- припремама за отварање тржишта за купце који у 2014. години губе право на јавно снабдевање;
- достављање података Министарству надлежном за енергетику за извештај о сигурности снабдевања енергијом;
- организационе, правне и техничке припреме за преузимање трансформаторских станица 110/x kV/kV од ЈП ЕМС;
- припрема података ради доношења одлуке о цени за приступ дистрибутивном систему и достављање Агенцији података и документације потребне за регулацију цена;
- набавка енергије за надокнаду губитака у дистрибутивној мрежи и
- други послови којима се побољшава сигурност, ефикасаност и транспарентност рада преносног система.

Према Закону, оператор дистрибутивног система има обавезу да до средине 2021. године преузме мерне уређаје, мерно разводне ормане, прикључне водове, инсталацију и опрему у мерно разводном орману и друге уређаје који су у саставу прикључка у објектима постојећих купаца, односно произвођача, пошто су ти уређаји и опрема део дистрибутивног система. План њиховог преузимања, оператор је требало да донесе до 01. јануара 2013, на основу извршене анализе стања мерних уређаја, мерно разводних ормана, односно прикључних водова, инсталација и опреме у мерно разводном орману и утврђене потребе за њиховом заменом или утврђене потребе за усаглашавањем са захтевима из техничких прописа и правила о раду дистрибутивног система. Ове планове, као посебан документ, ниједан од пет оператора дистрибутивних система није донео, а само је ПД Електровојводина на задовољавајући начин десетогодишњим планом развоја обухватио и овај план. Оператор дистрибутивног система има право да измести мерно место, у складу са техничким условима утврђеним правилима о раду система на који је објекат прикључен, при чему трошкове измештања сноси оператор.

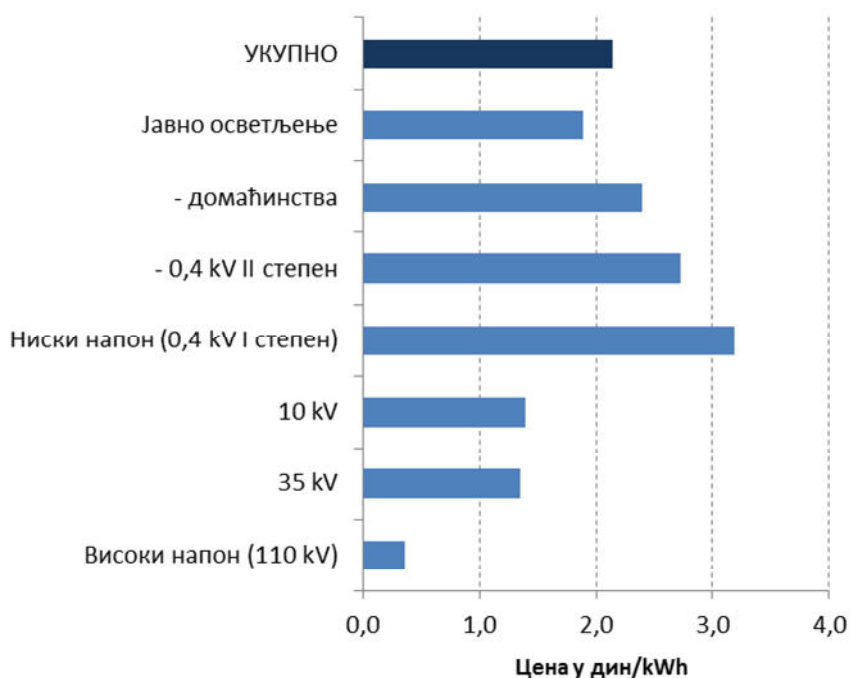
3.4.1 Правила о раду дистрибутивног система

Правила о раду дистрибутивног система су у примени од почетка 2010. у свих пет привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије у оквиру ЈП ЕПС, након што је Агенција на њих дала сагласност. Овим правилима се уређују технички услови за прикључење корисника на систем, технички и други услови за безбедан погон дистрибутивног система и за обезбеђивање поуздане и континуиране испоруке електричне енергије купцима, поступци у кризним ситуацијама, правила о приступу треће стране дистрибутивном систему, функционални захтеви и класа тачности мерних уређаја, начин мерења електричне енергије и други услови. Ова правила је потребно ускладити са Законом о енергетици. То није урађено у 2012. години пошто још није донета нова Уредба о условима испоруке и снабдевања електричном енергијом.

3.4.2 Регулација цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије

Цене приступа дистрибутивним системима које су важиле у 2012. години биле су идентичне ценама примењиваним од 01. априла 2011, на које је после позитивног мишљења Агенције, Влада РС дала сагласност. Постојање ових тарифа, омогућавало је купцима прикљученим на дистрибутивну мрежу да, уколико желе, промене снабдевача и купују електричну енергију од снабдевача на слободном тржишту. Међутим, то право купци у 2012. нису користили.

На слици 3-7 је приказане просечне цене коришћења система за пренос и дистрибуцију електричне енергије (заједно) по категоријама купаца у 2012. години. Укупна просечна цена пренос а дистрибуције за све купце је била 2,1 дин/kWh.

Слика 3-7: Просечна годишња цена коришћења дистрибутивне и преносне мреже

Актуелна цена коришћења дистрибутивног система може се видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

Крајем октобра 2012. године, Савет Агенције је усвојио нову Методологију за одређивање цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије, након консултација са операторима и корисницима дистрибутивних система.

У складу са Законом, Агенција је августа 2012. донела одлуку о утврђивању нове Методологије за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије, која се примењује од 01. јануара 2013. године. Коefицијент учешћа купца у делу трошкова система насталих због прикључења објекта (ДТС) је смањен са 0,8 на 0,3. Оператори дистрибутивног система су донели нове ценовнике за прикључке.

3.4.3 Усклађеност са директивама ЕУ

Оператори дистрибутивног система примењују методологије за одређивање цена и методологије за трошкове прикључења и донели су правила рада.

У 2012. години, дистрибуције су први пут припремале десетогодишње планове развоја и усклађивале их са планом развоја преносног система, других дистрибутивних система и захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца. Међутим, ти документи ипак нису у свим елементима били довољно потпуни да би се приближило фази у којој би Агенција могла давати сагласност. У сваком случају, они су веома добра основа за финализацију у 2013. године.

Рад оператора дистрибутивног система је усклађен са директивом 2003/54/ЕС, како је приказано у табели 3-22.

Табела 3-22: Усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима члана 14 Директиве 2003/54/ЕС

Задаци оператора система (члан 9 Директиве 2003/54/ЕС)	Методологија за цене приступа	Методологија за трошкове прикључења	Правила рада	План развоја
Обезбеђивање сигурног, поузданог и ефикасног рада дистрибутивног система	ДА	ДА	ДА	ДА
Недискриминација између корисника (или група корисника) система	ДА	-*	ДА	ДА
Пружање информација корисницима система потребних за ефикасан приступ систему	-*	-*	ДА	-**
Набавка енергије за покривање енергетских губитака по транспарентним, недискриминаторним и тржишно заснованим процедурама	-*	-*	ДА	-**
Недискриминација између корисника или група корисника система, нарочито не у корист предузећа са којим је повезан	ДА	ДА	ДА	-**

* Није предмет методологија

**Није предмет плана развоја

3.4.4 Дистрибуирана количина електричне енергије

Дистрибуирана електрична енергија је готово у целини преузета из преносног система. Веома мала количина енергије се преузима од електрана прикључених на дистрибутивни систем.

Табела 3-23: Дистрибуиране количине електричне енергије у периоду 2006 – 2012.

	GWh, %							
	2005*	2006*	2007*	2008	2009	2010	2011	2012
Дистрибуирано - Укупно преузето у дистрибутивни систем	28.556	29.030	29.355	29.942	29.970	30.453	30.604	30.256
Преузето из преносне мреже (без купаца на 110 kV)	28.449	28.977	29.315	29.902	30.392	30.558	29.922	30.183
Производња дистрибутивних електрана	57	53	40	40	61	46	48	73
Укупно испоручено (без купаца на 110 kV)	24.331	24.596	24.772	25.271	25.106	25.496	25.797	25.672
Губици у дистрибутивном систему	4.225	4.434	4.583	4.671	4.864	4.957	4.747	4.579
Губици у дистрибутивном систему (као % укупно преузете енергије)	14,7	15,3	15,6	15,6	16,2	16,3	15,5	15,1

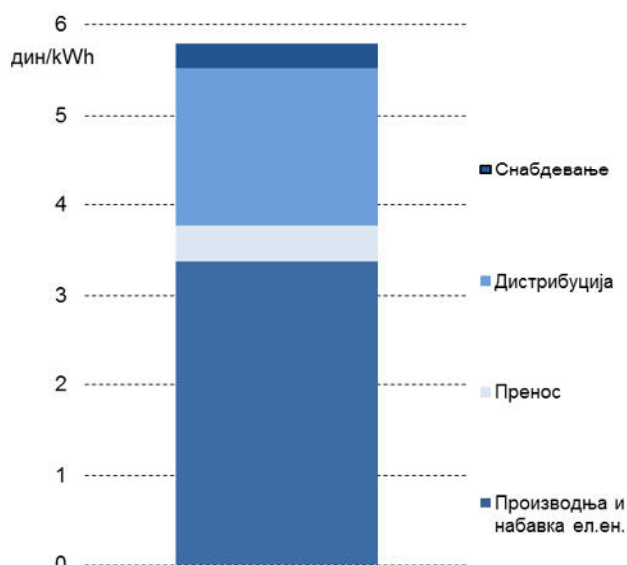
Остварени губици електричне енергије у дистрибутивном систему су далеко изнад технички оправданих. Толики ниво губитака се само делом може оправдати неминовним техничким последицама високог учешћа потрошње на ниском напону (чак дупло веће него у ЕУ). Високи губици су првенствено последица неовлашћеног прикључења на дистрибутивну мрежу и неовлашћеног преузимања (крађе) електричне енергије. Поред тога, губици су високи и због дугогодишњег недовољног улагања у дистрибутивну мрежу. Посебан проблем предстаља велико кашњење у замени дотрајалих мерних уређаја. Оператори дистрибутивних система су и у 2012. наставили са активностима на смањењу губитака, првенствено појачаном контролом мерних места ради откривања крађе електричне енергије, што је довело до даљег извесног смањења губитака, тако да су губици у 2012. износили 15,1% од укупно преузете енергије, што је за око 170 GWh мање од губитака у 2011.

3.5 Регулација цена за регулисано снабдевање електричном енергијом

Регулисане цене електричне енергије за крајње купце, у складу са Законом из 2004, први пут су примењене 01. јануара 2008, након сагласности Владе Републике Србије.

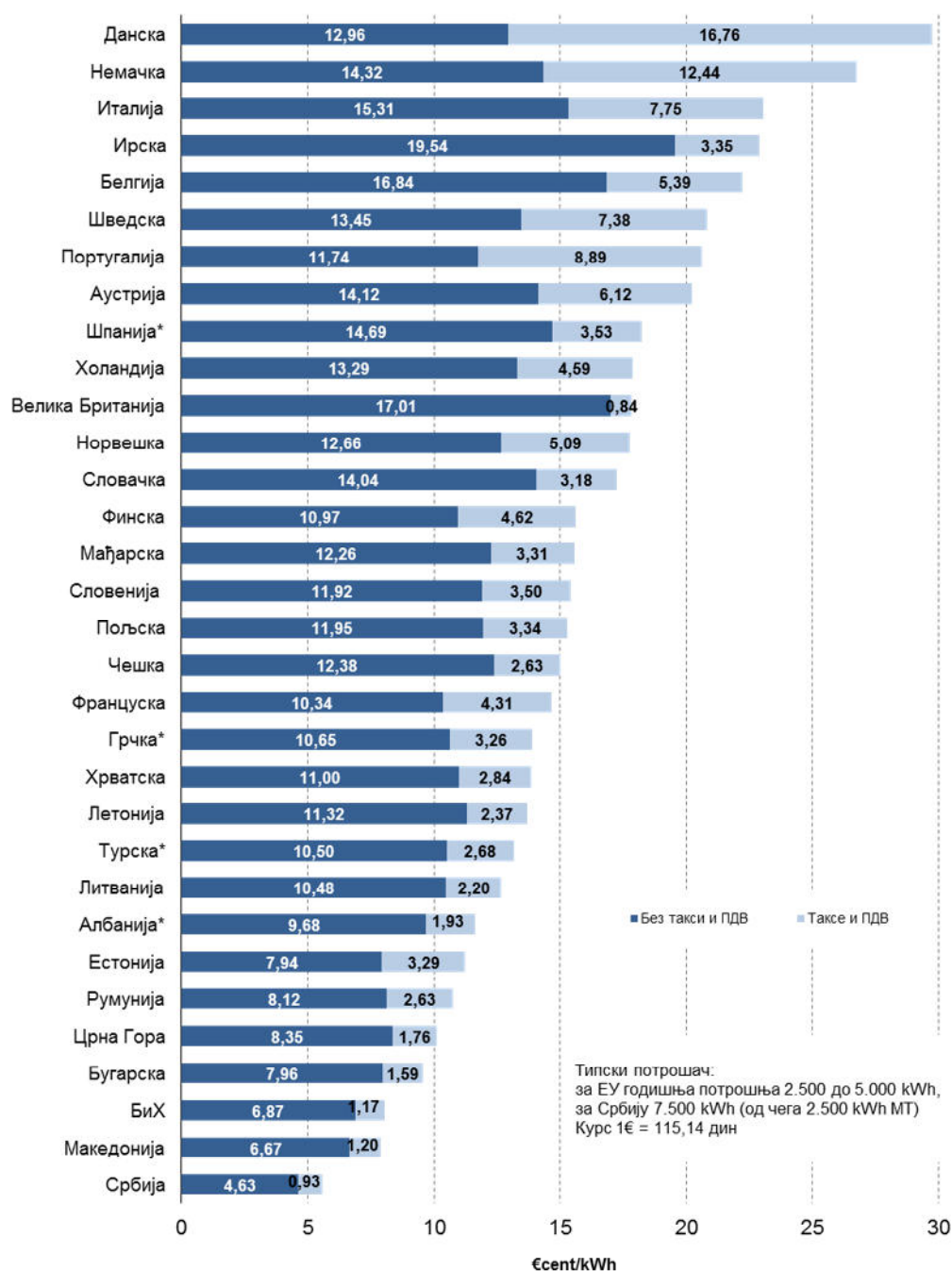
На слици 3-8 је приказана структура просечне регулисане цене електричне енергије за све крајње купце, која је у примени од 01. априла 2011. Око 58 % укупне цене су трошкови производње и набавке електричне енергије. Током 2012. године није било корекција цене електричне енергије за крајње купце.

Актуелне регулисане цене електричне енергије за крајње купце се могу видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

Слика 3-8: Структура просечне продајне регулисане цене електричне енергије за крајње купце

На сликама 3-9 и 3-11 је приказан упоредни преглед цена електричне енергије за референтне купце из категорија домаћинство и индустрија у Србији, земљама ЕУ и региона, у другом полугодшту 2012, обрачунате по методологији ЕУРОСТАТ-а. Цене у Србији су биле најниже у овом периоду за обе категорије купаца, не само у односу на развијене европске државе, него и у односу на земље у региону, које су приближно на истом нивоу економског развоја са Србијом.

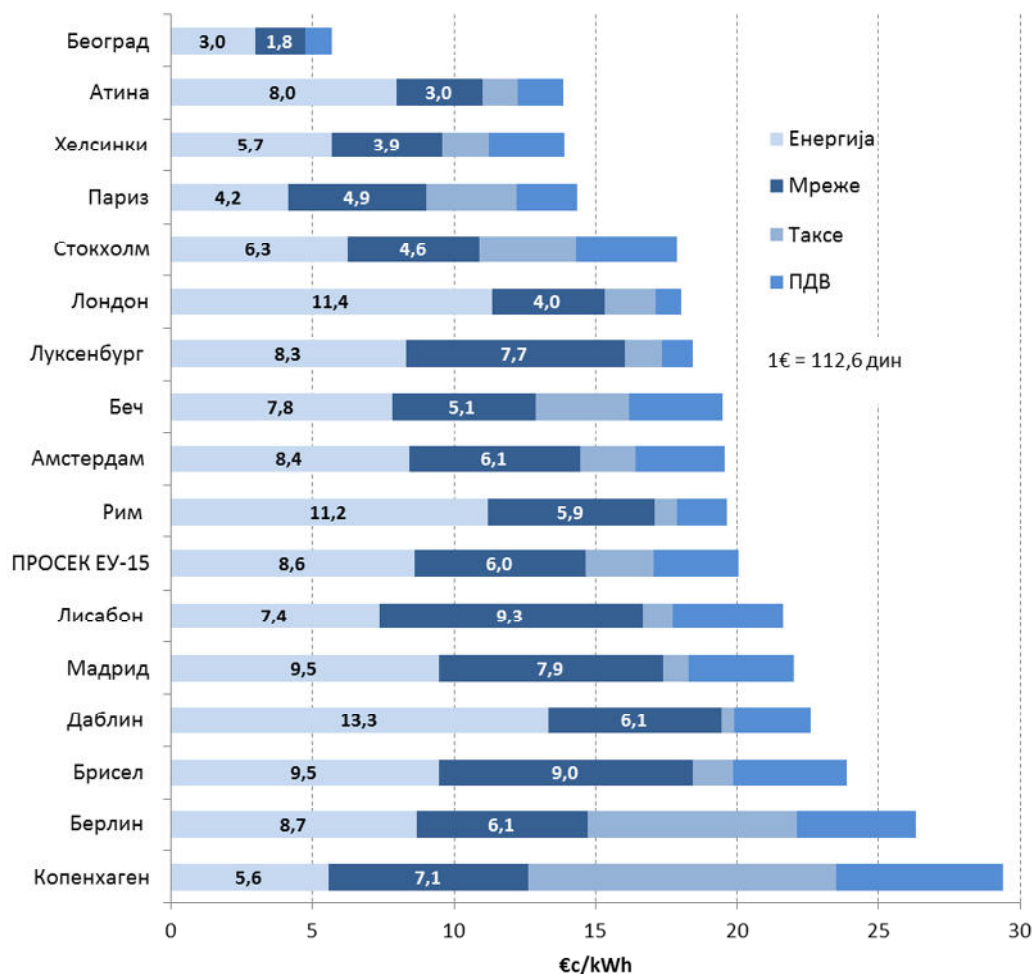

* Цене из претходног полугодшта

Подаци: EUROSTAT, Агенција за енергетику

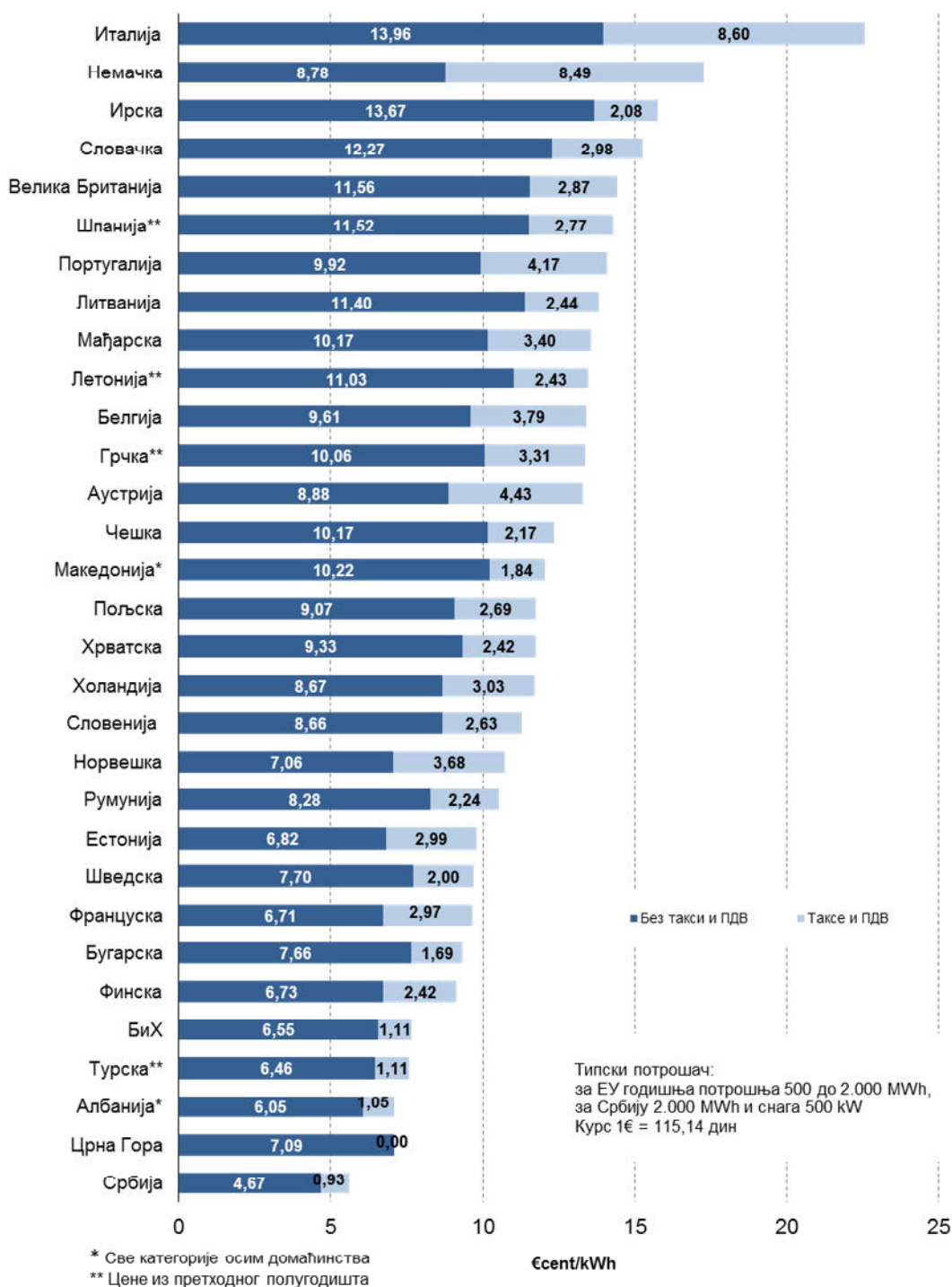
Слика 3-9: Цене електричне енергије за домаћинства – друга половина 2012.

На слици 3-10 је дата детаљнија структура продајне цене електричне енергије за домаћинства у појединим главним европским градовима у децембру 2012.године. Подаци показују да су у Србији најниже и цене саме енергије и цене коришћења мрежа (преносне и дистрибутивне).

Слика 3-10: Структура продајне цене електричне енергије за домаћинства у појединим главним европским градовима у децембру 2012.

Садашњи ниво цена електричне енергије је испод економски оправданог, што у великој мери ограничава будући раст и развој електроенергетског сектора, пошто са једне стране не ствара простор за домаћу акумулацију која би могла да се искористи за инвестиције, док са друге стране дестимулативно делује на друге инвеститоре.

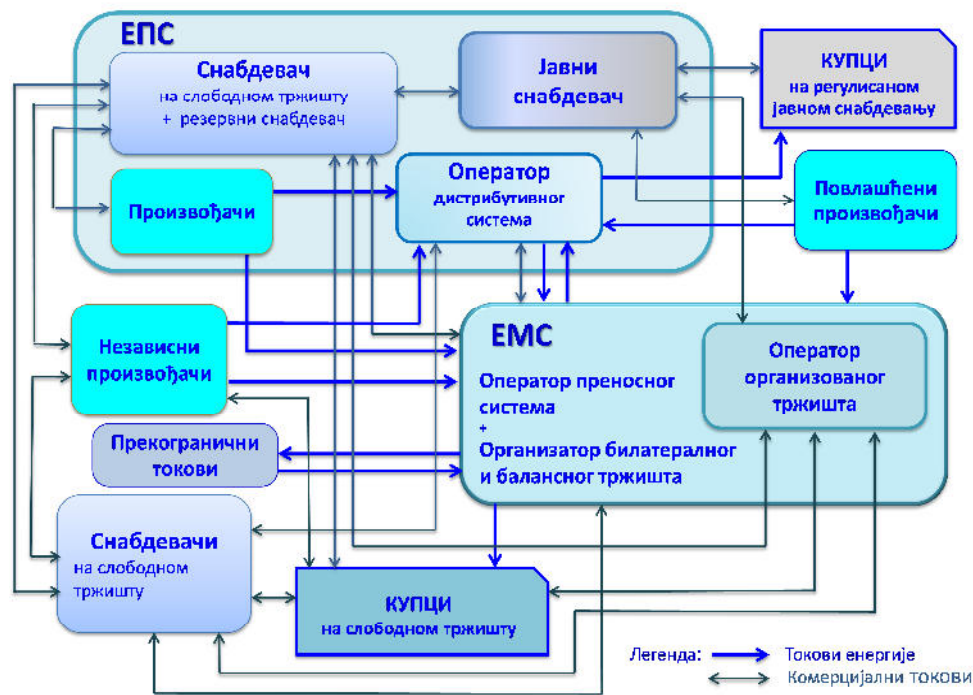
Слика 3-11: Цене електричне енергије за индустрију - друга половина 2012.

3.6 Тржиште електричне енергије

Тржиште електричне енергије у Србији се састоји из:

- 1) Билатералног тржишта електричне енергије;
- 2) Балансног тржишта електричне енергије и
- 3) Организованог тржишта електричне енергије.

Шема тржишта електричне енергије је приказа на слици 3-12. Одлуке о оснивању ПД „ЕПС Снабдевање” д.о.о. Београд су припремљене крајем 2012. и донете почетком 2013. године.

Слика 3-12: Шема тржишта електричне енергије

Учесници на тржишту електричне енергије су:

- произвођачи електричне енергије;
- снабдевачи електричном енергијом;
- јавни снабдевач електричном енергијом;
- крајњи купци;
- оператор преносног система у случају обезбеђивања системских услуга, балансирања система, обезбеђивања сигурног рада система и куповине електричне енергије за надокнаду губитака у преносном систему;
- оператор дистрибутивног система у случају куповине електричне енергије за надокнаду губитака у дистрибутивном систему и
- оператор тржишта.

Припрема се документација за одређивање јавног снабдевача који ће електричном енергијом снабдевати крајње купце који имају право на јавно снабдевање.

Крајем 2012. године, припремљени су први уговори између снабдевача на слободном тржишту и крајњих купаца, а њихова реализација је почела у 2013. години

3.6.1 Билатерално тржиште електричне енергије

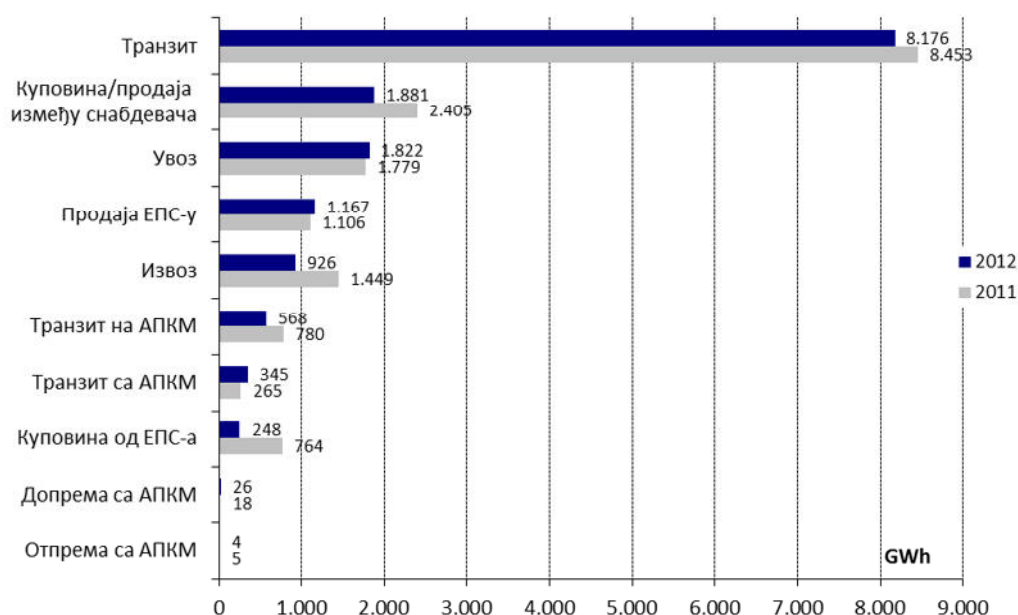
На билатералном тржишту одвијају се куповина и продаја електричне енергије директно између учесника на тржишту, при чему су на veleprodajnom билатералном тржишту учесници трговали електричном енергијом по слободним ценама, док се на малопродајном билатералном тржишту снабдевање одвијало искључиво по регулисаним ценама, с обзиром да у 2012. години ниједан крајњи купац електричне енергије није изабрао свог снабдевача на слободном тржишту.

До краја 2012. године је, у погледу регулисања трговине на велико за тарифне купце, још увек примењиван Закон из 2004. (како је предвиђено прелазним одредбама Закона), по коме је ову трговину Влада Републике Србије уговором поверила ЈП ЕПС. ЈП ЕПС је био дужан да електричну енергију набави првенствено од домаћих произвођача, а евентуално недостајуће количине на слободном тржишту и да набављену енергију прода трговцима на мало за тарифне купце. У периодима када је укупна производња електрана ЈП ЕПС већа од продаје тарифним купцима, ЈП ЕПС је продавао на слободном тржишту.

3.6.1.1 Слободно великопродајно тржиште

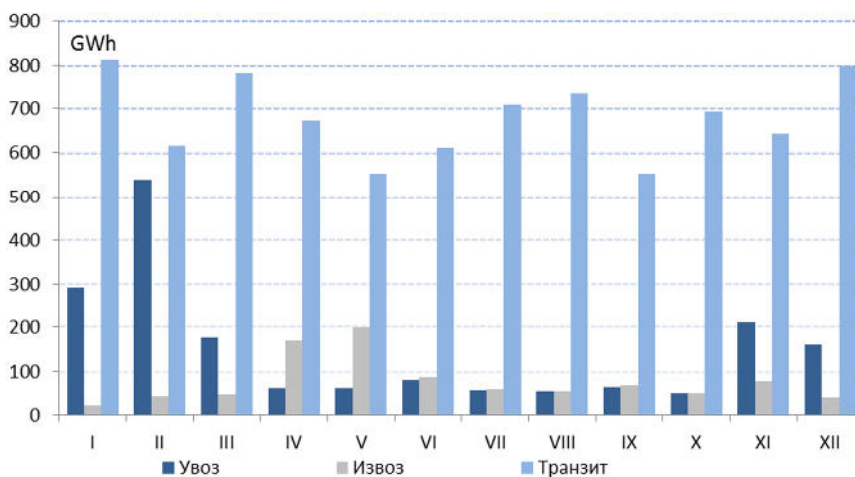
Слободно великопродајно тржиште електричне енергије је у 2012. години било базирано на трговини између снабдевача, с обзиром да значајни независни произвођачи не постоје. Активност снабдевача на слободном

тржишту је најизраженија у домену прекограничне размене, углавном за потребе транзита кроз Србију, који је доминантан због централне географске позиције електроенергетског система у региону и 8 граница, као и за потребе увоза и извоза. Прекограничном разменом се у 2012. години бавило укупно 24 од 27 снабдевача који су били активни, док су се преостала три снабдевача бавила само трговином са другим снабдевачима на унутрашњем тржишту електричне енергије у Србији.

Слика 3-13: Количине електричне енергије по трговачким активностима током 2011. и 2012.

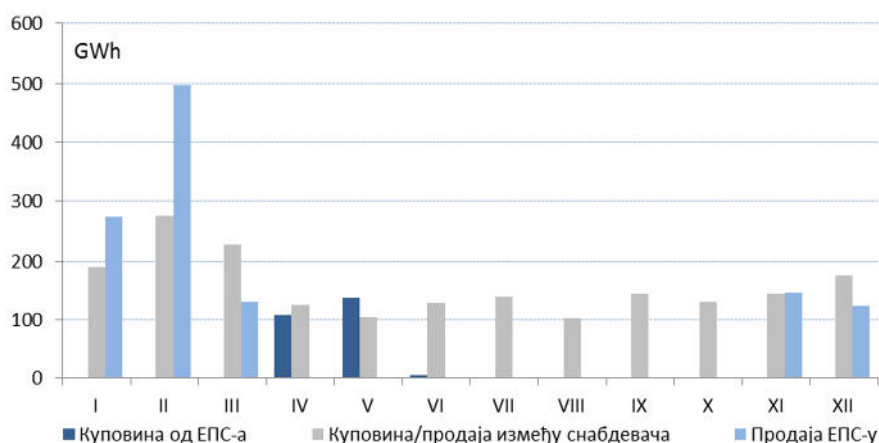
Током 2012. године, смањена је транзитирана количина електричне енергије у односу на 2011. На смањење транзитираних количина електричне енергије утицај је имао поремећај на тржишту електричне енергије који је у фебруару изазвао веома хладан зимски талас, као и смањење потрошње у региону и Европи.

Слика 3-14: Увоз, извоз и транзит снабдевача у 2012. години

На пораст увоза и продаје ЈП ЕПС-у, а смањење извоза и куповине од ЈП ЕПС-а, утицале су неповољне временске прилике у фебруару и подпросечне хидролошке прилике у већем делу године. Обим увоза, извоза и транзита који су снабдевачи остварили по месецима је приказан на слици 3-14 са које се види да је увоз био највећи у зимском периоду, јануар-фебруар и новембар-децембар, извоз у периоду април-мај, док транзит није показивао сезонску зависност.

Са слике 3-15 се види да је ЈП ЕПС у фебруару купио скоро двоструко више енергије него у јануару, у коме је куповина такође била велика. ЈП ЕПС је највише продавао снабдевачима енергију у периоду април-мај, што кореспондира месецима великог извоза, док трговина између снабдевача није показивала изразиту сезонску зависност.

Слика 3-15: Куповина/продаја између снабдевача, односно између снабдевача и ЕПС-а у 2012.

У табели 3-24 су приказани релевантни показатељи развијености и концентрације тржишта електричне енергије у Србији у 2012. години, као и процентуална промена остварених вредности ових показатеља у односу на њихове вредности остварене у 2011. години. За сваку од наведених трговачких активности, приказани су:

- укупна количина електричне енергије;
- учешће електричне енергије којом је трговало три трговца са највећим обимом трговине у укупној количини електричне енергије којом се трговало, по свакој активности;
- вредност Herfindahl-Hirschman индекса (ННН), која указује на ниво концентрације тржишта³ и
- оцена нивоа концентрације тржишта за појединачне активности⁴.

Табела 3-24: Ниво концентрације тржишта електричне енергије у Србији у 2012.

Трговачка активност	Количина електричне енергије		Учешће три снабдевача са највећим обимом трговине [%]		Херфиндал-Хиршманов индекс ННН		Ниво концентрисаности тржишта
	2012	2012/2011 %	2012	2012/2011	2012	2012/2011 %	
Трговина са ЈП ЕПС							
продаја ЕПС-у	1.167	5,5	69	-5,8	1.950	-20,7	Висок
куповина од ЕПС-а	248	-67,4	58	4,4	1.552	0,8	Умерено висок
Трговина на велико између трговаца на тржишту електричне енергије							
продаја	1.881	-21,8	59	23,7	1.891	68,7	Висок
куповина	1.881	-21,8	51	1,5	1.230	7,4	Умерено висок
Увоз и извоз електричне енергије							
увоз	1.822	2,4	68	20,8	2.028	44,0	Висок
извоз	926	-36,1	60	3,2	1.482	-19,4	Умерено висок
Транзит							
транзит	1.167	5,5	69	15,5			

Приказани подаци показују смањење количина електричне енергије, а пораст концентрисаности у односу на 2011. годину у скоро свим трговачким активностима. Ниво концентрисаности тржишта је и даље умерено до веома висок у свим трговачким активностима. И поред тога што се индекс концентрисаности тржишта ННН у области продаје електричне енергије ЈП ЕПС-у снижио за 20%, ниво концентрисаности тржишта је и даље остао веома висок. У односу на претходну годину је знатно повећано учешће доминантних снабдевача у свим трговачким активностима, а нарочито у областима увоза и продаје електричне енергије другим снабдевачима

³ Herfindahl-Hirschman индекс се дефинише као збир квадрата учешћа појединих компанија на тржишту и што је вредност мања, то је развијенија конкуренција на тржишту.

⁴ За оцену концентрисаности тржишта се користе границе:

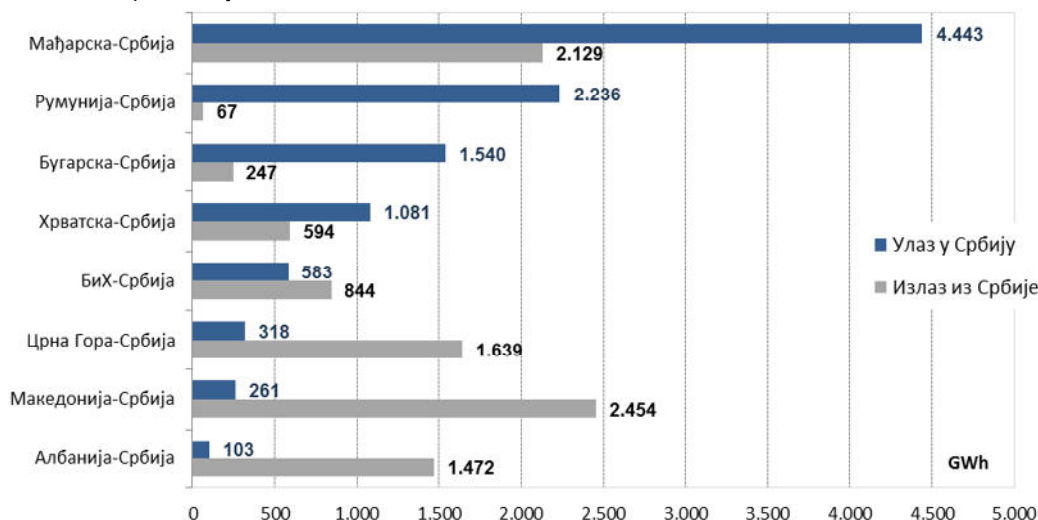
ННН < 1000 - неконцентрисано

1001 < ННН < 1800 - умерено концентрисано

ННН > 1801 - високо концентрисано тржиште

на тржишту. Од 27 активних снабдевача, 7 снабдевача се јавља међу три најдоминантнија у свакој од трговачких активности.

Укупан обим прекограничне размене електричне енергије коју су снабдевачи остварили по свакој граници и смеру у 2012. години приказан је на слици 3-16.

Слика 3-16: Прекогранична размена електричне енергије снабдевача

Улаз електричне енергије који је пријављен од стране снабдевача електричном енергијом и потврђен од стране ЈП ЕМС-а, укупно по свим границама је износио 10.565 GWh, док је пријављени и потврђени излаз укупно по свим границама износио 9.446 GWh. Највише пријављених трансакција у смеру улаза је било из правца Мађарске, Румуније и Бугарске, као и у 2011. години. У смеру излаза највише је пријављено ка Македонији и Мађарској, значајне количине су пријављене и ка Црној Гори и Албанији, док је према свим осталим границама излаз био знатно мањи. Једино на Хрватској граници је смер нетованог улаза и излаза промењен у односу на претходну годину, када је више енергије излазило из Србије у смеру ка Хрватској, за разлику од 2012. године када је више енергије ишло из смера Хрватске него ка Хрватској, што је такође била последица хладног таласа у фебруару када је била велика потреба за електричном енергијом у јужној Европи.

3.6.1.2 Малопродајно тржиште

3.6.1.2.1 Испоручене количине електричне енергије крајњим купцима

Крајњим купцима је у 2012. години укупно продато и испоручено 27.984 GWh, што је готово за 5,5% више од потрошње у 2005. Међутим, у односу на 2011, потрошња у 2012. је била мања за 2,2%.

Табела 3-25: Структура потрошње електричне енергије у периоду 2005-2012.

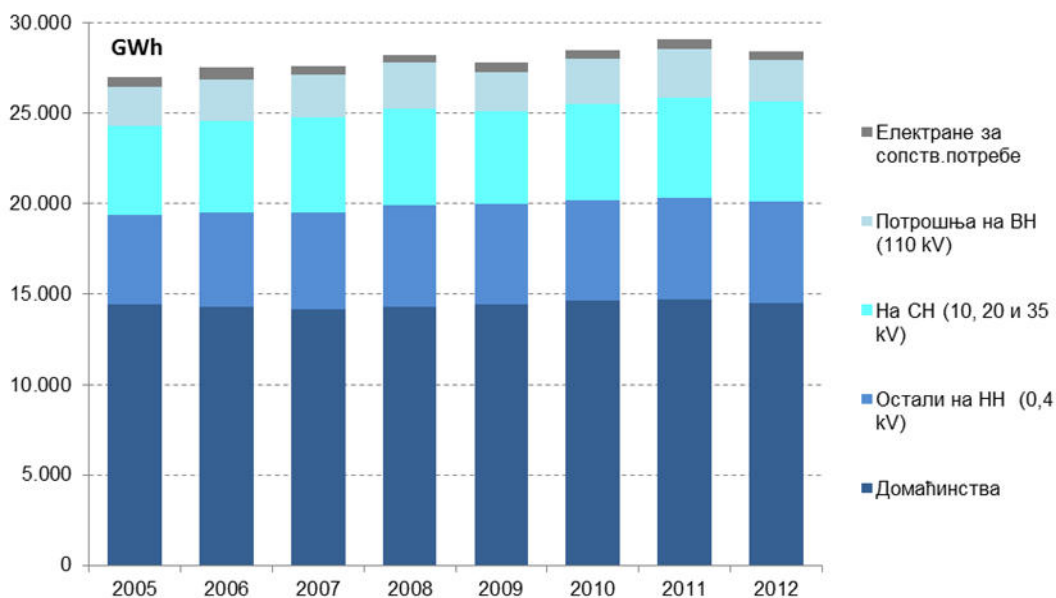
Категорија потрошње	GWh, %								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2012/2011 (%)
Домаћинства	14.407	14.276	14.145	14.313	14.412	14.645	14.666	14.517	99,0
Остали на ниском напону (0,4 kV)	4.957	5.195	5.379	5.614	5.567	5.534	5.640	5.585	99,0
Укупно на ниском напону (0,4 kV)	19.364	19.471	19.524	19.927	19.979	20.179	20.305	20.102	99,0
Купци на средњем напону (10, 20 и 35 kV)	4.967	5.125	5.247	5.345	5.127	5.317	5.553	5.570	100,3
Купци на високом напону (110 kV)	2.183	2.337	2.430	2.570	2.216	2.555	2.751	2.312	84,0
Испоручено крајњим купцима	26.514	26.933	27.201	27.842	27.322	28.051	28.609	27.984	97,8
Испоручено ТЕ и ХЕ за сопствене потребе	521	662	447	431	492	436	476	473	99,4
Укупна потрошња	27.035	27.595	27.648	28.273	27.814	28.487	29.085	28.457	97,8

Највећи пад потрошње, од око 16% је код купаца на високом напону, док је код купаца на ниском напону потрошња мања за 1%. Једино су купци на средњем напону потрошили за незнатних 0,3% више него у 2011. години.

У неколико претходних година се запажа благо повећана потрошња у зимском периоду у домаћинствима. Агенција ће пратити ову појаву и, уколико се покаже потребним, променити односе и границе тарифа, како би се дестимулисала нерационална потрошња електричне енергије за грејање..

Лиценцирана предузећа која обављају делатност снабдевања електричном енергијом на слободном тржишту (крајем 2012. их је било 58), нису била активна на малопродајном тржишту, јер купци нису показивали интересовање за куповину по тржишној цени.

У табели 3-25 је приказана потрошња електричне енергије у Србији (без АПКМ) у периоду 2005-2012, укључујући и електричну енергију коју су произвођачи преузели за сопствене потребе.

Слика 3-17: Структура потрошње електричне енергије у Србији у периоду 2005-2012. (без АПКМ)

Укупан број мерних места испоруке купцима у Србији без АПКМ (без Железница Србије) крајем 2012. је био 3.592.251. У односу на 2011. годину, тај број је повећан за 1,5%.

Табела 3-26: Број мерних места у 2011 и 2012.

Категорија потрошње	2011	2012	2012/2011 %
Домаћинства	3.152.940	3.207.385	101,7
Остали на ниском напону (0,4 kV)	382.553	380.647	99,5
Купци на средњем напону (10, 20 и 35 kV)	4.124	4.182	101,4
Купци на високом напону напону (110 kV)	28	29	103,6
Укупан број мерних места	3.539.645	3.592.251	101,5

3.6.2 Балансно тржиште електричне енергије

ЈП ЕМС је, као оператор преносног система, одговоран за балансирање система и обезбеђење системских услуга у електроенергетском систему у Републици Србији.

У техничком смислу, балансирање се спроводило на основу Правила о раду преносног система и “Уговора о вршењу системских услуга, набавци и испоруци хаваријске и балансне електричне енергије” за 2012. који је закључен са ЈП ЕПС-ом, а путем активирања секундарне регулације и издавања налога за ангажовање терцијарне регулације, на основу листе приоритетног редоследа ангажовања. Терцијарна регулација се активирала према редоследу ангажовања производних капацитета који је оператору преносног система (ЈП ЕМС) достављао ЈП ЕПС. Хаваријска размена се одвијала сагласно уговорима које је ЈП ЕМС склопио са суседним операторима преносних система.

Трошкови балансирања се ЈП ЕМС-у надокнађују на основу „Методологије за одређивање цена приступа систему за пренос електричне енергије“.

На основу обавезе свих учесника на тржишту електричне енергије да одржавају баланс своје производње, потрошње и размене електричне енергије, ЈП ЕМС је спроводио принудно балансирање оних учесника на тржишту чији је дневни план рада након процеса хармонизације постао неизбалансиран. По том основу, ЈП ЕМС је током 2012. учесницима на тржишту испоручио 870 MWh, а од њих преузео 190 MWh.

Правила о раду тржишта електричне енергије, којима се ближе уређује балансно тржиште електричне енергије, завршена су током 2012. године и ступила су на снагу у децембру 2012. године.

3.6.3 Организовано тржиште електричне енергије

Према Закону о енергетици, организовање и администрирање организованог тржишта електричне енергије и његово повезивање са организованим тржиштима електричне енергије других земаља, у складу са међународно преузетим обавезама, обавља оператор тржишта. Организацију и рад оператора тржишта, услове и начин пословања учесника на организованом тржишту електричне енергије и друге услове којима се обезбеђује функционисање тржишта електричне енергије у складу са законом, ближе уређује Влада РС. До дана ступања на снагу прописа којим се ово уређује, делатност оператора тржишта наставља да обавља ЈП ЕМС, као енергетски субјект који даном ступања Закона о енергетици на снагу има лиценцу за обављање енергетске делатности организовања тржишта електричне енергије.

У оквиру ЈП ЕМС-а су током 2012. године настављене припремне радње на оснивању организованог тржишта, на основу раније израђене студије изводљивости и усвојеног акционог плана.

3.6.4 Заједничке активности на развоју регионалног тржишта

Низ активности које су значајне за цео регион, одвија се у оквиру ЕнЗ, уз активно учешће представника Агенције. По сегментима, најзначајније су:

Велепродајно тржиште

Током 2012. су представљени резултати студија, чију је израду наручила Енергетска заједница, око препорука за регулаторне подстицаје за изградњу нових прекограничних преносних капацитета у југоисточној Европи (ЈИЕ), и препорука за начин обрачуна балансног одступања.

Оператори преносног система ЈИЕ су наставили реализацију Регионалног акционог плана за отварање тржишта електричне енергије у југоисточној Европи, који је у потпуности усклађен са европским регионалним иницијативама, европским тржишним циљним моделом са роком за отварање тржишта до 2015, као и са процедурама којима ће Европска агенција за сарадњу енергетских регулатора (Agency for the Cooperation of Energy Regulators – ACER) донети европске оквирне смернице и мрежна правила. Међутим, оператори преносног система нису успели да испоштују рокове наведене у плану за 2012. због неусклађености законодавстава уговорних страна, па је Регулаторни одбор Енергетске заједнице затражио од регионалне групе за ЈИЕ ENTSO-E да достави детаље око препознатих препрека како би се што пре отклониле. Свака уговорна страна ЕнЗ је започела израду локалних акционих планова, чија је правовремена припрема предуслов за испуњење захтева постављених у оквиру Регионалног акционог плана.

У оквиру сарадње између Регулаторног одбора ЕнЗ - ECRB и ACER, унутар ECRB је постигнут је договор око настављања учешћа осмог региона⁵ (земље Југоисточне Европе у оквиру званичног кварталног извештаја ACER, као додаток који садржи извештај о напретку осмог региона у испуњењу регионалног акционог плана који се односи на прекогранична питања. У 2012. ECRB је одобрио израду кварталног извештаја око статуса механизма за алокацију прекограничних преносних капацитета у ЈИЕ.

Током 2012. су на регионалном нивоу настављене активности на формирању Пројектног тима који ће имати задатак да успостави Аукциону канцеларију за координисану расподелу права на коришћење прекограничних капацитета у југоисточној Европи, по механизму који ће у почетном периоду бити заснован на прорачуну вредности расположивог преносног капацитета. По добијању финансијске подршке донатора, KfW и EBRD, у јуну 2012. је званично регистрована компанија Пројектног тима са седиштем у Подгорици, именован је директор и спроведен конкурс за запослене. Циљ Пројектног тима је да Аукциона канцеларија започне са радом током 2013. године и да крајем 2013. буду спроведене прве годишње аукције прекограничних капацитета за 2014. У раду ове канцеларије ће учествовати већина оператора преносног система региона. Српски и Бугарски ОПС за сада не учествују у раду пројектног тима за оснивање Аукционе канцеларије.

Вишегодишњи пан-европски уговор оператора преносног система о међусобној надокнади трошкова коришћења суседних преносних мрежа (ITC Agreement), који је 09.02.2011. потписало 40 оператора преносног система из 34 државе, међу којима и српски оператор преносног система ЈП ЕМС, са неодређеним роком важења и у складу са Смерницама за међусобну надокнаду трошкова ТСО за коришћење суседних преносних мрежа, важио је током 2012. године. Крајем 2011. ЈП ЕМС је доставио у ENTSO-E анексе на овај уговор везано за ажурирање података око губитака, листе свих интерконективних далеководова, вертикалног конзума, контаката, као и усклађености са Смерницама о управљању загушењима.

Тржиште балансне енергије

ECRB је током 2012. наставио рад на изради речника баланских термина како би се хармонизовало значење баланских термина у региону, што је један од предуслова за формирање регионалног тржишта балансне енергије. У оквиру студија које је наручила Енергетска заједница, консултант је током 2012. радио на изради студије о препорукама за начин обрачуна балансног одступања.

⁵ 8. регион чине Уговорне Стране Енергетске заједнице, укључујући шест суседних земаља Учесница (Бугарска, Грчка, Мађарска, Румунија, Словенија и Италија за интерконективне далеководове са Придруженим странама). Основан је у циљу имплементације заједничке процедуре за управљање загушењима и алокацију преносних капацитета на регионалном нивоу.

Надгледање тржишта

ECRB је током 2012. разматрао допуну Смерница за регулаторно надгледање тржишта у југоисточној Европи по питању укључења индикатора за производњу. У смерницама су детаљно описани индикатори на основу којих се оцењује да ли тржиште функционише у складу са донетим правилима и на принципима транспарентности и недискриминације. Ове смернице би у почетку садржале само препоруке регулаторима региона за сакупљање неопходних сетова података за надгледање прекограничних параметара у нашем региону, а касније би се ове препоруке прошириле и на друге параметре за надгледање тржишта, у складу са постигнутим степеном отворености и развијености тржишта и доступношћу података. Примена ових смерница има за циљ успостављање хармонизованог приступа у обављању регулаторних задатака и увођење могућности за регионално надгледање тржишта. Ове смернице не би биле правно обавезујуће. Током 2012. је консултант извршио демонстрацију софтвера базираног на примени интернета, који ће служити за регулаторне потребе надзора националних оператора, али и за регионални надзор, за различите временске хоризонте, и започео је пробни период тестирања софтвера на ротационом принципу, тако што сваког месеца функцију администратора софтвера обавља други регулатор из осмог региона уз помоћ консултанта, а у циљу обуке и бољег увида у функције извештавања и регионалног надзора тржишта.

Промена снабдевача

ECRB је током 2012. иницирао израду Препорука за најбољу праксу у поступку промене снабдевача у Енергетској заједници. Полазећи од основних постулата 3. енергетског пакета ЕУ и прегледа постојећег стања у поступку промене снабдевача у државама чланицама ЕУ, идентификоване су земље са најбољом праксом узимајући у обзир многобројне критеријуме, међу којима су развијеност регулаторног оквира, услови на тржишту, социјално-економски и регионални критеријуми, као и критеријуми везани за процедуру промене снабдевача и њену прилагођеност купцу. Пракса у поступку промене снабдевача у Чешкој Републици је препозната као најбоља, узимајући у обзир све анализирани критеријуме. Поређењем Чешког модела са постојећом праксом у промени снабдевача у Уговорним странама Енергетске заједнице, урађена је идентификација постојећих разлика. На основу њих дате су основне препоруке које се односе на успостављање адекватног регулаторног оквира, затим препоруке везане за процедуру промене снабдевача, као и препоруке које се односе на конкретне кораке које је потребно предузети у циљу усклађивања са најбољом праксом. Примена ових смерница има за циљ хармонизацију поступка промене снабдевача у уговорним странама Енергетске заједнице и њихово усаглашавање са захтевима 3. енергетског пакета, у циљу развоја конкурентног малопродајног тржишта електричне енергије.

3.7 Праћење и регулација квалитета испоруке и снабдевања

Агенција је развој система за праћење и регулацију квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом отпочела успостављањем информационих правила у облику табела за потребе регистровања података и праћења показатеља квалитета, која су почела да се примењују од 1. јануара 2009. године. Информациона правила су дефинисана на основу међународног искуства и постојеће праксе дистрибутивних предузећа у прикупљању података. Успостављена су у циљу хармонизације начина евидентирања података и прорачуна показатеља, како би се омогућило формирање базе комплетних, поузданих и компарабилних података о показатељима квалитета за потребе њиховог поређења и регулације. Досадашње четворогодишње искуство предузећа и Агенције у прикупљању података и праћењу показатеља квалитета послужило је као основа за израду правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом која ће Агенција донети у 2013. години.

Систем за праћење и регулацију квалитета испоруке електричне енергије се уводи етапно, како би се неопходна мерно-аквизициона, информациона и организациона инфраструктура у предузећима прилагодила потребама купаца и захтевима Агенције. Полазећи од захтева информационих правила већина дистрибутивних предузећа је у протеклом периоду предузела активности на уподобљавању организационе инфраструктуре и развоју информатичке подршке за потребе евидентирања података, прорачуна показатеља и извештавања о квалитету.

Информационим правилима су дефинисани врста, обим и формат података о техничким и комерцијалним аспектима квалитета које енергетски субјекти морају да прикупљају, као и рокови за достављање података Агенцији. На основу прикупљених података, прорачунавају се показатељи техничких и комерцијалних аспеката квалитета у испоруци и снабдевању електричном енергијом.

Технички аспекти квалитета обухватају непрекидност испоруке, која се карактерише бројем и трајањем прекида испоруке електричне енергије, и квалитет напона на месту испоруке. Комерцијални аспекти омогућавају да се оцени квалитет односа енергетског субјекта према купцима, односно корисницима услуга у поступку прикључења, обуставе и искључења, мерења, обрачуна и наплате, отклањања техничких сметњи у испоруци, одзива на питања и захтеве купаца.

3.7.1 Непрекидност испоруке електричне енергије

За потребе праћења непрекидности испоруке, енергетски субјект за пренос и енергетски субјекти за дистрибуцију електричне енергије редовно достављају Агенцији месечне извештаје о дуготрајним прекидима у складу са установљеним правилима. За сваки појединачни прекид који је трајао дуже од 3 минута достављају се информације о почетку, крају и трајању прекида, напонском нивоу места прекида и електроенергетском елементу који је остао без напајања, узроку прекида, врсти прекида у зависности од тога да ли је прекид

планиран или непланиран, као и о броју купаца који су остали без напајања услед прекида. Узроци непланираних прекида се деле према томе да ли је за изазивање прекида одговоран:

- Оператор система за који се прорачунавају показатељи;
- Други енергетски субјект - оператор система са којима је повезан посматрани систем или произвођач електричне енергије који је на њега прикључен;
- Трећа страна - правно или физичко лице које је својим активностима проузроковало прекид;
- Животиње - животиња која је својим активностима проузроковала прекид;
- Виша сила - догађаји, околности или појаве ван контроле оператора система, чије наступање он није могао предвидети, избећи или отклонити а нарочито, природне појаве - поплаве, земљотреси, клизишта и одрони, затим друштвени догађаји - рат, терористички акти и штрајкови, као и мере и одлуке органа власти;
- Непознат - уколико није утврђен узрок прекида;
- Остало - уколико узрок прекида није ниједан од претходно дефинисаних узрока.

На основу података о дуготрајним прекидима који су на овај начин регистровани од стране оператора преносног и дистрибутивног система у периоду 2009 - 2012. прорачунати су годишњи показатељи непрекидности испоруке у преносној и дистрибутивној мрежи, за непланиране и планиране прекиде.

3.7.1.1 Показатељи квалитета у преносној мрежи

Као показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи, прорачунавају се и прате:

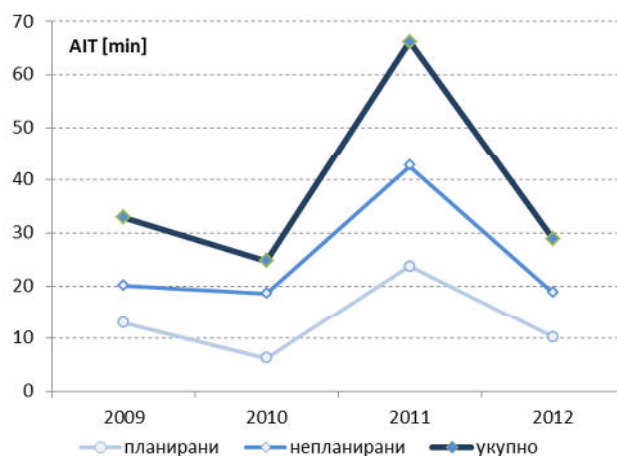
- Испала снага [MW] – укупна испала снага на свим мерним местима која су остала без напајања услед прекида;
- ENS [MWh] – укупна неиспоручена електрична енергија, која представља укупну неиспоручену електричну енергију за време свих прекида;
- ENS [%] – удео неиспоручене електричне енергије у укупно испорученој електричној енергији (количник неиспоручене током свих прекида и испоручене електричне енергије);
- AIT [min] – просечно трајање прекида напајања у минутима, које представља количник неиспоручене електричне енергије и средње снаге. Средња снага (MW) се рачуна као количник испоручене електричне енергије у периоду извештавања и периода извештавања израженог у минутима, при чему је период извештавања календарска година.

Овако прорачунати показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи за период 2009 – 2012. су приказани у табели 3-27.

Табела 3-27: Показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи за период 2009 - 2012.

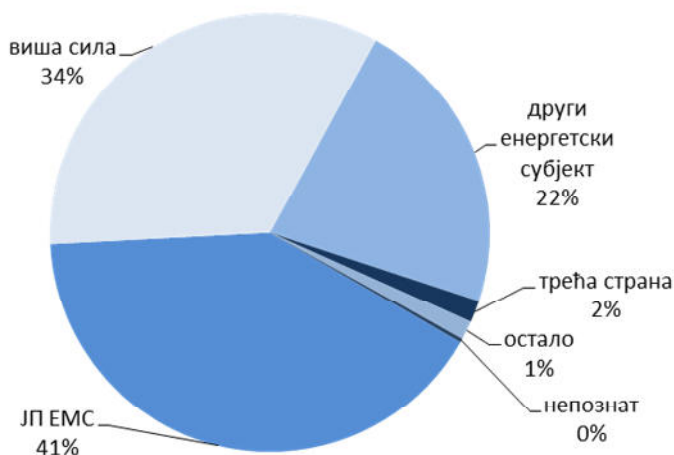
Прекиди		Испала снага	ENS	ENS
		MW	MWh	%
2009				
	Планирани	189	984	0,002
	Непланирани	3.589	1.525	0,004
	Укупно	3.778	2.509	0,006
2010				
	Планирани	131	473	0,001
	Непланирани	2.790	1.418	0,004
	Укупно	2.921	1.891	0,005
2011				
	Планирани	392	1.875	0,005
	Непланирани	3.212	3.364	0,008
	Укупно	3.604	5.239	0,013
2012				
	Планирани	129	757	0,002
	Непланирани	2.390	1.395	0,004
	Укупно	2.519	2.152	0,005

Вредности најчешће коришћеног показатеља непрекидности у преносној мрежи AIT, одвојено за планиране и непланиране прекиде, као и укупно, приказане су на слици 3-18.

Слика 3-18: Просечно трајање прекида напајања

На основу приказаних вредности, приметно је да се квалитет испоруке у 2012. години вратио на ниво из 2010. након пораста у 2011. изазваног изузетним догађајем. На вредности показатеља за непланиране прекиде значајно утичу прекиди изазвани вишом силом, што се види на слици 3-19 где су приказани сви узроци непланираних прекида и њихово учешће у неиспорученој енергији услед непланираних прекида у 2012.

Слика 3-19: Узроци непланираних прекида

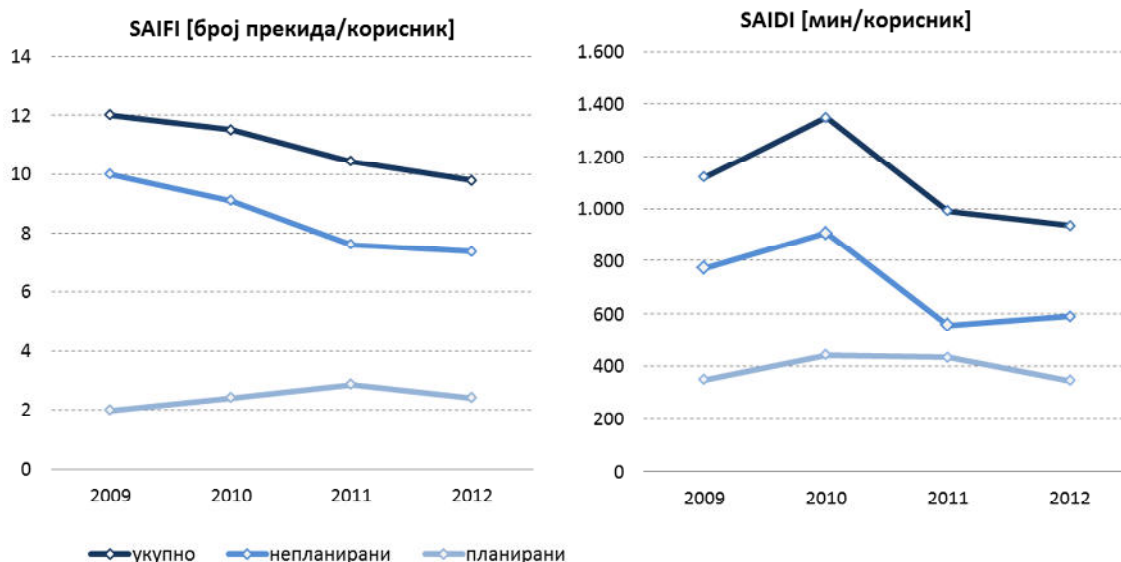
3.7.1.2 Показатељи квалитета у дистрибутивној мрежи

Непрекидност испоруке у дистрибутивној мрежи је оцењена на основу најчешће примењиваних показатеља:

- SAIFI [број прекида/корисник] – просечна учестаност прекида напајања по кориснику, која се рачуна као количник кумулативног броја прекида напајања корисника и укупног броја корисника и
- SAIDI [min/корисник] – просечно трајање прекида напајања у минутима по кориснику, које се рачуна као количник кумулативног трајања прекида напајања корисника и укупног броја корисника.

Овако прорачунати показатељи непрекидности испоруке у дистрибутивној мрежи за период 2009- 2012. одвојено за планиране и непланиране прекиде, као и укупно, приказани су на слици 3-20:

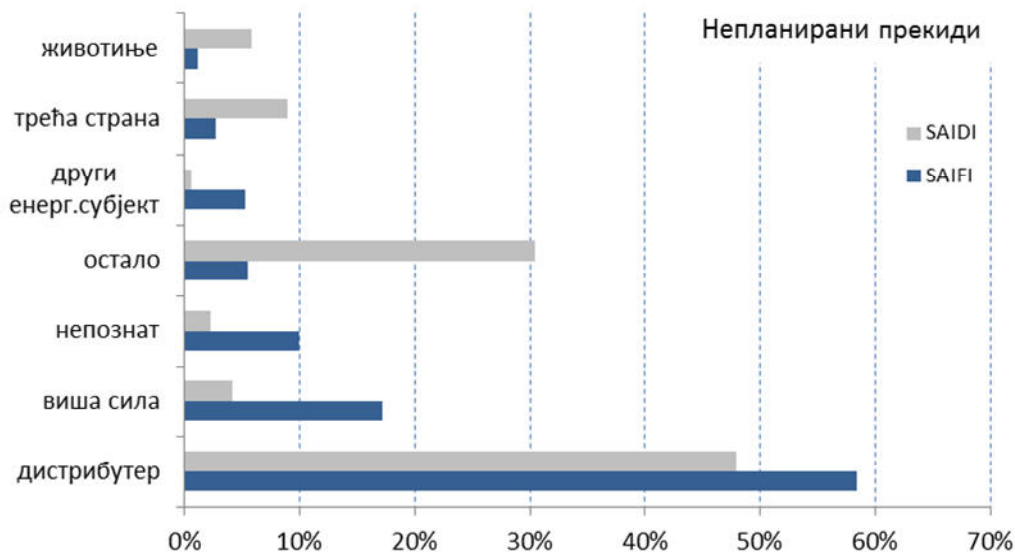
У 2012. години није дошло до значајније промене вредности показатеља непрекидности на нивоу Србије. Просечна учестаност непланираних прекида се задржала на истом нивоу, док се просечно трајање непланираних прекида повећало у односу на претходну годину. Просечни број и трајање планираних прекида су у благом паду.

Слика 3-20: SAIFI и SAIDI за период 2009 - 2012.

Вредности показатеља непрекидности у Србији су на нивоу показатеља у оквиру Енергетске заједнице, међутим, вишеструко су веће од вредности показатеља непрекидности који су остварени у земљама чланицама CEER чији су показатељи приказани у „Петом benchmarking извештају Савета европских енергетских регулатора о квалитету снабдевања“⁶. Ово указује на потребу побољшања непрекидности испоруке кроз активности дистрибутивних предузећа на унапређивању планирања развоја и одржавања мреже, управљања дистрибутивним системом и прекидима, као и развоја регулаторног оквира у циљу смањења броја и трајања прекида.

Разлози за појаву непланираних прекида и њихов удео у укупном броју и трајању прекида приказани су на слици 3-21

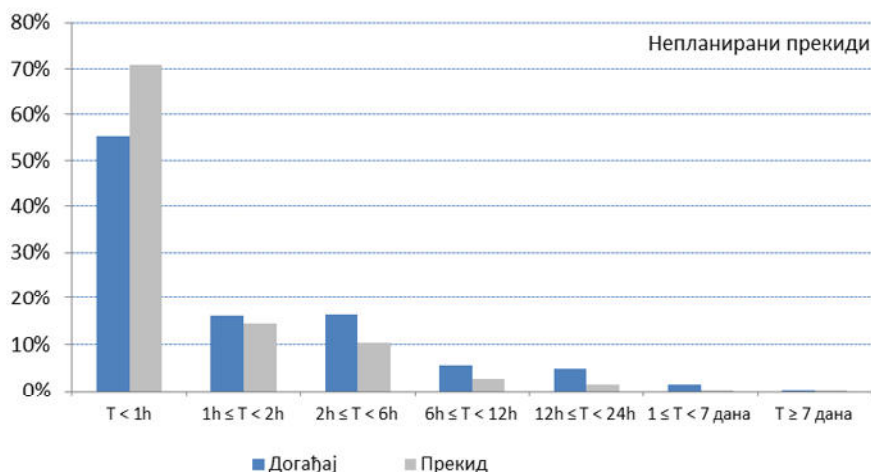
Слика 3-21: Учешће узрока непланираних прекида у SAIFI и SAIDI за 2012.

У погледу броја непланираних прекида уочава се велики број прекида услед више силе, непознатих и тзв. осталих узрока у које се убрајају узроци који нису препознати у постојећој подели. У погледу трајања прекида, велика је дужина трајања прекида услед осталих узрока, треће стране и животиња, у односу на број прекида који су њима изазвани. Нарочито је изражена дужина трајања осталих прекида, који у укупном трајању прекида учествују са преко 30%. Ово указује на потребу за бољом идентификацијом узрока прекида, њиховим прецизнијим дефинисањем и начином евидентирања, како би се могле предузети адекватне мере за отклањање узрока ових прекида и смањење њиховог трајања.

⁶ <http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/1522177.pdf>

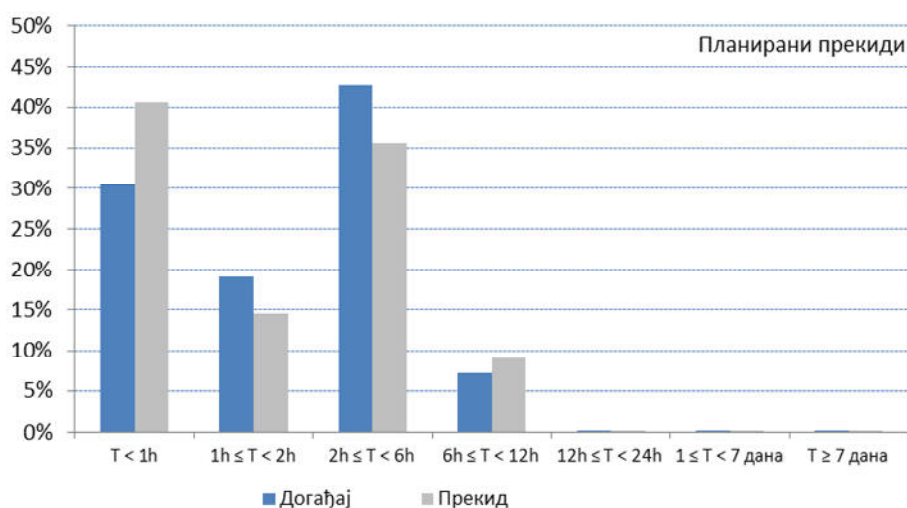
Код планираних прекида сваки од узрока прекида има приближно исти утицај на укупан број и трајање планираних прекида. Најчешћи узрок планираних прекида су радови у сопственој дистрибутивној мрежи, са учешћем у укупном броју и трајању прекида од око 95%. Поред овога, радови у преносној мрежи учествују са око 3%, са нешто више од 1% радови на објекту купца, а са мање од 1% радови у суседној дистрибутивној мрежи.

Учешће прекида одређене дужине трајања у укупном броју прекида, као и учешће догађаја који су изазвали прекиде одређене дужине у укупном броју догађаја који су довели до прекида напајања, приказани су на слици 3-22 за непланиране прекиде, а на слици 3-23 за планиране прекиде.

Слика 3-22: Учешће догађаја/прекида у зависности од дужине трајања прекида за непланиране прекиде

Са слике се види да је највише непланираних прекида трајало краће од 1h, а за свако дуже трајање прекида, број непланираних прекида је био све мањи. Слична зависност се јавља и код догађаја који су довели до непланираних прекида напајања, при чему је број догађаја који су изазвали прекиде који су трајали између 2 и 6 часова, био нешто већи у односу на број догађаја који су изазвали прекиде напајања који су трајали између 1 и 2 сата. У случају планираних прекида, изразито је приметан велики број догађаја који су изазвали прекиде који су трајали од 2 до 6 часова, као и број тих прекида, што указује на потребу за унапређењем система управљања прекидима и бољим планирањем радова у оквиру служби одржавања.

Слика 3-23: Учешће догађаја/прекида у зависности од дужине трајања прекида за планиране прекиде

3.7.2 Квалитет напона

У области квалитета напона је у 2012. години учињен значајан напредак у домену стандардизације, објављивањем српског стандарда SRPS EN 50160:2012 од стране Института за стандардизацију Србије. Овај стандард је идентичан са EN 50160:2010, који представља основни инструмент за регулацију квалитета напона у Европи и као такав је учињен обавезујућим, интегрисањем у законодавство у скоро свим европским земљама.

Имајући ово у виду, у наредном периоду се и у Србији може очекивати развој правног оквира и праксе у погледу мерења, праћења и регулације квалитета напона у складу са праксом приказаном у benchmarking извештају и Препорукама за добру праксу у праћењу квалитета напона (*Guidelines of Good Practice on the Implementation and Use of Voltage Quality Monitoring Systems for Regulatory Purposes*) које су у 2012. години заједнички објавили CEER и ECRB.

3.7.3 Комерцијални квалитет

За потребе праћења комерцијалног квалитета, јавна предузећа за дистрибуцију електричне енергије су редовно током 2012. године достављала Агенцији за енергетику кварталне извештаје, као и коначан годишњи извештај о пружању услуга прикључења, обуставе, искључења, мерења, обрачуна, отклањања техничких сметњи у испоруци и одзива на питања и захтеве корисника у корисничким и контакт центрима (центри за пријем позива корисника), у обиму и формату дефинисаним од стране Агенције. У складу са захтевима Агенције, редован годишњи извештај о комерцијалном квалитету доставио је и оператор преносног система.

Искуство у праћењу квалитета услуга на националном, као и на међународном нивоу, указује на потребу за даљим усавршавањем регулаторног оквира и праксе у регистровању, обједињавању, праћењу и регулацији показатеља комерцијалног квалитета ради обезбеђивања тачнијих и комплетнијих података за потребе прорачуна и поређења показатеља, а нарочито просечних времена трајања одређених активности за потребе њихове регулације у циљу побољшања квалитета услуга. У планирању активности на унапређивању квалитета комерцијалних услуга, њиховом праћењу и регулацији треба посветити посебну пажњу унапређивању система управљања односима са потрошачима (*Customer Relationship Management-CRM*).

С обзиром да су подаци о комерцијалном квалитету и на међународном нивоу, а посебно у оквиру Енергетске заједнице, још увек недовољно поуздани и расположиви, поређење остварених показатеља на националном нивоу са регионалним или међународним показатељима у овом тренутку није применљиво.

У 2012. години је уочен значајан ангажман дистрибутивних предузећа у циљу редовног достављања комплетних података о комерцијалном квалитету, што је омогућило да се по први пут добију вредности појединих показатеља комерцијалног квалитета на националном нивоу. Међутим, с обзиром да начин регистровања и обједињавања података, као и прорачунавања показатеља, нису у потпуности развијени и на одговарајући начин информационо и организационо подржани, подаци о комерцијалном квалитету још увек нису достигли очекивани ниво поузданости и тачности, па су у наредном периоду потребне додатне активности на побољшању квалитета достављених података. Упркос томе, вредности појединих показатеља комерцијалног квалитета су у наставку приказане али имају искључиво индикативни карактер, нарочито у погледу просечних времена трајања одређених активности. Прикупљени подаци су за потребе анализе груписани у четири основне категорије које су међу бројним аспектима којима се може описати комерцијални квалитет у међународној пракси препознате као категорије од највећег значаја за купце, а то су:

- 1) Прикључење, обустава и искључење;
- 2) Мерење и обрачун;
- 3) Отклањање техничких сметњи у испоруци;
- 4) Корисничке услуге.

3.7.3.1 Прикључење, обустава и искључење

Квалитет пружања услуге прикључења на систем од стране оператора преносног, односно дистрибутивног система, најчешће се описује временом које је потребно за завршетак одређене активности у поступку прикључења, као и процентом завршених активности у задатом временском року. За потребе праћења, оператори система су регистровали податке о захтевима за прикључење на систем на основу којих су добијени остварени показатељи у поступку решавања захтева за прикључење у 2012. години, приказани у табели 3-28.

Табела 3-28: Захтеви за прикључење по напонским нивоима

Захтеви за прикључење		ВН	СН	НН	Укупно	
Број	поднетих захтева	1	313	32.379	32.693	
	решених захтева	којима се одобрава прикључење	1	238	24.695	24.934
		којима се одбија прикључење	0	1	177	178
		који су решени на други начин	0	33	5.505	5.538
		укупно	1	272	30.377	30.650
		у року од 30 дана	1	138	21.917	22.056
%	решених захтева у односу на број поднетих	100	87	94	94	
	захтева којима се одобрава прикључење у односу на број решених	100	87	81	81	
	решених захтева у року од 30 дана	100	51	72	72	
Просечно време	потребно за одлучивање по захтеву изражено у данима	29	27	20	25	

Прикључење на систем се прати преко истих показатеља, при чему је као референтни временски рок за прикључење коришћен рок од 15 дана од дана испуњења свих услова у складу са Законом о енергетици.

Табела 3-29: Прикључење објеката по напонским нивоима

Прикључење		ВН	СН	НН	Укупно
Број	прикључених објеката	2	145	37.642	37.789
	прикључених објеката у року од 15 дана	2	103	24.994	25.099
%	прикључених објеката у року од 15 дана	100	71	66	66
Просечно трајање у данима	потребно за прикључење од дана испуњења свих услова	Нема податак	12	10	11

Показатељи који се односе на просечно време које је потребно за одлучивање по захтеву за прикључење и прикључење су израчунати на основу расположивог скупа података који је некомплетан, с обзиром да поједини енергетски субјекти нису били у могућности да доставе релевантне податке. С обзиром да је просечно време најчешће примењивани показатељ у међународним поређењима показатеља квалитета услуга у поступку прикључења, потребно је унапредити регистровање података неопходних за израчунавање просечног времена потребног:

- за одлучивање о захтеву за прикључење;
- за прикључење корисника након што су испуњени сви услови за прикључење и
- за прикључење корисника од тренутка подношења захтева.

У поступку обуставе, односно искључења најчешће коришћени показатељи су просечно време поновног прикључења након престанка разлога за обуставу/искључење, односно након неосноване обуставе/искључења као и просечно време за обуставу/искључење на основу захтева корисника. Достављени подаци од стране дистрибутера показују да је просечно време поновног прикључења након престанка разлога за обуставу/искључење, односно након неосноване обуставе/искључења најчешће 1 до 3 дана. У случају обуставе/искључења на захтев купца пријављена су дужа просечна времена која у неким случајевима износе и до 16 дана.

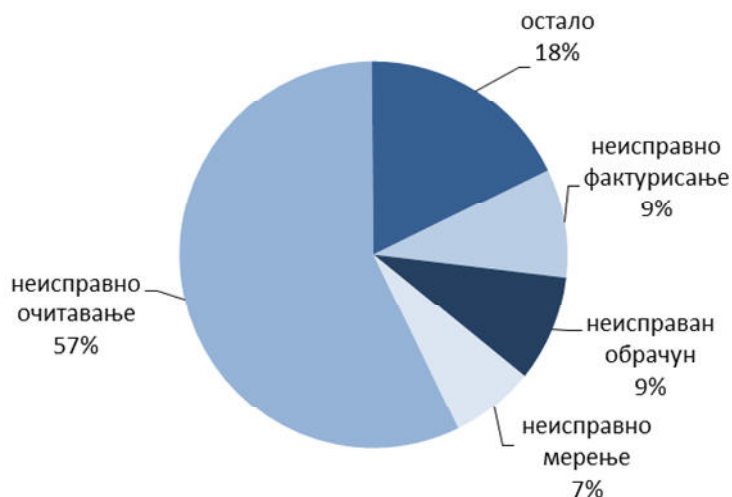
У 2012. години је пријављено 251.613 обустава због неизмиривања обавеза за испоручену електричну енергију, што је 7% од укупног броја купаца у Србији.

3.7.3.2 Мерење и обрачун

Ванредна контрола мерних места на захтев купаца је спроведена у 95% захтева, при чему су у 39% спроведених ванредних контрола уочене неправилности које су затим отклоњене у 96% регистрованих случајева неправилности.

Исправна мерења након регистровања нестанка, сметње или оштећења мерних уређаја су у 96% случајева обезбеђена у року од 2 дана након регистровања сметњи. Просечно време потребно за обезбеђење исправног мерења од дана регистровања нестанка, сметње или оштећења мерних уређаја категорије корисника високи, средњи и ниски напон је у просеку било између 2 и 3 дана, док је код категорије широка потрошња просечно време износило од 1 до 8 дана зависно од дистрибуције, што је у просеку било између 4 и 5 дана.

У 2012. години је кориговано 1,12% обрачуна од укупног броја извршених обрачуна који је према достављеним подацима износио 42.400.922, при чему је више од половине коригованих обрачуна било услед неисправног читавања. Разлози за корекцију обрачуна и њихов удео у укупном броју коригованих обрачуна је дат на слици 3-24:

Слика 3-24: Разлози за корекцију обрачуна и њихов удео у укупном броју коригованих обрачуна

Просечно време решавања приговора на обрачун је износило између 5 и 6 дана.

3.7.3.3 Отклањање техничких сметњи у испоруци

Квалитет у отклањању техничких сметњи које су настале услед прекида у испоруци је приказан кроз показатеље непрекидности испоруке.

Отклањање техничких сметњи у испоруци које настају услед напонских сметњи се односи на отклањање сметњи услед одступања напона и фреквенције од прописаних вредности, треперења (фликера), таласних изобличења напона (хармоника), несиметрија напона које се понављају у дужем временском периоду на месту испоруке електричне енергије купцу. У одсуству систематског праћења техничких показатеља квалитета напона на местима испоруке у систему које би дало реалнију слику квалитета напона у систему, праћење квалитета напона кроз пријаве напонских сметњи представља значајан показатељ.

Од укупног броја захтева купаца за отклањање напонских сметњи које се понављају у дужем временском периоду више од 70% захтева је било основано. Напонске сметње су отклоњене у 80% случајева у којима је захтев био основан.

Просечно време одзива дистрибутера на захтев купца за отклањање напонске сметње, односно време од подношења захтева до провере напона на лицу места и обавештавања купца је износило око 5 дана, док је просечно време од утврђивања до отклањања напонских сметњи износило између 16 и 17 дана према подацима који су достављени од појединих дистрибуција.

3.7.3.4 Корисничке услуге

Корисничке услуге се односе на пружање информација корисницима и одзив оператора система и снабдевача на питања и захтеве корисника њихових услуга у корисничким и контакт центрима (центри за пријем позива корисника).

Јавна предузећа за дистрибуцију електричне енергије су у 2012. години остварила значајан напредак у погледу примене савремених интернет и мобилних технологија (*web, skype, email, sms, facebook, twitter*) у циљу унапређења корисничких услуга, као што су:

- пружање информација о планираним прекидима,
- обрачун и наплата (увид у тренутно стање, преглед и штампу рачуна),
- калкулатор потрошње, ценовници, начин плаћања и изглед рачуна,
- пружање информација о електродистрибутивним услугама,
- пријава кварова, неовлашћене потрошње, очитаног стања,
- анкетирање о задовољству купца услугама.

Учињен је значајан напредак на побољшању услуга корисничких и контакт центара за пријем и позиве корисника у појединим дистрибутивним предузећима, али су подаци о пруженим услугама у овим центрима у складу са захтевом Агенције још увек претежно нерасположиви услед одсуства одговарајуће информатичке подршке за праћење и регистровање података, чему у будућим активностима на праћењу квалитета корисничких услуга такође треба посветити пажњу.

3.8 Сигурност снабдевања електричном енергијом

Од 2000. године, улагањима у ревитализацију и модернизацију, повећани су поузданост и ефикасност постројења у термоелектранама и рудницима лигнита који обезбеђују гориво за термоелектране, делом и у

хидроелектранама, као и у преносној мрежи. Производња термоелектрана је од 2000. године повећана за преко 25%, а њихова поузданост је достигла 95,4%, што је упоредиво са поузданошћу и нивоом коришћења капацитета таквих електрана у ЕУ. У 2012. поузданост термоелектрана је остала на нивоу достигнутом у претходној години. Овим је у односу на 2000. годину и без нових производних капацитета, битно повећана сигурност снабдевања електричном енергијом и смањена потреба за увозом.

Општа оцена је да је сигурност снабдевања у 2012. години била задовољавајућа, изузев у фебруару. У том месецу је Влада Републике Србије увела заштитне мере због нарушене сигурности снабдевања, из следећих разлога:

- екстремне хладноће са температурама које су пале до -20°C и узроковале дневну потрошњу од преко 162 GWh (за нормалне услове у фебруару, очекивана дневна потрошња је око 140 GWh);
- проблеми у производњи и транспорту угља за термоелектране такође су били узроковани изузетно ниским температурама;
- због дуготрајне суше, акумулације хидроелектрана су биле сведене на 30% од максималне вредности, док је доток на проточним хидроелектранама био знатно испод просечних;
- за покривање потреба било је потребно увозити преко 20 GWh дневно, у односу на планирани увоз од око 5 GWh;
- екстремно ниске температуре биле су прогнозиране за цео фебруар.

Истовремено, дошло је до поремећаја на тржишту електричне енергије у целом региону:

- 8. фебруара 2012. бугарски оператор преносног система информисао је да је суспендован извоз из Бугарске почевши од 10. фебруара 2012.;
- 9. фебруара 2012. грчки оператор преносног система информисао је да њихов извоз није у потпуности доступан због штрајка синдиката, да би 13. фебруара 2012. ограничио извоз на нулу;
- 10. фебруара 2012. румунски оператор преносног система је информисао да ће почевши од 10. фебруара спровести ограничење извоза електричне енергије из Румуније.

Због смањене сигурности снабдевања електричном енергијом, Влада РС је увела неколико мера:

- 3. фебруара 2012. основне и средње школе су престале са радом, од индустријских потрошача је тражено да смање потрошњу, општине да смање јавно и декоративно осветљење, а домаћинства су додатно информисана о неопходности уштеде електричне енергије;
- 8. фебруара 2012. поједине државне компаније су престале са радом, а од приватних компанија је тражено да престану са радом или редукују потрошњу;
- суспендована су права на већ додељене прекограничне капацитета и наложено је ЈП ЕМС да у периоду од 10. до 29. фебруара реалоцира 50% капацитета ЈП ЕПС као једином снабдевачу крајњих купаца у Србији, како би се одржала физичка безбедност лица и интегритет система.

Процењено је да би без ове последње мере, домаћинства била изложена ризицима рестрикција електричне енергије у екстремно тешким временским условима. Важно је да се нагласи да овим није био суспендован транзит преко мреже ЈП ЕМС, пошто је остало на располагању преосталих 50% прекограничних капацитета.

У 2012. години, увоз је достигао 3,4% годишњих потреба и остварен је у јануару, фебруару, марту, новембру и децембру. Такав дефицит је изазван поменути лошим хидролошким приликама које су трајале током већег дела године и изузетно ниским температурама почетком године, тако да је уместо предвиђених 494 GWh износио 1170 GWh, а само у фебруару је увезено 501 GWh. Укупан извоз током 2012. је био 251 GWh и практично је остварен током априла и маја, у периоду веће производње проточних хидроелектрана.

Преносна мрежа није била ограничење у погледу сигурности снабдевања.

На нижим напонским нивоима, у дубини дистрибутивне мреже, су повремено изражене појаве ниских напона и релативно чести прекиди испоруке. Инвестиције у дистрибутивну мрежу током протекле деценије су биле недовољне, тако да, овај део електроенергетског система по својим перформансама знатно заостаје за осталим деловима, између осталог и из тих разлога.

3.8.1 Прогноза потрошње

У Републици Србији се за период до 2025. очекује пораст потрошње електричне енергије мањи од 1% просечно годишње. При томе се рачуна на раст потрошње у индустријском сектору, као и примену мера за повећање енергетске ефикасности у свим секторима потрошње. Неизвесност динамике економског раста, веома отежава прогнозу потрошње и увећава ризик за потенцијалне инвеститоре.

3.8.2 Производне могућности

Нове електране су неопходне да би се покрио раст потрошње електричне енергије и да би се замениле електране које ће се, због старости и немогућности испуњења захтева за заштиту животне средине, повлачити из погона. ЈП ЕПС припрема или најављује даље ревитализације и модернизације постојећих електрана и изградњу нових, које би реализовао самостално или у сарадњи са стратешким партнерима. И неки други инвеститори најављују изградњу нових електрана, а све већи део потреба у будућности ће се покривати обновљивим изворима енергије (око 3.100 GWh до 2020.), у складу са Националним акционим планом за

коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије који припрема Министарство надлежно за енергетику.

Најкритичније питање је примена ЕУ Директиве о великим ложиштима, односно важеће националне регулативе о емисији сумпорних и азотних оксида, по којима би се после 2017. године, сви блокови у термоелектранама који их не задовољавају повукли из погона, тако да би ЈП ЕПС могао остати без преко 1100 MW. Ради се о најстаријим термојединицама са најнижом ефикасношћу, на којима уградња опреме за одсумпоравање вероватно није оправдана, а оне сада обезбеђују преко 15% укупне производње. Имајући у виду да ће и суседне земље бити изложене истим ограничењима, та енергија се не може обезбедити из увоза, нити се до тада могу изградити електране које би их у потпуности замениле. Ово питање има и регионалне и ЕУ димензије и аргументовани предлози ће бити веома важни за усаглашавање и усвајање одрживих решења на регионалном, у оквиру ЕнЗ и националном нивоу.

Термоелектране

У наредним годинама је предвиђена ревитализација и модернизација ТЕНТ Б1, снаге 620 MW, ТЕНТ А5, снаге 320 MW и ТЕ Костолац Б1, снаге 320 MW.

Најстарије термоелектране Колубара А1, А2 и А4, укупне инсталисане снаге 96 MW ће се прве повлачити из погона због старости, ниске ефикасности, високих трошкова производње и заштите животне средине.

Снабдевање угљем електрана у Колубарском басену је велики проблем термосектора у наредних неколико година, пошто се за обезбеђење угља за постојеће и нове термоелектране, морају отворати нови копови, а који ће заменити и копове у којима се исцрпљује угаљ.

Током 2012. настављене су активности које тек треба да доведу до најповољнијих решења у избору електрана које ће се градити и избору начина финансирања или стратешких партнера. Разматрани кандидати су: ТЕ-ТО Нови Сад са гасно-парним комбинованим циклусом снаге 480 MW, термоелектрана које ће користити домаћи лигнит - Колубара Б (2x375 MW), Никола Тесла Б3 (нови блок од 750 MW), ТЕ Костолац Б3 (350 MW) и др.

На одлуку о изградњи ових или неке друге термоелектране, као и на будућу позицију ових електрана на тржишту енергије у великој мери ће утицати могуће обавезе и трошкови везани за емисију угљен-диоксида и цена природног гаса.

Хидроелектране

У току је или је планирана ревитализација и модернизација хидроелектрана:

- ХЕ Ђердап 1, снаге 1058 MW, којом ће бити повећана инсталисана снага са 176 MW на 205 MW по сваком од 6 агрегата и продужен животни век за додатних 30 година; очекивани завршетак ревитализације је 2017. године;
- ХЕ Бајина Башта, 364 MW којом је предвиђено продужење радног века електране за додатних 30 година, уз повећање инсталисане снаге за 52 MW; ревитализација треба да буде завршена до краја 2013;
- ревитализација ХЕ Зворник, 96 MW до 2016, а затим и других хидроелектрана.

Поред ревитализације и модернизације постојећих хидроелектрана, разматра се и припрема могућност изградње хидроелектрана на Ибру и Морави, реверзибилне хидроелектране Бистрица снаге 4x170 MW и хидроелектрана Бродарево на реци Лим.

3.8.3 Коришћење обновљивих извора енергије

Влада је 2009. године донела Уредбу о мерама подстицаја за производњу електричне енергије коришћењем обновљивих извора енергије и комбинованом производњом електричне и топлотне енергије, којом се ближе прописују мере подстицаја за коришћење обновљивих извора енергије и откупна цена за тако произведену енергију – feed-in тарифе. Мере подстицаја обухватају откупне цене одређене према врсти електране у којој се производи електрична енергија коришћењем обновљивих извора енергије и према инсталисаној снази.

Услови стицања статуса повлашћеног произвођача прописани су Уредбом о условима за стицање статуса повлашћеног произвођача електричне енергије и критеријумима за оцену испуњености тих услова. За спровођење наведених уредби је одговорно Министарство надлежно за енергетику.

Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије које су примењиване у 2012. години приказане су у табели 3-30.

Табела 3-30: Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије у 2012.

Редни број	Врста електране	Инсталисана снага (MW)	Мера подстицаја - откупна цена (с€/ kWh)
1	Хидроелектране		
1.1		до 0,5 MW	9,7
1.2		од 0,5 MW до 2 MW	10,316 – 1,233*P
1.3		од 2 MW до 10 MW	7,85
1.4	на постојећој инфраструктури	до 2 MW	7,35
1.4	на постојећој инфраструктури	од 2 MW до 10 MW	5,9
2	Електране на биомасу		
2.1		до 0,5 MW	13,6
2.2		од 0,5 MW до 5 MW	13,845 – 0,489*P
2.3		од 5 MW до 10 MW	11,4
3.	Електране на биогаз		
3.1		до 0,2 MW	16,0
3.2		од 0,2 MW до 2 MW	16,444 – 2,222*P
3.3		преко 2 MW	12,0
4.	Електране на депонијски гас и гас из постројења за третман комуналних отпадних вода		6,7
5.	Електране на ветар		9,5
6.	Електране на енергију сунчевог зрачења		23
7.	Електране на геотермалну енергију		7,5
8.	Електране са комбинованом производњом на фосилна горива		
8.1		до 0,2 MW	Ц ₀ = 10,4
8.2		од 0,2 MW до 2 MW	Ц ₀ = 10,667 – 1,333*P
8.3		од 2 MW до 10 MW	Ц ₀ = 8,2
8.4	на постојећој инфраструктури	до 10 MW	Ц ₀ = 7,6
9.	Електране на отпад		
9.1		до 1 MW	9,2
9.2		од 1 MW до 10 MW	8,5
	Корекција откупне цене за електране са комбинованом производњом на природни гас	$Ц = Ц_0 * (0,7 * Г / 27,83 + 0,3)$ <p>Ц - нова откупна цена електричне енергије Ц₀ - референтна откупна цена одређена на основу цене природног гаса за продају енергетским субјектима за трговину на мало природним гасом за потребе тарифних купаца која не укључује трошкове коришћења транспортног система за природни гас код ЈП „Србијагас“ Нови Сад по тарифном ставу „енергент“ од 27,83 дин/м³ Г (дин/ м³) - нова цена природног гаса за продају енергетским субјектима за трговину на мало природним гасом за потребе тарифних купаца која не укључује трошкове коришћења транспортног система за природни гас код ЈП „Србијагас“ Нови Сад по тарифном ставу „енергент“</p>	

Количине електричне енергије преузете од повлашћених произвођача у 2012. години су приказане у табели 3-31.

Табела 3-31: Електрична енергија преузета од повлашћених произвођача у 2012.

Извори обновљиве енергије / гориво за комбиновану производњу	MWh, %		
	2011.	2012.	2012/2011
Водотокови	8.790	14.063	1600
Фосилна горива (угаљ, мазут и природни гас) – комбинована производња	4.848	15.499	320
Биогаз	118	6.335	5.368
Сунчева енергија	1,3	81	6.231
Ветар	0	207	
УКУПНО	13.758	36.185	263

У оквиру Уговора о ЕнЗ, за потписнице Уговора су утврђени циљни обавезујући проценти за повећање удела обновљиве енергије у бруто финалној потрошњи енергије до 2020. године, тако да је Србија преузела обавезу да у 2020. години 27% бруто финалне потрошње енергије обезбеди из обновљивих извора (21,2% у 2009.). Министарство надлежно за енергетику припрема Национални Акциони план, којим ће се утврдити начин и динамика остваривања овог циља.

У другој половини 2012. су припремљени предлози нових уредби које су усвојене почетком 2013. године, којима су утврђене нове откупне цене за повлашћене произвођаче за 2013. годину (документи се могу видети на интернет страници Агенције www.aers.rs), чиме су знатно унапређени регулаторни оквир и услови за инвестиције у овакве пројекте.

Агенција нема посебних овлашћења у области обновљивих извора енергије, изузев издавања лиценци за објекте инсталисане снаге 1 MW или више.

3.8.4 Изградња нових преносних капацитета

Законом о енергетици је уређено да оператор преносног система припрема План развоја преносног система сваке године за наступајући десетогодишњи период. План развоја се ради на основу ревизије претходног, сходно новим сазнањима и захтевима, узимајући у обзир стечена искуства у управљању и одржавању преносне мреже и усаглашава са плановима оператора дистрибутивних и оператора суседних преносних система. У Плану развоја се сагледава положај преносног система Републике Србије у синхроној области „Континентална Европа“ и на тај начин се активно учествује у изради десетогодишњег пан-европског плана развоја преносних система, као и Регионалног инвестиционог плана у оквиру асоцијације ENTSO-E.

План развоја преносног система за период од 2012 до 2021, који је ЈП ЕМС припремио и доставио га Агенцији 2012. године је у основи прилагођен одредбама Закона о енергетици. Међутим, овај документ у неким елементима треба унапредити и додатно га ускладити, између осталог, са критеријумима ENTSO-E и актуелизовати га на нови десетогодишњи период. Постојећи документ је веома добра основа за десетогодишњи план, које оператор система треба да достави Агенцији на сагласност у 2013. години.

Током 2012. године, у преносном систему су завршени / изведени следећи радови:

- На далеководима
 - Окончање радова на изградњи на далеководима (ДВ):
 - ДВ 400 kV ТС Лесковац 2 – граница са Македонијом;
 - ДВ 220 kV бр. 253/2 ТС Панчево 2 – ХИ Панчево, увођење у ТС НИС;
 - ДВ 220 kV бр. 294 АБ ТС Београд 5 – ТС Обреновац, адаптација;
 - ДВ 220 kV бр. 205/2 ТС Крушевац 1 – ТС Подујево, адаптација;
 - ДВ 2x110 kV бр.104/5 Инђија – Стара Пазова, увођење у ТС Инђија 2;
 - ДВ 110 kV бр. 169 ТС Бор 2 – ТС Бор 3, санација стуба бр. 7;
 - ДВ 110 kV измештање далековода због У крака аутопута коридора 10,
 - ДВ 110 kV бр 1190 ТС Врање 1 – Трговиште, реконструкција;
 - ДВ 110 kV бр 168 Врање 1-Ристовац, увођење у Врање 2;
 - ДВ 110 kV бр 169 Бор 2 – Бор 3, санација стуба бр.7;
 - ДВ 110 kV бр. 121/1+1180Б Београд 2 - Београд 22, санација стуба број 169,
 - ДВ 110 kV број 117/2 Београд 35 – Колубара, санација стуба бр. 67.
 - Извођење радова на следећим далеководима (ДВ):
 - ДВ 2x110 kV бр. 106 АБ ТС Ваљево – ХЕ Зворник, санација деоница ф, ц, б и д;
 - ДВ 110 kV бр. 121/1+1180 Б, санација стуба бр. 69.
- Уговарање радова на далеководима (ДВ):
 - ДВ 220 kV бр. 213/1 ТС Бајина Башта – ТС Обреновац, адаптација;
 - ДВ 2x110 kV Београд 20 – Београд 3;
 - ДВ 2x110 kV Београд 20 – Београд 19;
 - ДВ 110 kV број 101АБ Београд 3 – Костолац;
 - ДВ 110 kV број 106АБ Ваљево – Зворник;
 - ДВ 2x2x110 kV ТС Крагујевац 1 – ТС Крагујевац 8, којим се омогућава прикључење и поуздано напајање ТС ФАС.
- На трансформаторским станицама (ТС):
 - Изградња нових објеката:
 - ТС 400/110 kV Београд 20 – изградња друге фазе прве етапе;
 - ТС 400/110 kV Врање 4, I фаза изградње.
 - Реконструкција:
 - ТС 220/35 kV Бајина Башта;
 - ТС 220/110/35 kV Београд 5;

- ТС 220/110 kV Београд 3;
- ТС 110/35 kV Зајечар 2 (уградња новог трансформатора Т1);
- ТС 400/220/110 kV Ниш 2 (опремање ДВ поља 110 kV број Е13 и Е15);
- ТС 400/110 kV Јагодина 4 (уградња новог трансформатора Т1);
- ТС 400/220 kV Обреновац – уградња енергетског трансформатора Т3;
- РП 400 kV Ђердап - замена ВН опреме;
- Адаптација: ТС 400/220 kV Обреновац (замена ВН опреме, замена комплетног система уземљења ТС и извођење електромонтажних радова у РП 400 kV и РП 220 kV).
- Израда комплетне техничке документације, пријава радова и поднесење захтева за издавање решења којим се одобрава извођење радова:
 - ТС 400/110 kV Бистрица, (изградња новог објекта);
 - ТС 220/110 kV Србобран, (изградња РП 400 kV);
 - ТС 220/110 kV Смедерево 3, (изградња РП 400 kV);
 - ТС 220/110 kV Крушевац1, (реконструкција);
 - ТС 220/110 kV Краљево 3- (изградња РП 400 kV),
 - ТС 400/220/110 kV Лесковац 2 – реконструкција и уградња енергетског трансформатора Т1 300MVA;
 - ТС 400/220/110 kV Панчево 2, - реконструкција сабирница 110 kV.

У 2012. су завршени планирани послови на реконструкцији и адаптацији следећих објеката:

- РП 400 kV Дрмно - Замењени су прекидачи у генераторском и спојном пољу;
- ТС 110/35 kV Београд 4, замена трансформатора Т1;
- ТС 110/35 kV Врање 1 – измештање кућног трансформатора и опремање 35 kV поља за кабловски вод (правац ТС Врање 4) и
- ТС 110/35 kV Рашка, опремање ДВ поља 35 kV.

Анализом стања преносне мреже у оквиру постојећег Плана развоја преносног система, уз уважавање прогнозиране потрошње и очекиваног уласка у погон нових производних јединица, ЈП ЕМС је предложио изградњу нових, односно адаптацију или реконструкцију постојећих елемената преносне мреже, чиме би се отклонила постојећа и очекивана загушења и повећала ефикасност рада преносног система.

Као приоритет у даљем развоју 400 kV преносне мреже је постављен наставак изградње ТС 400/110 kV Београд 20, инсталисане снаге 2x300 MVA, без које нема сигурног напајања централних београдских зона. Такође је важна и изградња далековода 400 kV ТС Крагујевац 2 – ТС Краљево 3, што ће допринети повећању сигурности чворишта ТС Бајина Башта и ТС Ниш 2, као и целокупне мреже 220 kV између ова два преносна објекта.

Важан пројекат је изградња новог интерконективног далековода 400 kV ТС Панчево 2 – ТС Решица (Румунија) који ће знатно допринети сигурности напајања читавог региона.

Планирана је и веома значајна активност у региону западне Србије на подизању мреже 220 kV на 400 kV напонски ниво. У првој фази планирано је подизање чвора Бајина Башта на 400 kV напонски ниво и изградња новог двоструког 400 kV далековода између ТС Обреновац и ТС Бајина Башта. У другој фази разматра се изградња 400 kV интерконективних далековода између Србије, Црне Горе и БиХ као и јачање правца према ТС Пожега и ТС Бистрица у светлу планиране изградње нове РХЕ Бистрица инсталисане снаге 680 MW.

У погледу преносне мреже 220 kV напонског нивоа, стратешко опредељење ЈП ЕМС је постепено укидање ове мреже, односно њено подизање на 400 kV напонски ниво. Међутим, до тада планирана је изградња ТС 220/110 kV Бистрица и повећање инсталисане снаге у неколико 220/110 kV трансформаторских станица.

По питању развоја 110 kV преносне мреже План развоја даје решења за постојеће области где није задовољена сигурност испоруке електричне енергије, а то је пре свих област Рашке и јужног Баната. У Плану развоја су такође дата решења за расплете далековода који прате нове преносне објекте, као што је случај са подручјем града Београда и Ниша. План развоја је усаглашаван са плановима развоја оператора дистрибутивног система, сходно подацима који су привредна друштва за дистрибуцију електричне енергије доставила ЈП ЕМС у припремној фази израде Плана.

3.8.4.1 Изградња интерконективних далековода

Изградња интерконективног далековода 400 kV између Србије и Македоније (Ниш 2 – Скопље) је започета 2008. и деоница од ТС Лесковац 2 до границе са Македонијом је завршена током 2011. Далековод је пуштен у погон, у празном ходу, са стране Републике Србије, крајем 2012. године. У плану је изградња двоструког далековода 400 kV између Румуније и Србије, ТС Решица (Сокол) – ТС Панчево 2, као и почетак израде регионалне студије изводљивости везан за нову 400 kV интерконекцију између Србије, БиХ и Црне Горе.

3.8.5 Мере оператора дистрибутивних система

Оператор дистрибутивног система у складу са Законом, има обавезу дониошења десетогодишњих планова развоја, који треба да буду усклађени са планом развоја преносног система и захтевима за прикључење на дистрибутивни систем. Оператори дистрибутивног система су током 2012. године припремили прве верзије

десетогодишњих планова, који су, на захтев Агенције, усклађивани са плановима развоја преносног и суседних дистрибутивних система. Међутим, имајући у виду њихов укупан садржај, потребу додатног усклађивања и дораде ових докумената, укључујући и план развоја преносне мреже, као и потребно време за ове додатне активности, није се ишло у даљи поступак ка давању сагласности од стране Агенције. Наведена документа су веома добра основа за десетогодишње планове које оператори система треба да доставе Агенцији на сагласност у 2013. години.

Да би се надокнадило кашњење у инвестицијама, отклонили недостаци и унапредио рад система, плановима је предвиђен низ мера за повећање сигурности испоруке енергије купцима прикљученим на дистрибутивну мрежу. То су, пре свега, завршетак започетих и нове инвестиције у изградњу мреже, ревитализација или замена постојеће застареле опреме у дистрибутивној мрежи, као и друге активности на модернизацији погона и пословања. Саставни део плана треба да буде и план преузимања мерних уређаја, мерно разводних ормана, инсталација и опреме у мерно разводним орманима, прикључних водова и других уређаја који су у саставу прикључка у објектима постојећих купаца, односно произвођача. Само је оператор дистрибутивног система ПД Електројоводина испунио ову обавезу на задовољавајући начин.

Током 2012. године, у дистрибутивним системима, завршени су или су започети следећи радови:

- на ДВ:
 - изградња и реконструкција низа ДВ у дистрибутивној мрежи;
 - изградња мреже нижих напонских нивоа, у складу са локалним растом потрошње електричне енергије и потребом подизања квалитета снабдевања;
- на ТС:
 - завршена је изградња и на преносни систем су прикључене 2 нове ТС 110/х кV, изграђено је 8 нових ТС напона 35/10 кV;
 - на одређеном броју постојећих ТС урађена је реконструкција и проширење капацитета;
 - иако је сагласно Закону било планирано, преузимање ТС напона 110/х кV које су тренутно у власништву ЈП ЕМС, оно није завршено, али су током године радне групе електродистрибуција и ЈП ЕМС на низу састанака припремиле процедуру преузимања које се очекује током 2013. године;
- мерење и управљање:
 - унапређење мерне опреме и даљи развој и увођење система за даљинско читавање није урађено у очекиваном обиму првенствено због неуспелих тендера што је онемогућило значајније набавке нових бројила електричне енергије.

3.8.5.1 Напредне мреже

У дистрибуцијама је у току замена мерних уређаја савременијим. ЈП ЕПС је основао стручну групу за развој напредних мрежа („Smart Grids“) чији је задатак да осмисли исплатив пројекат модернизације система за дистрибуцију електричне енергије и снабдевања, како би се обезбедило надгледање, заштита и аутоматизована оптимизација рада свих делова система и инсталација корисника система, од електрана, преко мреже, до прикључених објеката. Одлучено је да се замена бројила прво уради у подручјима са израженим губицима у дистрибуцији електричне енергије. Током 2011. је за реализацију овог задатка добијен кредит и припреман је тендер за набавку потребне опреме, првенствено нових бројила. У 2012. години је расписан тендер, али је због жалби обустављен, тако да је набавка значајније количине нових бројила пролонгирана за наредни период.

Напредне мреже и мерни системи ће омогућити вишу поузданост и квалитет испоруке електричне енергије. Оне ће поспешити и боље управљање потрошњом и динамичније тржиште електричне енергије, као и значајно смањити техничке и комерцијалне губитке.

3.8.5.2 Смањење губитака електричне енергије у дистрибутивној мрежи

Оператори дистрибутивних система су неким инвестиционим активностима у 2012 (повећање капацитета објеката мреже, замена бројила, измештање мерних места), као што је већ поменуто, допринели одржавању започетог, али недовољно интензивног, тренда смањивања губитака енергије у мрежама и повећања наплате. Међутим, те активности нису биле по обиму довољне и нису биле сразмерне величини губитака и потреби да се они сведу на технички прихватљив ниво.

Будуће инвестиционе мере које треба неупоредиво више да допринесу смањењу губитака електричне енергије у дистрибутивним мрежама подразумевају:

- изградња нових објеката мреже, далековода и трансформаторских станица;
- преузимања мерних уређаја, мерно разводних ормана, инсталације и опреме у мерно разводним орманима, прикључних водова и других уређаја који су у саставу прикључка у објектима постојећих купаца и њихово довођење у стање сагласно техничким прописима и правилима рада дистрибутивног система;
- набавка и уградња нових бројила код већине купаца;
- модернизација система мерења са даљинским читавањем и управљање потрошњом;
- унапређење техничког и пословног система обрачуна и наплате електричне енергије и
- активирање постојећих и уградња нових уређаја за компензацију реактивне снаге.

4. ПРИРОДНИ ГАС

4.1 Организациона и власничка структура сектора природног гаса

Основна структура сектора природног гаса Србије је успостављена након доношења Закона о енергетици из 2004. године и поделе Јавног предузећа Нафтна индустрија Србије на три компаније. Структура гасног сектора крајем 2012. је приказана на слици 4-1.

а 4-1: Организациона структура сектора природног гаса

Једини произвођач природног гаса је Нафтна индустрија Србије (НИС а.д.). Производња није регулисана делатност. Већински власник НИС-а је руска компанија Гаспромнефт, а акционари су и држава Србија и велики број малих акционара.

Делатност транспорта и управљања транспортним системом обављају ЈП Србијас и Yugorosgaz а.д.

Делатност дистрибуције и управљања дистрибутивним системом, поред ЈП Србијас и Yugorosgaz а.д. обавља још 32 предузећа, од којих је највећи број у власништву општина и градова, део је у мешовитом, а део у приватном власништву. Осим ова два дистрибутера, још шест дистрибутера имају и лиценце за снабдевање на слободном тржишту. Ниједна дистрибуција нема више од 100.000 купаца, те нису обавезне да правно раздвоје оператора система и снабдевача (у складу са чланом 18 Закона).

Складиштење природног гаса обавља предузеће Подземно складиште природног гаса Банатски Двор, д.о.о, чији су оснивачи и власници ЈП Србијас (49%) и Gazprom Germania (51%) на основу Споразумом између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о сарадњи у области нафтне и гасне привреде (Закон о потврђивању Споразума „Сл. гласник РС-Међународни уговори“, број 83/08) закљученог јануара 2008, а договор о реализацији заједничког пројекта потписан је у октобру 2009. године.

Предузеће Yugorosgaz а.д. је основано 1996. године. Пословање Yugorosgaz а.д. обухвата транспорт, дистрибуцију и снабдевање природним гасом, укључујући набавку природног гаса за купце у Србији. Актуелни акционари су Газпром Москва 50%, ЈП Србијас 25% и Central ME Energy and Gas, Беч 25%.

За трговину на слободном тржишту је лиценциран 21 енергетски субјекат, али само су два била активна, ЈП Србијас и Руско-српска трговинска корпорација (Russian – Serbian Trading Corporation, а.д., РСТ).

Доминантни учесник на тржишту је ЈП Србијас са 69% учешћа у укупној продаји природног гаса у 2012. години.

Влада Републике Србије је током 2012. године, јавно снабдевање, као универзални сервис по регулисаним ценама, поверила 34 дистрибутера природног гаса. Сви они, изузев једног, који није испуњавао услове, добили су затим од Агенције лиценцу за обављање делатности јавног снабдевања.

Влада РС је одредила да ЈП Србијас, као снабдевач на слободном тржишту, привремено обавља активност резервног снабдевача, до спровођења тендерске процедуре, како је Законом прописано.

4.2 Раздвајање енергетских делатности и независност оператора

Новине које је у домену обављања делатности донео Закон су:

- обједињене су раније одвојене делатности:
 - транспорта и управљања транспортним системом;
 - дистрибуције и управљања дистрибутивним системом, као и
 - складиштења и управљања складиштем природног гаса.
- не постоји досадашња делатност трговине, него се трговци посматрају раздвојено као купци и као продавци-снабдевачи крајњих купаца и других снабдевача. Трговачке лиценце су до краја 2011. још увек важиле по Закону из 2004. године (у складу са прелазним одредбама Закона), а током 2012. су замењене лиценцама за снабдевање, односно јавно снабдевање.

Раздвајање енергетских делатности транспорта, дистрибуције и складиштења природног гаса, који су природни монополи, од производње и снабдевања (трговине), који су тржишног карактера, један је од кључних елемената тржишних реформи.

Сва дистрибутивна предузећа у Србији су књиговодствено раздвојила делатности дистрибуције, снабдевања и других енергетских и неенергетских делатности.

Као оператори транспортног система који послују унутар вертикално интегрисаног предузећа, и Србијагас и Југосгас имају обавезу да донесу Програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања, чија је садржина утврђена Законом, као и да одреде лице одговорно за надзор над спровођењем овог програма. Сагласност на програм даје Агенција. Оба оператора система су у поступку припреме промене организационе структуре, којом ће се ускладити са одредбама Закона о раздвајању енергетских делатности, тако да током 2012. нису доносила овакав Програм.

Табела 4-1: Раздвајање енергетских делатности

	Транспорт/ производња	Транспорт/ снабдевање	Дистрибуција/ снабдевање
Власничко раздвајање	ДА	НЕ	НЕ
Раздвајање у погледу правне форме	ДА	НЕ	НЕ
Посебно седиште	ДА	НЕ	НЕ
Посебна web- презентација	ДА	НЕ	НЕ
Раздвојени рачуни	-*	ДА	ДА
Ревизија раздвојених рачуна	-*	ДА	ДА
Објављивање раздвојених финансијских извештаја	-*	НЕ	НЕ
Посебни управљачки органи без руководиоца из других енергетских делатности	-*	НЕ	-**
Програм за обезбеђивање недискриминаторног понашања	-*	НЕ	-**
Именовано лице за спровођење програма	-*	НЕ	-**
Годишњи извештај о остварењу Програма	-*	НЕ	-**

* Транспорт и производња су власнички раздвојени

** Обавеза се не односи на операторе дистрибутивног система са мање од 100.000 крајњих купаца

4.3 Капацитети за транспорт, дистрибуцију и складиштење природног гаса

Транспортни и дистрибутивни системи природног гаса су развијани у складу са стратешким и програмским документима Републике.

4.3.1 Транспорт

Око 5 милиона становника живи у области која има изграђену транспортну мрежу која обезбеђује потенцијал за даљи развој гасног система и раст потрошње природног гаса.

На крају 2012. године, дужина транспортног система ЈП Србијагас је била 2.273 km у северној и централној Србији, а транспортног система Југосгас а.д. 118 km у јужном делу Србије (табела 4-2). ЈП Србијагас има власништво над 95% транспортне гасоводне мреже, а Југосгас а.д. над преосталих 5%.

Табела 4-2: Дужина транспортне мреже у Србији у 2010 - 2012.

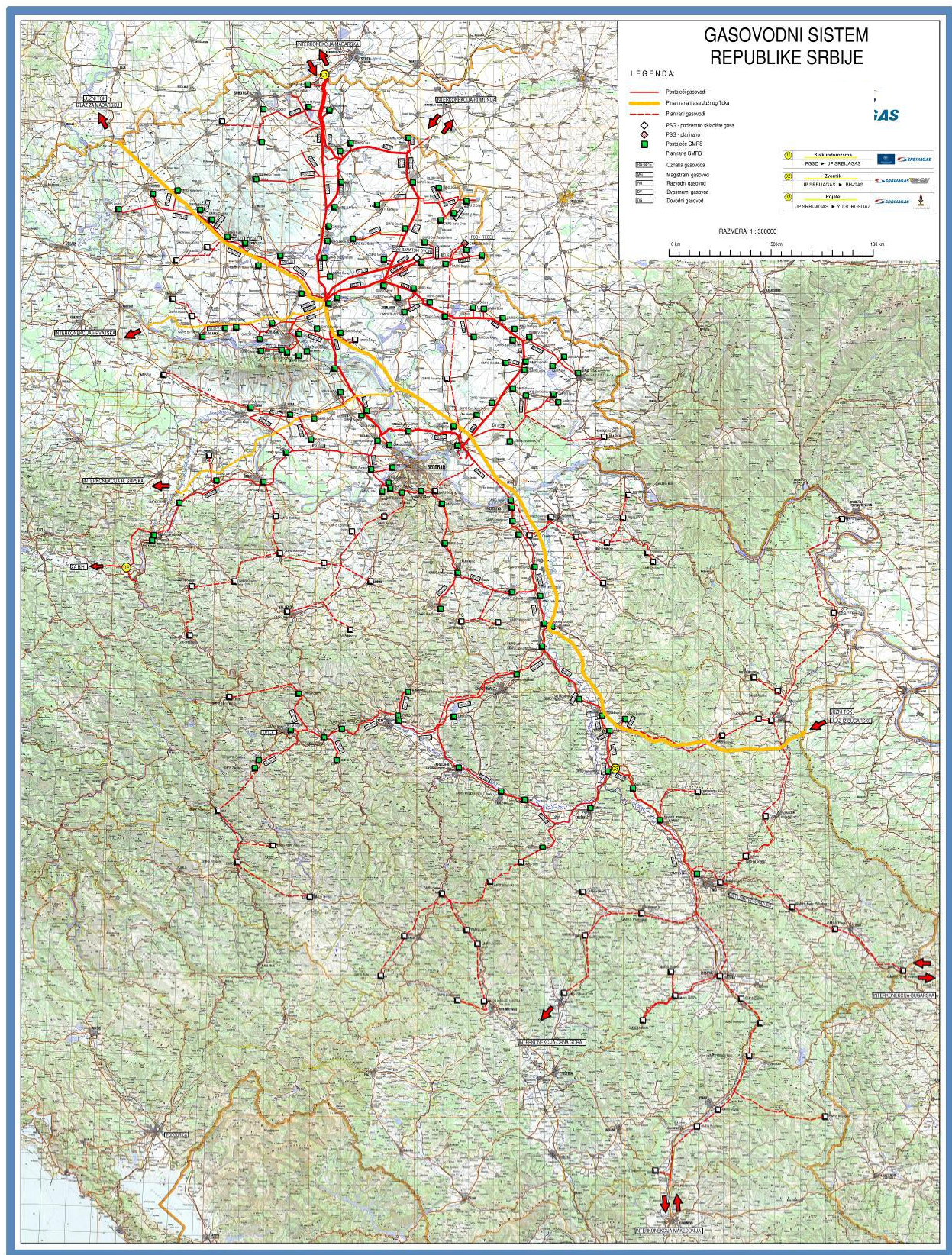
Година	2010	2011	2012
Дужина мреже (km)	2.258	2.321	2.391

Енергетски субјекти за транспорт су били дужни да до 01.01.2011. за сва постојећа места испоруке са транспортног система обезбеде аутоматско прикупљање и обраду података о протоцима природног гаса са интервалом прикупљања од 24 часа или краћем. Транспортни гасоводни систем до сада није опремљен опремом која би на свим местима испоруке омогућила овакву аквизицију података.

У табели 4-3 приказане су најважније техничке карактеристике транспортних система ЈП Србијасгас и Yugorosgaz а.д.

Табела 4-3: Значајне техничке карактеристике транспортног система

Главне техничке карактеристике транспортног система	ЈП Србијасгас	Yugorosgaz а.д.
Капацитет	≈ 18 мил. m ³ / дан	≈ 2,19 мил. m ³ / дан
Притисак	16 - 75 bar	16 - 55 bar
Дужина	2.273 km	118 km
Пречници	DN 150 - DN 750	DN 168 - DN 530
Старост гасовода - просечна	30 година	10 година
Компресорска станица, снага	4,4 MW	-
Број улаза у транспортни систем	16	1
Из другог транспортног система	1	1
Са производних поља – домаћи гас	14	-
Из складишта	1	-
Број излаза са транспортног система	160	-
Мерно регулационе станице на излазу са транспортног система	158	4
Примопредајне станице	2	-
Излаз у транспортни систем Yugorosgaz	1	-
Интерконектор према БиХ	1	-

Слика 4-2: Транспортни систем природног гаса Републике Србије

4.3.2 Дистрибуција

Дужина дистрибутивне мреже је од 2010. до 2012. године повећана за 7,3%, односно на 15.348 km, чиме су створени услови за приључење нових купаца.

Табела 4-4: Дужина дистрибутивне мреже у Србији у 2010 - 2012.

	2010	2011	2012
Дужина дистрибутивне мреже (km)	14.299	14.628	15.348

Укупна дужина дистрибутивне мреже (без прикључака) на крају 2012. године је 15.347 km. Активних прикључака има 259 хиљада (табеле 4-4 и 4-5).

Табела 4-5: Дужина дистрибутивних мрежа и број места испоруке 31.12.2012.

Редни број	Назив дистрибутера природног гаса	Правна форма	Дужина дистрибутивне мреже (m)	Број активних прикључака
1	7. Октобар, Нови Кнежевац	ЈКП	49.652	1.593
2	Беогаз, Београд	ДОО	214.934	8.253
3	Београдске електране, Нови Београд	ЈКП	330.730	3.892
4	Босс петрол, Трстеник	ДОО	24.084	23
5	Чока, Чока	ЈКП	27.195	805
6	Други октобар, Вршац	ДП	198.040	12.589
7	Елгас, Сента	ЈП	64.400	1.757
8	Гас - Феромонт, Стара Пазова	АД	565.792	16.245
9	Гас - Рума, Рума	ЈП	447.012	6.957
10	Гас, Бечеј	ДОО	192.840	1.647
11	Гас, Темерин	ЈП	266.500	6.597
12	Градитељ, Србобран	ЈКП	150.200	2.289
13	Грејање, Зрењанин	ДП	509.917	20.382
14	Ингас, Инђија	ЈП	357.091	9.338
15	Интерклима, Врњачка бања	ДОО	103.477	951
16	Комуналац, Нови Бечеј	ЈП	120.500	2.307
17	Ковин – Гас, Ковин	ЈП	333.094	3.988
18	Лозница - Гас, Лозница	ОАД	125.640	1.243
19	ЛП - Гас, Београд	ДОО	39.428	1.664
20	Нови Сад - Гас, Нови Сад	ДП	2.362.175	44.282
21	Полет, Пландиште	ДЈКП	239.300	3.694
22	Ресава Гас, Свилајнац	ДОО	47.721	315
23	Родгас, Бачка Топола	АД	185.884	1.250
24	Сигас, Пожега	ДОО	19.977	278
25	Слога, Кањижа	АД	171.300	4.004
26	Сомбор - Гас, Сомбор	ДОО	171.000	1.719
27	Србијагас, Нови Сад	ЈП	6.626.381	82.145
28	Срем - Гас, Сремска Митровица	ЈП	261.497	4.571
29	Стандард, Ада	ЈКП	41.939	996
30	Суботицагас, Суботица	ЈКП	401.743	8.660
31	Топлана – Шабац, Шабац	ЈКП	159.454	2.161
32	Ужице-гас, Ужице	ДОО	99.528	155
33	Врбас – Гас, Врбас	ЈП	182.668	1.617
34	Yugorosgaz, Београд	АД	256.589	604
	УКУПНО		15.347.682	258.971

Учешће дистрибутивне мреже ЈП Србијагас у укупној дужини дистрибутивних мрежа је 43%.

4.3.3 Складиште

Подземно складиште гаса Банатски Двор је лоцирано у простор исцрпљеног гасног лежишта чији је капацитет био 3,3 милијарде кубних метара природног гаса. Укупна површина складишта је око 54 квадратна километра. Тренутно је расположив капацитет од 450 милиона кубних метара гаса и максимална продуктивност у процесу извлачења износи 5 милиона кубних метара на дан. Након друге фазе развоја складиште ће моћи да прими 800 милиона кубних метара гаса. Банатски Двор је лоциран 22 km источно од града Зрењанина и 44 km од главног гасног разводног чвора у Госпођинцима. Подземно складиште је са два гасовода повезано са гасним разводним чвором у Елемиру.

Складиште Банатски Двор је пуштено у рад током новембра 2011. године. Уколико буде потребе за складишним капацитетима, капацитет складишта се може повећати на 800 милиона m^3 . Двосмерним гасоводом Госпођинци - Банатски Двор омогућено је несметано и потпуно повезивање подземног складишта гаса са транспортним системом. Основни подаци о овом гасоводу су:

- дужина 42,5 km
- називни пречник DN 500
- максимални радни притисак: $p_{max}=75$ bar
- максимални проток гаса:
 - прањњење ПСГ Б. Двор $Q=415.000$ m^3/h (10 милиона $m^3/дан$)
 - пуњење ПСГ Б. Двор $Q=230.000$ m^3/h (5,5 милиона $m^3/дан$)

Ово складиште је значајно за обезбеђивање сигурног снабдевања природним гасом у Србији.

Током 2012, максимални технички капацитет утискивања је био 2,8 милиона $m^3/дан$, а максимални технички капацитет повлачења је био 5 милиона $m^3/дан$. Што се тиче остварених протока, максималне дневне утиснуте количине су у 2012. биле 2,48 милиона $m^3/дан$, а максималне дневне повучене количине су износиле 3,94 милиона $m^3/дан$.

Током 2012. године, повећане су и количине јастучног гаса и то од 281 милион m^3 на почетку 2012, за 72 милиона m^3 (26%), тако да је стање јастучног гаса на крају године износило 353 милиона m^3 .

Корисници складишта су током 2012. године утиснули 389 милиона m^3 комерцијалног гаса, а из складишта повукли 161 милион m^3 .

Из транспортног система је у складиште предато 462 милиона m^3 , а из складишта повучено у транспортни систем 161 милион m^3 природног гаса.

4.4 Остварена потрошња и извори снабдевања природним гасом

У 2012. години је укупно, из увоза, домаће производње и подземног складишта, за потрошњу било расположиво 1.999 милиона m^3 природног гаса. Домаћа производња од 461 милион m^3 у 2012. години се није значајно променила у односу на производњу у 2011. и њено учешће у потрошњи је било 23%.

Највећи део природног гаса се обезбеђује увозом из Руске Федерације по дугорочном уговору који се анексира сваке године. У 2012. години, увоз природног гаса је био 1.398 милиона m^3 , од чега из Руске Федерације 705 милиона m^3 по дугорочном уговору, а по осталим уговорима 643 милиона m^3 , док је 50 милиона m^3 увезено из Мађарске.

Табела 4-6: Извори снабдевања и остварена потрошња природног гаса у 2011 и 2012.

	2011 милиона m^3	2012 милиона m^3	2012/2011 %
Производња преузета у транспортни систем	441	466	105,7
Производња преузета у дистрибутивни систем	21	18	85,7
Производња укупно	462	484	104,8
Увоз из Руске Федерације	1.624	705	43,4
Увоз из других извора	51	693	1.358,8
Увоз укупно	1.675	1.398	83,5
Преузето из подземног складишта	206	161	78,2
УКУПНО РАСПОЛОЖИВО	2.343	2.043	87,2
Потребе произвођача	18	23	127,8
Бруто потрошња	2.325	2.020	86,9
Губици и сопств. потрошња транспортног система	2	2	100,0
Губици у дистрибутивној мрежи	21	19	90,5
За финалну потрошњу	2.302	1.999	86,8

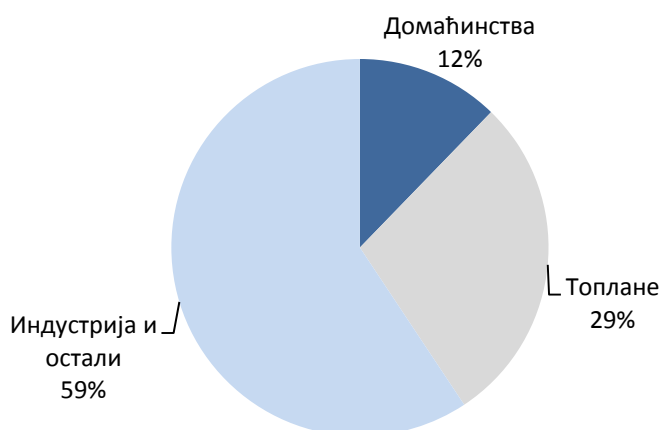
Узимајући у обзир и потрошњу енергетских субјеката за сопствене потребе, неенергетску потрошњу и промену количина гаса које се налазе у лајн-паку, укупно је у 2012. купцима продато 2.004 милиона m^3 природног гаса или за преко 13% мање него у 2011. Потрошња је опала у домаћинствима за око 7%, а у индустрији за 21%.

Структура потрошње по категоријама купаца приказана је у табели 4-7.

Табела 4-7: Структура потрошње у 2011 и 2012.

Категорије потрошње	2011 милиона m^3	2012 милиона m^3	2012/2011 %
Домаћинства	264,7	245,2	92,6
Топлане	539,4	569,9	105,7
Индустрија и остали	1.508,1	1.189,2	78,9
Укупно	2.312,1	2.004,2	86,7

Број купаца природног гаса је у 2012. повећан за 1.826 у односу на 2011. и на крају 2012. је износио 258.971. Од тог броја, у 2012. су 247.387 или 95,5% укупног броја, била домаћинства, што значи да само око 10% домаћинстава има прикључак на гас. Потрошња у домаћинствима учествовала је са 12% у укупној финалној потрошњи у 2012. години, потрошња топлана је била 29%, а преосталих 59% су потрошили индустрија и остали купаца.

Слика 4-3: Структура потрошње природног гаса у Србији у 2012.

Табела 4-8: Број купаца у 2012.

Категорија потрошње	Број купаца
Домаћинства	247.387
Топлане	68
Индустрија и остали	11.516
Укупно	258.971

4.5 Регулација оператора транспортног система

Оператори транспортног система су ЈП Србијагас и Yucorogaz а.д., који имају лиценцу за обављање енергетских делатности транспорта и управљања транспортним системом.

Оператор транспортног система је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад транспортног система и квалитет испоруке природног гаса;
- безбедан рад транспортног система природног гаса;
- управљање транспортним системом;
- развој којим се обезбеђује дугорочна способност транспортног система да испуни рационалне захтеве за транспортом природног гаса;
- координиран рад транспортног система са другим транспортним, односно дистрибутивним системима и складиштем природног гаса;

- балансирање система;
- недискриминаторски приступ транспортном систему;
- исправност и поузданост мерења природног гаса на местима примопредаје у и из транспортног система;
- организовање и администрирање тржишта природног гаса,

Најважније активности оператора транспортног система у 2012. години, којима се обезбеђује усклађивање његовог рада са обавезама из Закона и отварање тржишта електричне енергије, биле су следеће:

- рад на правилима о раду транспортног система;
- припрема плана развоја преносног система за период од десет година и његово усклађивање са планом развоја дистрибутивних система и захтевима за прикључење објеката произвођача и купаца;
- праћење сигурности снабдевања и достављање подлога Министарству надлежном за енергетику за извештај о сигурности снабдевања енергијом;
- размена са другим операторима система информација неопходних за безбедно и сигурно функционисање система;
- достављање Агенцији података и документације потребних за регулацију цена и
- други послови којима се побољшава сигурност, ефикасаност и транспарентност рада преносног система.

Оператор транспортног система природног гаса је дужан да, почев од 2012. године, план развоја сваке године достави Агенцији ради давања сагласности.

4.5.1 Правила рада система за транспорт природног гаса

ЈП Србијагас је доставила предлог Правила рада система за транспорт природног гаса Агенцији у септембру 2012. године. Агенција је доставила Мишљење на предлог Правила у децембру 2012. године. Ова правила садрже и правила расподеле капацитета и правила о раду тржишта природног гаса. Планирано је да Правила рада система за транспорт природног гаса ЈП Србијагас буду усвојена у првој половини, а Yugorosgaz а.д. до краја 2013. године.

4.5.2 Регулација цене приступа транспортном систему

Регулисане цене приступа, односно коришћења транспортног система, у складу са Законом о енергетици, су први пут примењене од 15. октобра 2008. године.

ЈП Србијагас и Yugorosgaz а.д. нису подносили предлоге нових цена за приступ транспортном систему у току 2012, него су примењиване цене донете у октобру, односно новембру 2011. године. Цене које су примењиване у 2012. години су дате у табели 4-9.

Табела 4-9: Цене коришћења транспортног система у 2012.

Назив транспортера природног гаса	Тарифни став		
	Енергент дин/м ³	Капацитет дин/м ³ /дан/година	Енергент за управљање системом дин/м ³
ЈП Србијагас, Нови Сад	0,79	54,98	0,00
Yugorosgaz, а.д., Београд	1,13	75,52	0,00

Просечна цена коришћења транспортног система ЈП Србијагас је 1.18 дин/м³.

У складу са Законом, Агенција је усвојила нову Методологију за одређивање трошкова прикључења на систем за транспорт и дистрибуцију природног гаса у мају 2012, с тим што су оператори транспортног система били дужни да ускладе акте о висини трошкова прикључења са овом Методологијом најкасније до 30. новембра 2012, док је почетак примене Методологије од 01. јануара 2013. Методологијом је предвиђено смањење трошкова система насталих због прикључења објекта (ДТС) које плаћа подносилац захтева за 50%.

Агенција је усвојила нову Методологију за одређивање цене приступа систему за транспорт природног гаса у септембру 2012. Циљ доношења методологије је формирање јединственог регулаторног оквира усклађеног са домаћим законодавством и директивама ЕУ, којим се омогућује развој тржишта природног гаса као и коришћење транспортног система за природни гас на транспарентан и недискриминаторан начин. Утврђена су два тарифна елемента: капацитет и енергент, који су дефинисани у складу са захтевима Трећег енергетског пакета Европске уније, односно постоје посебни тарифни елементи за различите улазне и излазне тачке са транспортног система (систем entry-exit). Утврђене су тарифе по различитим улазима и излазима за непрекидне и прекидне капацитете и за различите временске интервале – година, месец и дан. Уведена је тарифа за повратни капацитет, за случај закупа капацитета у смеру супртног од физичког тока гаса. Уводи се додатна тарифа ако корисник транспортног система прекорачи уговорене капацитете. Утврђен је и обрачун накнаде коју оператор транспортног система плаћа кориснику система уколико му не обезбеди капацитет који је уговорен као непрекидни, за више од 5 дана годишње.

4.5.3 Усклађеност са директивама ЕУ

Рад оператора транспортног система је усклађен са Директивом 2003/55/ЕС, како је приказано у табели 4-9.

Табела 4-9: Усклађеност рада ЈП Србијас и Yugorosgaz, а.д. са захтевима члана 8 Директиве 2003/55/ЕС

Задаци оператора система (члан 8 Директиве 2003/55/ЕС)	Методологија за цене приступа	Методологија за трошкове прикључења	Правила рада	План развоја
Управљање, одржавање и развој сигурних, поузданих и ефикасних постројења за транспорт водећи рачуна о животној средини	-*	-*	НЕ	НЕ
Уздржавање од дискриминације између корисника система или категорија корисника система, а посебно у корист повезаних предузећа	ДА	ДА	НЕ	-**
Обезбеђивање довољно информација другим операторима транспорта, дистрибуције или складишта како би се транспорт или складиштење могли одвијати на сигуран и ефикасан начин	-*	-*	НЕ	-**
Пружање информација корисницима система потребних за ефикасан приступ систему	ДА	ДА	НЕ	-**

* Није предмет методологија

** Није предмет плана развоја

4.5.4 Транспортоване количине природног гаса

У транспортни систем Србијасга је током 2012. преузето 2.749 милиона м³ природног гаса.. Ове количине су транспортоване за потребе: купаца, транзита за БиХ, складиштења, оператора транспортних и дистрибутивних система за надокнаду губитака гаса и потрошњу компресора. Транспорт се одвијао поуздано и безбедно, уз даљински надзор и контролу параметара стања транспортног система из диспечерских центара који се налазе у Београду и Новом Саду.

Табела 4-10: Транспортоване количине природног гаса у 2011 и 2012. години

	2011	2012	2012/2011
	милиона м ³	милиона м ³	(%)
Производња	441	466	105,7
Улаз у земљу из Мађарске за потребе Србије	2.031	1.861	91,6
Улаз у земљу за потребе БиХ	283	261	92,2
Укупно	2.755	2.588	93,9
Из складишта	33	161	487,9
Транспортовано	2.788	2.749	98,6

4.5.5 Коришћење прекограничних транспортних капацитета

Република Србија има две интерконекције са другим гасоводним системима (по једну улазну и излазну тачку), а то су гасоводи:

- Мађарска - Србија (Кишкундорожма) - улазна тачка
- Србија - БиХ (Зворник) - излазна тачка

Обе интерконекције су део транспортног система Србијасга, док на транспортном систему Yugorosgaza а.д. нема гасовода повезаних са транспортним системима суседних земаља.

4.5.5.1 Правила за расподелу прекограничних транспортних капацитета

Правила за расподелу прекограничних транспортних капацитета и управљање загушењима ће бити обухваћена правилима о раду система за транспорт природног гаса. Истим правилима ће бити дефинисан и механизам за доделу капацитета на интерконективним везама.

4.5.5.2 Додела капацитета на интерконективним водовима и управљање загушењима

Право на коришћење капацитета на интерконективним гасоводима додељује ЈП Србијасга, као оператор транспортног система који има интерконекције са другим земљама. У 20121. години су додељивана права на коришћење капацитета на улазној тачки Мађарска - Србија (Кишкундорожма) за потребе ЈП Србијасга, РСТ и Привредног друштва за производњу и транспорт гаса БХ-Гас д.о.о. Сарајево, а излазни капацитет на интерконектору ка БиХ само за потребе БХ Гаса. У 2012. години није било проблема са загушењем, чак ни у

фебруару када су биле најниже температуре које се статистички јављају једном у двадесет година, уговорени капацитети на интерконекторима су се користили максимално, али није било загушења.

У 2012. години, улазни непрекидни капацитет на граници са Мађарском од 540.000 м³/час (13 милиона м³/дан) био је просечно искоришћен 45,6%, а у 2011. години 49,5%, при чему треба имати у виду и да је потрошња природног гаса сезонски изразито неравномерна и да је искоришћеност капацитета знатно нижа у летњим месецима. Највећа дневно преузета количина у транспортни систем на граници са Мађарском у току 2012. је износила 12.8 милиона м³/дан, од којих је 11,2 милиона м³/дан било за купце у Србији, а 1,6 милиона м³/дан за потребе БиХ. Са расположивим капацитетом интерконектора за потребе купаца природног гаса у Србији од 11 милиона м³/дан и степеном искоришћења интерконектора од 90%, могућ је годишњи увоз од 3,6 милијарди м³, што је за преко 50% више од просечног годишњег увоза у периоду 2005 - 2012.

4.5.6 Балансирање

Према Закону, оператори транспортног система су одговорни за балансирање система природног гаса у Републици Србији. Оператор је дужан да набавља природни гас за потребе балансирања и обезбеђивања сигурног рада система и за надокнаду губитака у транспортном систему на принципима минималних трошкова, транспарентности и недискриминације.

Балансирање система је у току 2012. године реализовано променом најавна количина увозног гаса и коришћењем запремине система у току дана, коришћењем ускладиштеног гаса, као и прекидом испоруке природног гаса купцима који имају могућност коришћења алтернативних енергената у периодима вршног оптерећења. Када су потребе за природним гасом на излазима са транспортног система веће од уговореног капацитета на улазима, оператор транспортног система може прекинути део капацитета на излазу купцима који имају могућност коришћења алтернативног горива, у циљу успостављања баланса у систему. Оператор транспортног система је прекинуо око 4% излазних капацитета у два дана у фебруару 2012. године. Учесници на тржишту природног гаса ће морати да уреде своју балансну одговорност закључењем уговора о транспорту, којим се регулише финансијска одговорност за разлику између количине природног гаса предате на улазима у транспортни систем и преузете на излазима са транспортног система. Оператор транспортног система природног гаса је одговоран за успостављање и спровођење балансне одговорности учесника на тржишту и вођење регистра балансне одговорности, у складу са правилима о раду система за транспорт природног гаса и правилима о промени снабдевача. Предлог Правила о раду система за транспорт природног гаса ЈП Србијагас предвиђа да оператор транспортног система склапа годишњи уговор за снабдевачем који ће обезбедити услугу балансирања, односно који ће преузети природни гас када има вишка у систему, односно испоручити природни гас када има мањка у систему. Када се развије тржиште природног гаса у Србији на дневном нивоу, оператор транспортног система ће услугу балансирања куповати на тржишту.

4.6 Регулација оператора дистрибутивног система

У 2012. години, је 35 предузећа имало лиценцу за обављање енергетске делатности дистрибуције и управљања дистрибутивним системом. Доминантна карактеристика дистрибутивног сектора природног гаса је велика уситњеност мрежа, из чега произилази одсуство економије обима, што има за последицу да купци плаћају веће трошкове коришћења мрежа. У појединим случајевима, ЈП Србијагас је преузео мање дистрибуције које нису могле да се одрже, али нема довољно иницијатива у смеру укрупњавања. У развијеним европским земљама је након почетка примене регулације цена дошло до смањења броја дистрибутивних предузећа, у сектору природног гаса.

Овако велики број малих дистрибуција са недовољним кадровским капацитетом, захтева и огромно време и ангажовање Агенције у фази припреме и контроле података ради регулације цена.

Оператор дистрибутивног система природног гаса је одговоран за:

- сигуран и поуздан рад дистрибутивног система и квалитет испоруке природног гаса;
- безбедан рад дистрибутивног система природног гаса;
- развој којим се обезбеђује дугорочна способност дистрибутивног система да испуни потребе за дистрибуцијом природног гаса на економски оправдан начин;
- недискриминаторски приступ дистрибутивном систему;
- управљање дистрибутивним системом;
- исправност и поузданост мерења испорученог природног гаса.

Најважније активности оператора дистрибутивног система у 2012. години, којима се обезбеђује усклађивање њиховог рада са обавезама из Закона, биле су следеће:

- израда ценовника за типске прикључке у дистрибутивном систему;
- предузимање прописаних мера безбедности у току експлоатације дистрибутивног система;
- достављање података надлежном Министарству надлежном за енергетику за извештај о сигурности снабдевања;
- достављање података Агенцији ради регулације цена јавног снабдевања и
- други послови којима се побољшава сигурност, ефикасаност и транспарентност рада система.

4.6.1 Правила о раду дистрибутивног система

Законски рок за подношење правила о раду дистрибутивног система Агенцији на сагласност је шест месеци након објављивања Правила о раду транспортног система, па се очекује да дистрибуције током 2013. године завршити ова правила.

4.6.2 Регулација цене приступа дистрибутивном систему

Оператори дистрибутивних система нису у току 2012. године подносили предлоге за нове цене приступа, односно коришћења дистрибутивног система, тако да су се током 2012. примењивале цене на које је Влада Републике Србије, након позитивног мишљења Агенције, дала сагласност у новембру 2011.

Просечна цена коришћења дистрибутивног система за све дистрибутивне мреже у Србији је 2,3 дин/м³ (са мрежом ЈП Србијагас), а просечно 5.2 дин/м³ за све остале мреже које не укључују мрежу ЈП Србијагас. Велика разлика у трошковима између појединих дистрибутивних предузећа произилази из структуре и броја купаца, величине система, услова финансирања, корекционог елемента произашлог из више или мање признатих трошкова из претходног периода и других фактора. Међутим, цене коришћења мрежа у Србији су знатно ниже него у европским земљама (видети слику 4-6).

Актуелне цене коришћења дистрибутивних система природног гаса могу се видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

У складу са Законом, Агенција је усвојила Методологију за одређивање трошкова прикључења на систем за транспорт и дистрибуцију природног гаса у мају 2012, с тим да су оператори дистрибутивног система били дужни да ускладе акте о висини трошкова прикључења са овом Методологијом најкасније до 30. новембра 2012, а трошкови прикључења се обрачунавају у складу са овом Методологијом од 01. јануара 2013. Новом Методологијом је смањен део трошкова система насталих због прикључења објекта (ДТС) које плаћа подносилац захтева, на половину износа утврђеног претходном Методологијом.

Агенција је усвојила нову Методологију за одређивање цене приступа систему за дистрибуцију природног гаса децембра 2012. Променама су побољшана нека постојећа решења и обезбеђено даље усклађивање методологије са домаћим законодавством и директивама ЕУ, чиме се омогућава развој тржишта природног гаса. Дефинисане су нове групе купаца, промењен је начин израчунавања капацитета на местима испоруке код којих не постоји могућност аутоматског бележења испоручених дневних количина природног гаса на мерном уређају. Повећана је заштита корисника дистрибутивног система који на почетку експлоатације има мали степен искоришћености система. Критеријуми за разврставање места испоруке по групама су дефинисани тако да се групе формирају према радном притиску гасовода на месту прикључења, максималном капацитету мерног уређаја утврђеним актом којим се одобрава прикључење објекта на систем и годишњој равномерности потрошње природног гаса. У "Категорији 1" је формирана нова група "мала потрошња", која обједињује домаћинства и малу привреду са потрошњом до 10 м³/h. Такође, на ниском притиску су издвојене нове групе потрошача, које постоје и на средњем притиску, а то су равномерни, неравномерни и ванвршни, који ће заменити до сада постојећу групу потрошње "остали". Циљ је био да се досадашња група потрошње "остали" прецизније подели, јер постоје топлане и на ниском притиску, као и индустријски потрошачи са изражено сезонском потрошњом. У "Категорији 2", на средњем притиску, уведена је нова група „ванвршна потрошња“ за сезонске потрошаче који троше гас ван периода максималне потрошње, а група „даљински системи грејања“ је спојена са групом неравномерна потрошња, јер се не разликују по карактеру потрошње.

4.6.3 Усклађеност са директивама ЕУ

У табели 4-11 је приказана усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима из члана 12 Директиве 2003/55/ЕС.

Табела 4-11: Усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима члана 12 Директиве 2003/55/ЕС

Задаци оператора система (члан 12 Директиве 2003/55/ЕС)	Методологија за цене приступа	Методологија за трошкове прикључења	Правила рада
Обезбеђивање сигурног, поузданог и ефикасног рада дистрибутивног система	ДА	ДА	НЕ
Недискриминација између корисника (или група корисника) система	ДА	ДА	НЕ
Обезбеђивање довољно информација корисницима система неопходних за ефикасан приступ систему	ДА	ДА	НЕ
Размена информација са другим операторима транспорта, дистрибуције и складишта са циљем безбедног и ефикасног рада повезаних система	-*	-*	НЕ

* Није предмет методологије

4.6.4 Дистрибуирана количина природног гаса

Дистрибуирани природни гас се преузима у дистрибутивне системе највећим делом из система за транспорт природног гаса. Део природног гаса се испоручује из дистрибутивног система Србијагаса другим дистрибутерима. Само мали део се обезбеђује из производње природног гаса повезане на дистрибутивни

систем. У табели 4-12 су приказане количине природног гаса које су дистрибуиране системима за дистрибуцију природног гаса у 2012. години.

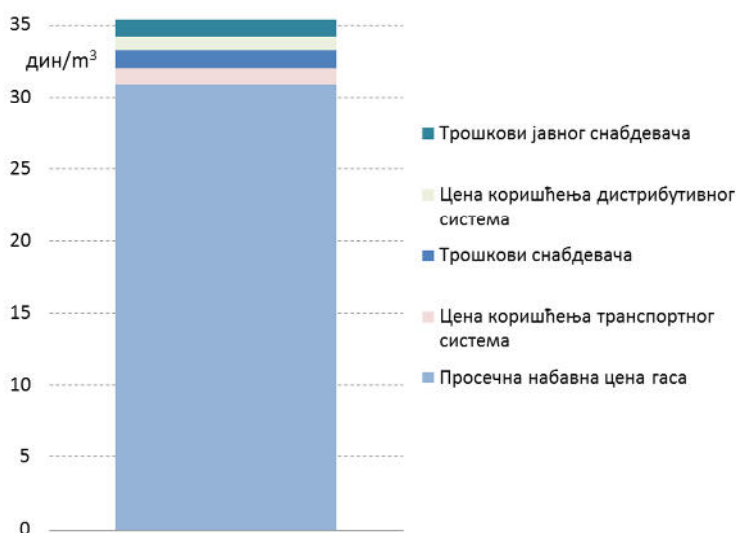
Табела 4-12: Дистрибуиране количине природног гаса у 2012.

	милиона m ³
Укупно дистрибуирано	1.360
преузето из транспортног система	1.244
из дистрибутивних система	97
од производње	19
губици	1,4%

4.6.5 Регулација цена за регулисано снабдевање природним гасом

Регулисане цене за тарифне купце природног гаса, по Закону о енергетици, се примењују од октобра 2008. године за купце ЈП Србијагас, а за остале купце од прве половине 2009. Током 2012. су важиле цене које су у примени од 1. новембра 2011. године⁷.

У укупној продајној цени гаса за крајње купце, код свих дистрибуција, доминантан удео, од 80-85% имају трошкови набавке природног гаса. На слици 4-4 је приказана структура просечне регулисане цене природног гаса за крајње купце ЈП Србијагас, која је примењивана од 1. новембра 2011. и није мењана у 2012. години.

Слика 4-4: Структура просечне продајне цене природног гаса за тарифне купце ЈП Србијагас

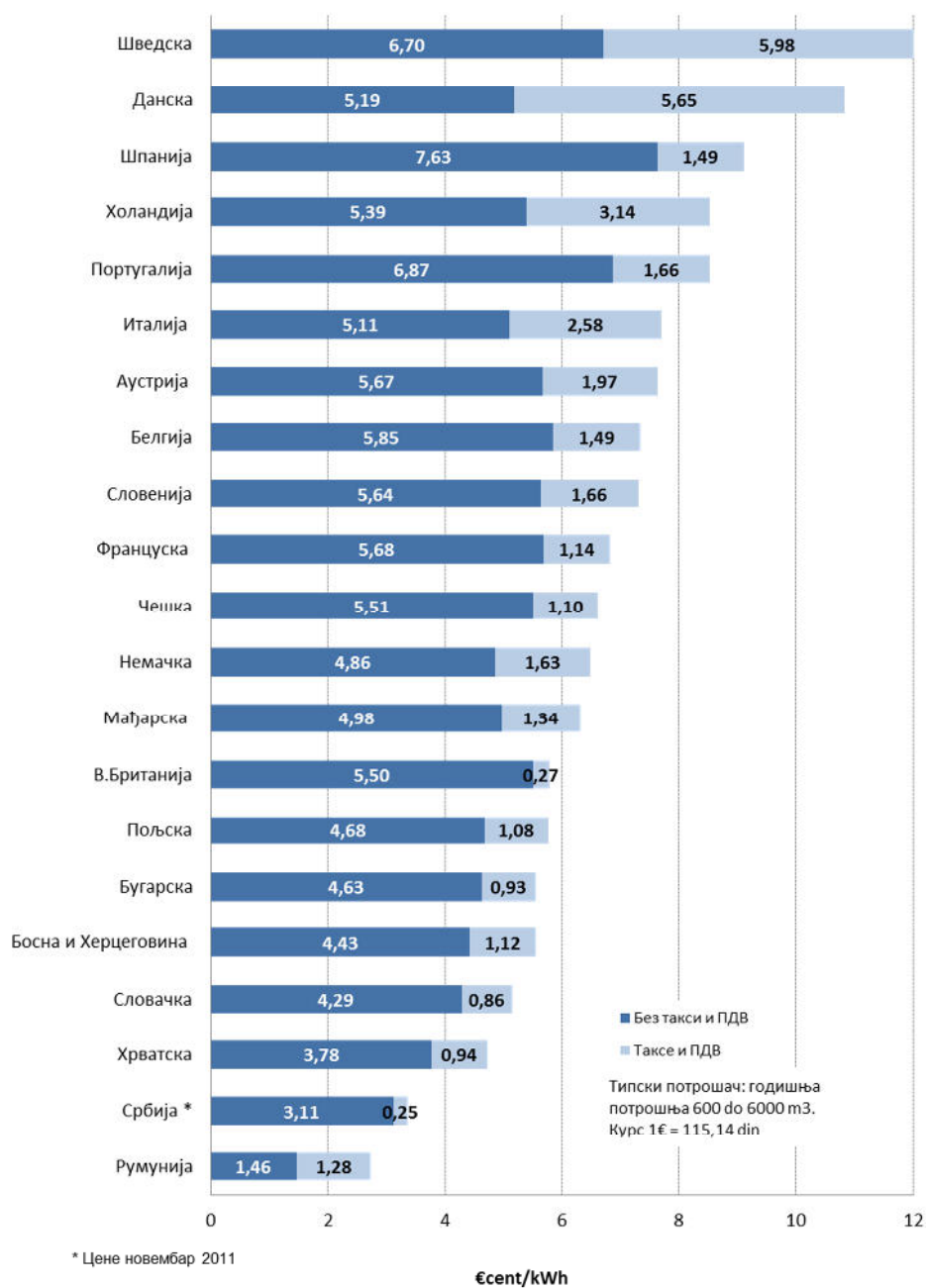
Просечна остварена цена јавног снабдевања природним гасом у 2012. години, на основу података прикупљених од јавних снабдевача природним гасом, приказана је у табели 4-13.

⁷ За купце гаса прикључене на мреже дистрибутивних предузећа Босс петрол, Трстеник, ЛП - Гас, Београд, Топлана - Шабац, Шабац, гас се обрачунава по тарифама Србијагаса, јер нису испуњени услови да добију сагласност за сопствене цене.

Табела 4-13: Остварена просечна малопродајна цена у 2012.

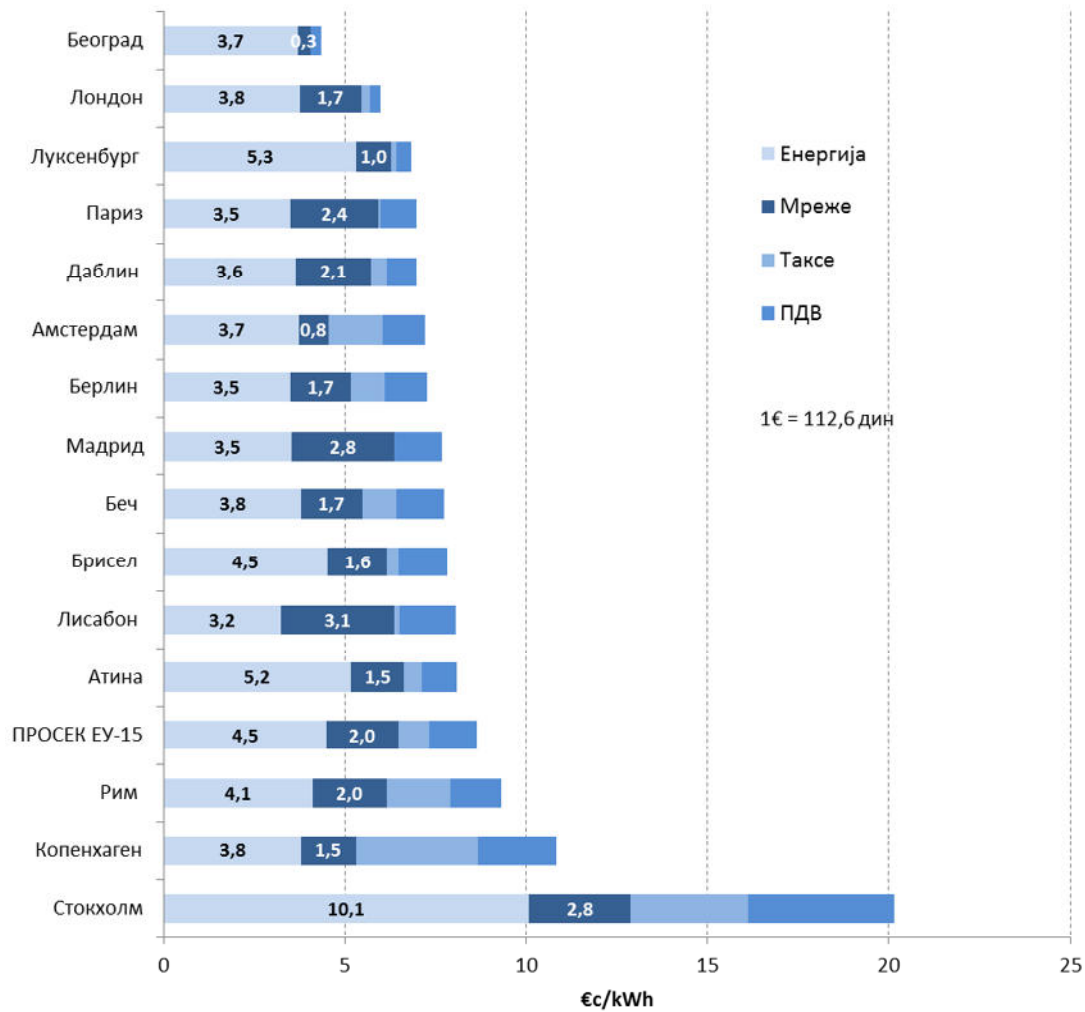
Редни број	Назив дистрибутера природног гаса	дин/м ³ Остварена просечна малопродајна цена у 2012.			
		Домаћинства	Остали	Топлане	Укупно
1	7. Октобар, Нови Кнежевац	41,6	39,7		40,8
2	Беогаз, Београд	41,0	39,8		40,9
3	Београдске електране, Нови Бг	42,4	43,4		42,6
4	Босс петрол, Трстеник	38,7	40,7		40,7
5	Чока, Чока	45,5	40,5		42,7
6	Други октобар, Вршац	43,8	40,1		41,6
7	Елгас, Сента	41,3	43,0		41,8
8	Гас - Феромонт, Стара Пазова	41,1	39,4	37,7	40,5
9	Гас - Рума, Рума	42,2	38,8	38,8	40,1
10	Гас, Бечеј	43,5	43,1		43,3
11	Гас, Темерин	41,8	41,3		41,7
12	Градитељ, Србобран	45,2	41,8		43,5
13	Грејање, Зрењанин	44,3	43,3		44,1
14	Ингас, Инђија	41,4	39,1		40,3
15	Интерклима, Врњачка бања	41,8	40,7		41,1
16	Комуналац, Нови Бечеј	42,7	43,1		42,8
17	Ковин - Гас, Ковин	41,2	37,6	37,7	38,7
18	Лозница - Гас, Лозница	38,8	37,5		37,8
19	ЛП - Гас, Београд	35,9	34,9		35,8
20	Нови Сад - Гас, Нови Сад	41,8	39,9	37,9	41,1
21	Полет, Пландиште	43,1	41,5		42,2
22	Ресава Гас, Свилајнац	40,4	36,9		37,7
23	Родгас, Бачка Топола	41,6	38,3		38,7
24	Сигас, Пожега	43,1	41,3		42,9
25	Слога, Кањижа	42,7	40,6		41,6
26	Сомбор - Гас, Сомбор	43,6	39,9	39,9	40,5
27	Србијагас, Нови Сад	38,0	35,1	35,7	35,5
28	Срем - Гас, Сремска Митровица	42,6	38,8		40,0
29	Стандард, Ада	42,2	43,3		42,8
30	Суботицагас, Суботица	42,1	39,9		40,7
31	Топлана - Шабац, Шабац	37,4	38,0		37,5
32	Ужице-гас, Ужице	42,6	39,6		39,7
33	Врбас - Гас, Врбас	41,8	40,4		40,7
34	Yugorosgaz, Београд	37,9	37,0	36,4	36,6
	УКУПНО	40,7	35,8	35,8	36,5

На слици 4-5 је приказано поређење цене природног гаса ЈП Србијагас и других земаља из ЕУ и региона за референтног купца из категорије домаћинства, у другом полугодишту 2012. године, обрачунате по методологији ЕУРОСТАТ-а. У поређењу цена за домаћинства са другим земљама, нижу цену него у Србији имају само домаћинства у Румунији. За ову земљу је карактеристично учешће домаћег гаса у структури извора веће од 50%.

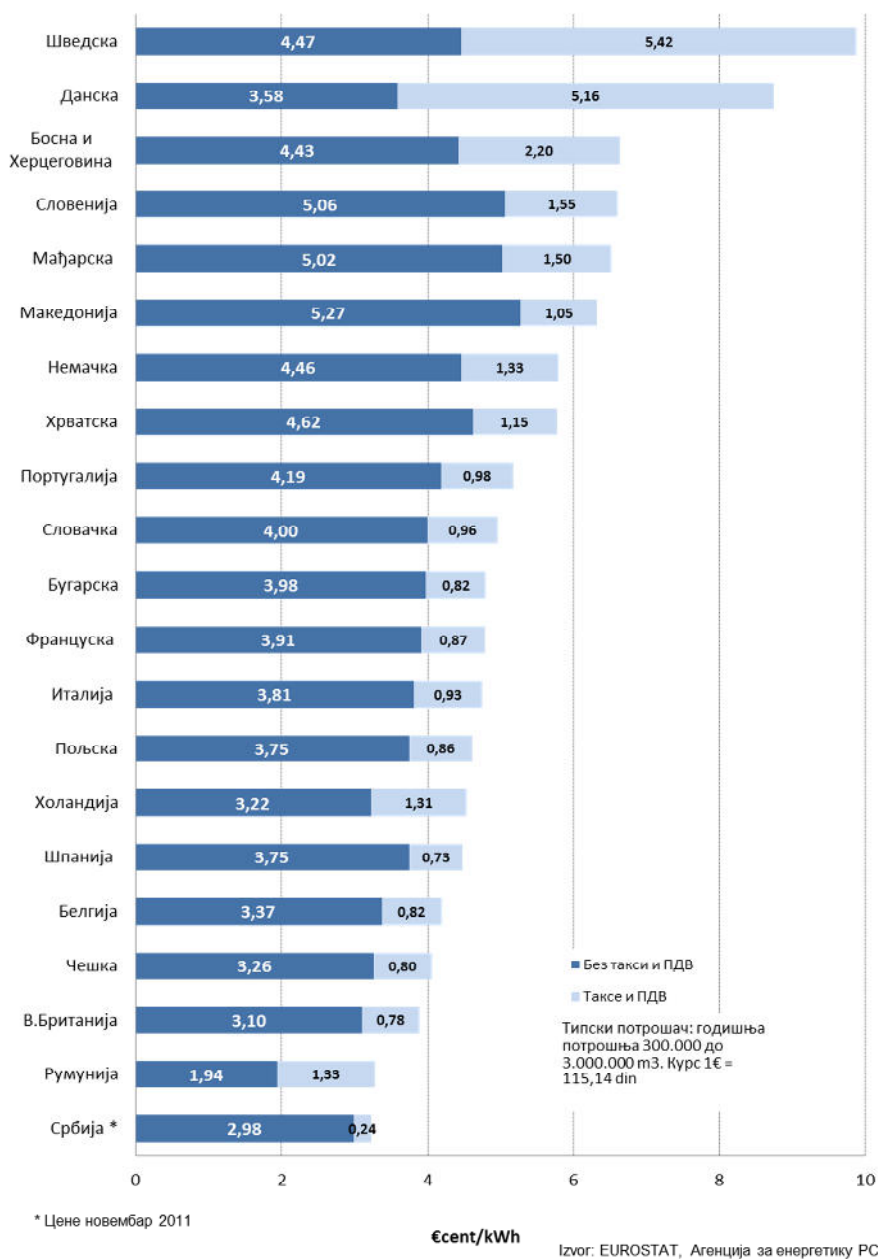
Слика 4-5: Цене природног гаса за домаћинства - друго полугодиште 2012.

На слици 4-6 је дата детаљнија структура елемената цене природног гаса за домаћинства у појединим главним европским градовима у децембру 2012.године.

Слика 4-6: Структура цене природног гаса за домаћинства у појединим европским главним градовима у децембру 2012.

На слици 4-7 је приказано поређење цене природног гаса ЈП Србијасгас и других земаља из ЕУ и региона, за референтног купца из категорије индустрија, у другом полугодишту 2012. године. Нижу цену за ову категорију купаца од индустрије у Србији имају купци у Румунији.

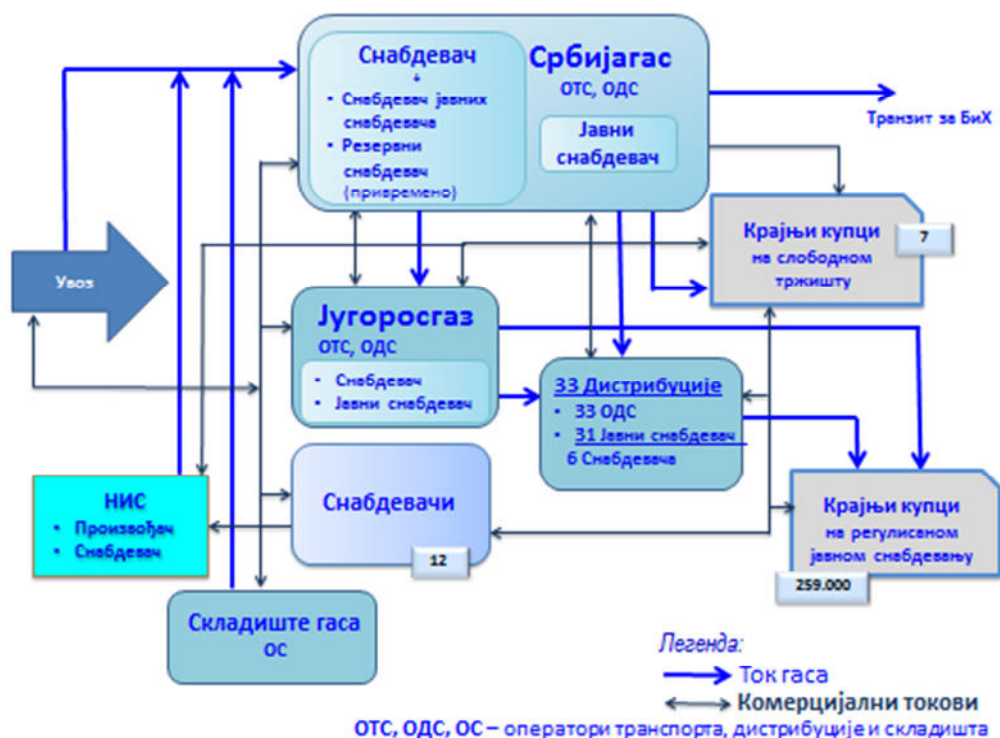

Слика 4-7: Цене природног гаса за индустрију – друго полугодиште 2012.

Актуелне цене коришћења природног гаса за јавно снабдевање могу се видети на интернет страници Агенције (www.aers.rs).

4.7 Тржиште природног гаса

У сектору природног гаса ће се развијати само билатерално тржиште.

Слика 4-8: Шема тржишта природног гаса

Учесници на тржишту природног гаса су:

- произвођач (НИС);
- снабдевачи (21);
- јавни снабдевачи (33);
- снабдевач јавних снабдевача - на њихов захтев (1);
- крајњи купци (259.000);
- оператори транспортних система (2);
- оператори дистрибутивних система (35) и
- оператор складишта.

Влада РС је 29. децембра 2012. године за привременог снабдевача јавних снабдевача (до расписивања и завршетка тендера, у складу са Законом) одредила ЈП Србијагас, који је обавезан да све јавне снабдеваче који то од њега затраже, снабдева под истим условима и по истој цени коју је одобрила Влада РС. Исти услови важе и за јавног снабдевача ЈП Србијагас.

4.7.1 Великопродајно тржиште

Слободно великопродајно тржиште природног гаса је базирано на билатералним уговорима између произвођача, трговаца и снабдевача. Током 2012. на великопродајном тржишту су међусобно трговале три компаније.

На великопродајно тржиште природног гаса највећи утицај има кретање набавне цене као и курс УС\$. На основу дугорочног уговора са Југоросгаз-ом, као доминантним снабдевачем, ова цена се образује на основу формуле у којој основне елементе чине три нафтна деривата чије цене се формирају на међународном тржишту (у обрачун се узима деветомесечни просек ових цена). Цена домаћег гаса је везана за цену увозног гаса.

Набавна цена природног гаса, која у највећој мери зависи од тржишних кретања нафтних деривата, додатно је условљена и кретањем курса УС\$ у односу на динар. Одобрена цена набавке природног гаса је у 2012. години била нижа од стварне уговорене набавне цене.

4.7.1.1 Заједничке активности на развоју регионалног тржишта

Најзначајнија заједничка иницијатива за гасни сектор у оквиру ЕнЗ је развој регионалног „Гасног прстена“. Циљ ове иницијативе је повезивање гасоводне инфраструктуре у региону путем прстенасте структуре, узимајући у обзир и потребе региона за природним гасом, као и постојећу и планирану инфраструктуру у земљама региона, терминале за утечњени природни гас и складишта природног гаса који се могу повезати гасним прстеном. Реализација гасног прстена би омогућила ширење тржишта и унапредила сигурност снабдевања, не само у земљама у региону већ и у земљама које се налазе узводно или низводно у односу на регион.

Заједничке активности реализоване током 2012. које се односе на пројекат Гасног прстена су биле усмерене на израду документа „Гасни прстен Енергетске заједнице од теорије до праксе“. Допринос заједничким активностима у правцу јачања регионалних иницијатива представља и рад потписника Уговора о ЕнЗ, укључујући и представнике регулаторних тела у припреми и реализацији Регионалне енергетске стратегије.

4.7.2 Малопродајно тржиште

4.7.2.1 Испоручене количине природног гаса крајњим купцима

У 2012. години, седам великих купаца је куповало гас на слободном тржишту. Њима је испоручено 324 милиона m^3 , односно 16,2% укупно испоручених количина гаса крајњим купцима.

У 2011. је по нерегулисаним ценама испоручено 775 милиона m^3 , односно 33,5% укупно продатог гаса. Ово је било могуће упркос непостојању комплетне регулативе, јер је у питању био мали број купаца и само два трговца на слободном тржишту, па је ЈП Србијагас постигао договор о начину рада и расподели овлашћења међу енергетским делатностима у оквиру јавног предузећа.

Тарифне купце је током 2012. снабдевало 34 дистрибутера са лиценцама за обављање енергетске делатности трговине природним гасом за тарифне купце.

Табела 4-14: Структура продаје природног гаса на слободном и регулисаном тржишту

	2011 милион m^3	2012 милион m^3	2011/2011 (%)
Продато на слободном тржишту	775	324	42
Продато на регулисаном тржишту	1.537	1.680	109

У 2012. години, купци прикључени на транспортни систем су преузели око 34% од укупно продатих количина природног гаса крајњим купцима. Остале количине су продате купцима прикљученим на дистрибутивни систем.

У 2012. години, само 3 дистрибутера је за потребе купаца испоручило више од 30 милиона m^3 , а 23 дистрибутера мање од 10 милиона m^3 .

Највећи део природног гаса, преко 1.390 милиона m^3 или око 69% од укупних количина, у 2012. години, купцима је продао ЈП Србијагас. После ЈП Србијагас, највећу продају купцима имала је РСТ у износу од преко 252 милиона m^3 , а затим ДП Нови Сад Гас са 72 милиона m^3 гаса што је око 3% укупних количина у 2012. Појединачно учешће преосталих трговаца у укупним количинама је 2 и мање од 2%.

Табела 4-15: Продаја природног гаса крајњим купцима у 2011 и 2012.

000 m³, %

Ред. број	Назив трговца	2011 (000 m ³)				2012 (000 m ³)				2012/2011 (%)			
		Домаћ.	Топлане	Индустрија и остали	Укупно	Домаћ.	Топлане	Индустрија и остали	Укупно	Домаћ.	Топлане	Индустрија и остали	Укупно
1	7. октобар, Нови Кнежевац	845	0	530	1 375	791	0	510	1.301	-6	0	-4	-5
2	Беогаз, Београд	13 142	0	1 601	14 743	12.725	0	1.659	14.384	-3	0	4	-2
3	Београдске електране, Београд	3 579	0	1 090	4 669	3.241	0	1.143	4.384	-9	0	5	-6
4	Босс петрол, Трстеник	5	0	930	935	6	0	1.016	1.022	20	0	9	9
5	Чока, Чока	366	0	510	876	331	0	412	743	-10	0	-19	-15
6	Други октобар, Вршац	9 644	1843	14 067	25 554	8.808	2.188	13.326	24.322	-9	19	-5	-5
7	Екос, Житиште	1 812	215	1 268	3 295	1.450	190	663	2.303	-20	-12	-48	-30
8	Елгас, Сента	1 565	0	713	2 278	1.455	0	679	2.134	-7	0	-5	-6
9	Гас – Феромонт, Ст. Пазова	19 254	787	8 137	28 178	17.482	752	7.573	25.807	-9	-4	-7	-8
10	Гас –Рума, Рума	6 316	760	9 454	16 530	5.674	753	9.240	15.667	-10	-1	-2	-5
11	Гас, Бечеј	1 699	0	1 397	3 096	1.536	0	1.225	2.761	-10	0	-12	-11
12	Гас, Темерин	6 869	0	1 475	8 344	6.086	0	1.332	7.418	-11	0	-10	-11
13	Градитељ, Србобран	1 459	0	1 167	2 626	1.277	0	1.361	2.638	-12	0	17	0
14	Грејање, Зрењанин	16 189	11 114	4 016	31 319	14.802	9.785	4.224	28.811	-9	-12	5	-8
15	Ингас, Инђија	9 233	0	8 038	17 271	8.286	0	7.843	16.129	-10	0	-2	-7
16	Интерклима, Врњачка бања	965	0	1 669	2 634	888	0	1.669	2.557	-8	0	0	-3
17	Комуналац, Нови Бечеј	1 457	0	927	2 384	1.328	0	759	2.087	-9	0	-18	-12
18	Ковин – Гас, Ковин	3 262	1 219	7 130	11 611	2.927	1.090	5.789	9.806	-10	-11	-19	-16
19	Лозница – Гас, Лозница	1 443	1 551	2 415	5 409	1.446	2.472	3.194	7.112	0	59	32	31
20	ЛП – Гас, Београд	2 391	0	16	2 407	2.304	0	102	2.406	-4	0	538	0
21	Нови Сад – Гас, Нови Сад	50 342	318	29 259	79 919	46.074	355	25.951	72.380	-8	12	-11	-9
22	Полет, Пландиште	2 032	0	2 975	5 007	1.909	0	2.767	4.676	-6	0	-7	-7
23	Ресава Гас, Свилајнац	457	0	1 582	2 039	457	0	1.472	1.929	0	0	-7	-5
24	Родгас, Бачка Топола	1 235	0	6 948	8 183	1.189	0	7.790	8.979	-4	0	12	10
25	Сигас, Пожега	277	0	23	300	257	0	39	296	-7	0	70	-1
26	Слога, Кањижа	2 084	0	2 101	4 185	1.845	0	2.127	3.972	-11	0	1	-5
27	Сомбор – Гас, Сомбор	2 013	3 067	5 791	10 871	1.867	3.848	5.717	11.432	-7	25	-1	5
28	Србијагаз, Нови Сад	81 081	487 611	1 185 283	1 753 975	77.732	517.510	795.205	1.390.447	-4	6	-33	-21
29	Срем-Гас, Ср. Митровица	5 702	544	10 328	16 574	5.156	543	10.230	15.929	-10	0	-6	-4
30	Стандард, Ада	1 024	0	950	1 974	898	0	974	1.872	-12	0	3	-5
31	Суботицагаз, Суботица	10 106	0	14 919	25 025	9.175	0	15.680	24.855	-9	0	5	-1
32	Техноенергетика, Крушевац	770	0	70	840	0	0	0	0	/	/	/	-100
33	Топлана – Шабац, Шабац	3 366	0	518	3 884	3.106	0	460	3.566	-8	0	-11	-8
34	Ужице-гас, Ужице	58	0	905	963	110	0	3.091	3.201	90	0	242	232
35	Врбас- Гас, Врбас	2 056	0	7 318	9 374	1.895	0	6.167	8.062	-8	0	-16	-14
36	Удогосгаз, Београд	598	30 361	9 598	40 557	649	30.412	11.655	42.716	9	0	21	5
37	РСТ			162 945	162 945	0	0	236.132	236.132	0	0	45	45
	Укупно:	264 696	539 390	1 508 063	2 312 149	245.162	569.898	1.189.176	2.004.236	-7	6	-21	-13

4.7.2.2 Праћење и регулација квалитета испоруке и снабдевања

Агенција је, у складу са новим Законом, надлежна да доноси правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања природним гасом. До сада нису постојала овлашћења Агенције по овом питању, тако да се доношење ових правила планира у складу са законским роковима, током 2012.

4.8 Сигурност снабдевања природним гасом

Енергетски субјекти у гасном сектору немају усвојене планове развоја и морали би их што пре донети у складу са законом. Због тога се овде дати подаци о будућем развоју заснивају на информацијама добијеним од ових предузећа.

4.8.1 Прогноза потрошње природног гаса

Предвиђа се да би до пораста потрошње природног гаса у наредним годинама могло доћи након ублажавања последица опште економске кризе. Стопе раста ће свакако зависити и од цена гаса. Раст потрошње ће бити подстакнут и изградњом нових дистрибутивних мрежа, у до сада негасификованим подручјима. Раст се очекује код свих група купаца: домаћинства, комерцијалних купаца, даљинских система грејања и индустрије. За индустрију са великом потрошњом природног гаса, пре свега код индустрије која користи природни гас као сировину, потрошња природног гаса ће зависити од цене природног гаса и ефикасности индустрије.

Значајан раст потрошње је могућ и ако дође до изградње електрана на гас или нових когенеративних постројења која би користила природни гас као енергент за истовремену производњу електричне и топлотне енергије. Когенеративно постојење које би се прво могло реализовати је ТЕ-ТО Нови Сад од 480 MW.

4.8.2 Пројекти за повећање сигурности снабдевања

Сигурност снабдевања је значајно повећана активирањем рада подземног складишта Банатски Двор, са капацитетом истискивања од 5 милиона m^3 /дан.

Још значајнији утицај на дугорочну сигурност снабдевања ће имати изградња гасовода Јужни ток, чија је изградња започета а завршетак изградње и почетак испорука у Србију планирани до краја 2016. године.

Процењена вредност овог гасовода кроз Србију је 1,7 милијарди евра а траса гасовода је дугачка 470 km. Капацитет гасовода кроз Србију је процењен на 40 милијарди кубних метара гаса годишње

Такође, за повећање сигурности снабдевања је значајно повезивање транспортног система Србије са околним земљама, пре свега са земљама које имају високо развијену гасну инфраструктуру: Бугарском, Румунијом и Хрватском.

Октобра 2012. је потписан Међудржавни споразум о испоруци природног гаса, који треба да обезбеди сигурност снабдевања Србији од стране Газпрома за период до 2023. године.

Крајем 2012. потписан је и Споразум о изградњи гасовода Ниш – Димитровград - Софија, који ће повезивати гасоводне системе Бугарске и Србије. Дужина овог гасовода би требало да буде око 150 km, а капацитет у првој фази 1,8 милијарди m^3 годишње.

Током 2012. ЈП Србијагас је припремио десетогодишњи План развоја транспортног гасоводног система за период 2012-2022. Међутим, имајући у виду њихов укупан садржај, потребу додатног усклађивања и дораде овог документа, као и потребно време за ове додатне активности, није се ишло у поступак ка давању сагласности од стране Агенције. Наведени документ је добра основа за десетогодишњи план које оператори транспортног система треба да доставе Агенцији на сагласност у 2013. години.

5. НАФТА И ДЕРИВАТИ НАФТЕ

5.1 Структура сектора и капацитети

5.1.1 Организациона и власничка структура нафтнoг сектора

У складу са Законом, лиценциране енергетске делатности из области нафтнoг сектора су:

- производња деривата нафте;
- транспорт нафте нафтоводима;
- транспорт деривата нафте продуктоводима;
- трговина нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом;
- трговина моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила;
- складиштење нафте, деривата нафте, биогорива и компримованог природног гаса и
- производња биогорива.

За производњу деривата нафте, односно рафинеријску прераду, у Србији је лиценциран само НИС а.д.

Транспорт нафте нафтоводима обавља ЈП Транснафта.

У Србији нема изграђене инфраструктуре за јавно обављање транспорта деривата нафте продуктоводима, ван компанија који овај транспорт користе за своје потребе.

Доминантни учесник на српском тржишту нафте и нафтних деривата је компанија НИС а.д. који се бави истраживањем, производњом, прерадом и продајом нафте, нафтних деривата и природног гаса. Компанија НИС а.д. је од 2010. године на берзи, а њени власници су руска компанија „Гаспромнефт“ око 56%, Република Србија око 30%, док је око 12% у власништву великог броја малих акционара и 2% остали. У 2012. години, НИС а.д. је обезбедио око 74% укупних потреба српског тржишта за дериватима нафте и поседује највећу малопродајну мрежу, која покрива око 25% тржишта. У сектору малопродаје моторних и других горива значајнији удео имају и Лукоиел, ОМВ, МОЛ Србија, ЕКО-Србија, Петроел, а затим и Еурогаз, Еуропетроел, МБ Гас Оил, Кнез Петроел, АВИА и други.

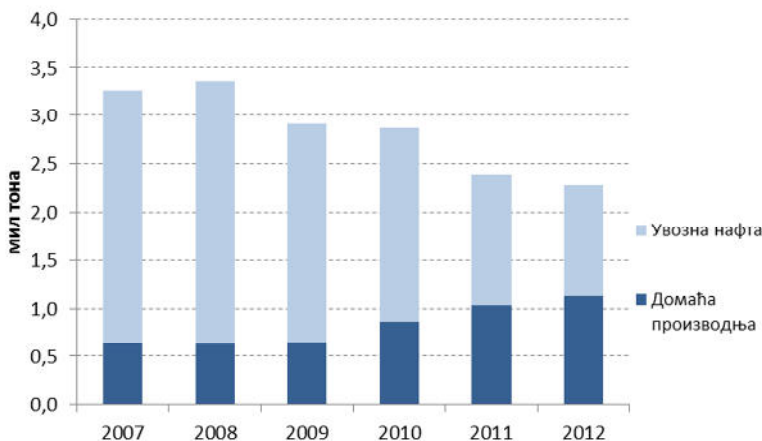
5.1.2 Раздвајање енергетских делатности

Транспорт нафте нафтоводима и планирани транспорт деривата нафте продуктоводима, као регулисане делатности од општег интереса, одвојено од осталих енергетских и неенергетских делатности, обавља јавно предузеће „Транснафта“ по регулисаним ценама.

5.2 Капацитети за производњу и транспорт

5.2.1 Производња нафте и деривата нафте

Производњу, увоз и прераду сирове нафте у Србији обавља искључиво НИС-Гаспромнефт. Укупна потрошња сирове нафте и полупроизвода у 2012. години у Србији је била око 2,2 милиона тона. Производњом сирове нафте бави се предузеће НИС Нафтагаз (зависно предузеће НИС – Гаспромнефт) и то у Србији и у Анголи. У земљи је у 2012. години произведено око 1,13 милиона тона (49,5%), у Анголи око 65 хиљада тона, а око 1,153 милиона тона (50,5%) је обезбеђено из увоза, претежно из Русије (нафта типа Урал). Прерада сирове нафте обавља се у рафинеријама нафте у Панчеву и Новом Саду.

Слика 5-1: Рафинеријска прерада сирове нафте у Србији у периоду 2007-2012.

Рафинеријска прерада сирове нафте од 2008. до 2012. константно опада (за 32,1%), а паралелно расте домаћа производња (за 80%) и опада увоз сирове нафте (за 57,8%). Удео домаће сирове нафте у укупној рафинеријској преради је 2008. био 18,6%, а 2012. око 50%. У односу на 2011. годину, у 2012. години је рафинеријска прерада опала у односу на претходну годину за 4,5%, производња домаће нафте порасла за 9,5%, а увоз сирове нафте је смањен за 15,3%.

У структури производње деривата нафте производња дизела је 34%, затим моторних бензина 14%, угља за ложење 14%, течног нафтног гаса (ТНГ) 4% и осталих деривата 34%. У односу на претходну годину у структури производње деривата нафте повећано је учешће дизела за 3%, осталих деривата за 3%, а смањено је учешће бензина за 5% и угља за ложење за 2%, док је производња ТНГ остала на истом релативном нивоу.

Деривати нафте, као крајњи производи, осим из рафинеријске прераде (2,187 милиона тона), обезбеђују се и из увоза. У 2012. години, увезено је око 2,2 милиона тона деривата (око 38% више него у 2011.), претежно евро дизел (ЕН 590) и ТНГ, као и мање количине безоловног моторног бензина. У 2012. извезено је око 0,35 милиона тона деривата.

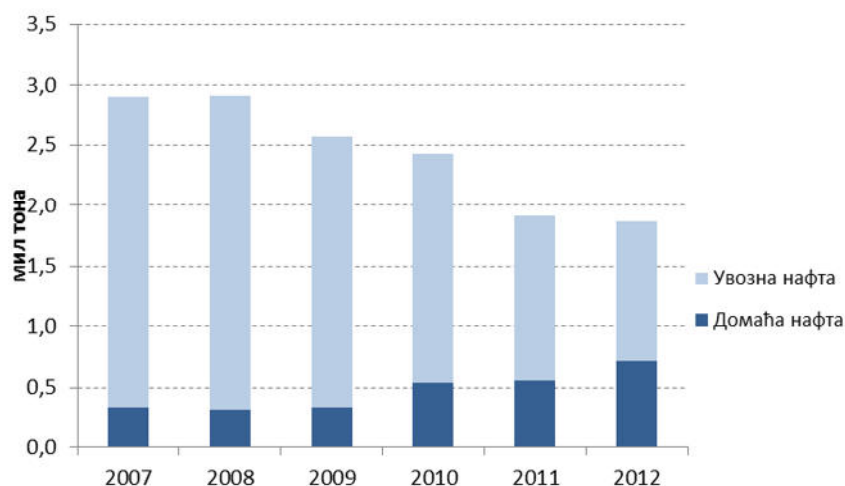
У периоду 2005-2012. године дошло је до раста потрошње ТНГ од преко 20%, као и укупног пада потрошње моторних бензина од око 5%. Такође, забележен је и раст потрошње дизел горива од око 3%, уз истовремени раст потрошње Евро дизела од скоро 50%, док се потрошња дизела Д2 смањила за приближно 35%.

Укупна потрошња деривата нафте у 2012. била је око 3 милиона тона, а у структури потрошње деривата нафте, моторна горива учествују са 72%, мазути са 16%, а остали деривати са 12%.

Захтеви по питању квалитета деривата нафте који се налазе у промету, као и начин оцењивања усаглашености квалитета деривата са прописаним, дефинисани су Правилником о техничким и другим захтевима за течна горива нафтног порекла, односно Правилником о техничким и другим захтевима за течни нафтни гас ("Службени гласник РС", број 36/09). Овим правилницима је утврђен и начин обележавања инсталација које се користе за промет нафтних деривата.

5.2.2 Транспорт нафте и деривата нафте

Транспорт нафте се обавља већим делом нафтоводом који почиње у јадранској луци Омишаљ до Сотина у Републици Хрватској и који у Србију улази у Бачком Новом Селу на реци Дунав и протеже се, преко Новог Сада, до рафинерије у Панчеву. Укупна дужина нафтовода у Републици Србији је око 150km и њиме је од оснивања ЈП Транснафта, у периоду 2005-2012. укупно транспортовано око 20 милиона тона нафте. У 2012. години транспортовано је око 713 хиљада тона домаће и 1,15 милиона тона увозне нафте. Транспорт нафте нафтоводима је регулисана енергетска делатност за коју је лиценцирана ЈП Транснафта. Мањи део транспорта увозне сирове нафте се обавља баржама реком Дунав, а домаће сирове нафте и ауто цистернама од домаћих поља до рафинерија нафте (ови типови транспорта нису лиценциране енергетске делатности).

Слика 5-2: Транспортоване количине сирове нафте нафтоводом ЈП „Транснафте“

Укупна транспортована количина сирове нафте у периоду 2008-2012. (слика 5-2) су опале за око 36%. Такође, пад увоза сирове нафте је праћен истовременим растом транспорта домаће сирове нафте, што је последице раста домаће производње у истом периоду.

5.3 Регулација транспорта нафте и нафтних деривата

5.3.1 Правила о раду транспортног система

Правила о раду транспортног система, која садрже: техничке услове за безбедно функционисање система; правила за поступке у случају хаварије; правила о коришћењу система; начин мерења, функционални захтеви и класе тачности мерила, ЈП Транснафта је донела 2010. године, уз сагласност Агенције. Ова Правила се примењују и након ступања на снагу новог Закона, без потребе за значајним изменама и допунама.

5.3.2 План развоја

ЈП Транснафта је у петогодишњем плану најавила и фазну изградњу продуктовода, који би у крајњој фази омогућили транспорт деривата нафте од Сомбора, преко Новог Сада, Панчева, Смедерева и Јагодине до Ниша, укључујући и независну деоницу према Београду. Његовом изградњом би се остварило цевоводно повезивање српских рафинерија са складишним инсталацијама чиме би се омогућило безбедније, сигурније и еколошки прихватљивије снабдевање тржишта моторним горивима. Међународни пројекат нафтовод Констанца – Трст (РЕОП) је тренутно у фази мировања.

5.3.3 Регулација цена приступа транспортном систему

Цене су регулисане само у домену транспорта нафте нафтоводима, почев од 2007. године. Од 01.10.2012. ступила је на снагу нова Методологија за одређивање цене приступа система за транспорт нафте нафтоводима и деривата нафте продуктоводима.

У табели 5-1 приказане су цене транспорта нафте које су примењиване закључно са 2012. годином.

Табела 5-1: Цене коришћења транспортног система

ЈП Транснафта, Панчево Важи од - до	Деоница нафтовода	Тарифни став "енергент" (динара/тона/100 km)	Решење Владе РС о давању сагласности
29.10.2009 – 31.01.2011.	Сотин – Нови Сад	179,76	"Службени гласник РС", број 88 од 28.10.2009
	Нови Сад – Панчево	122,22	
01.02.2011 – 30.11.2011	Сотин – Нови Сад	210,88	"Службени гласник РС", број 5 од 01.02.2011
	Нови Сад – Панчево	160,66	
од 01.12.2011	Сотин – Нови Сад	316,05	"Службени гласник РС", број 90 од 30.11.2011
	Нови Сад – Панчево	210,69	

Раст цена транспорта је, пре свега, последица смањивања транспортованих количина нафте.

5.4 Тржиште нафте и деривата нафте

Увоз деривата нафте је слободан, а величина, као и неопходна структура складишних капацитета за сваку од врста деривата које трговци на велико увозе или прометују на српском тржишту, уређени су прописима који проистичу из Закона о трговини. Исти прописи утврђују и услове који се односе на услуге у трговини на велико, односно складиштење деривата нафте, као и трговину моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила. У Србији је спроведена пуна либерализација ових енергетских делатности.

Велики утицај на развој тржишта нафте и деривата нафте, кроз нови Закон о робним резервама, имаће и преносење у домаће законодавство и имплементација Директива 2006/67/ЕС и 2009/119/ЕС везаних за обезбеђивање минималних обавезних резерви нафте и деривата нафте, као и Директиве 2009/28/ЕС, која се односи на обавезан садржај биогорива у моторним горивима, у циљу смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште.

5.4.1 Великопродајно тржиште

Законом је енергетска делатност трговине нафтом и дериватима нафте проширена и на биогорива и компримовани природни гас. Закључно са 2012. годином, лиценцу за обављање делатности трговине нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом има 171 енергетски субјекат, што је за око 10% мање него годину дана раније, чиме је настављен тренд смањења из претходне године.. Доминантни разлог смањења броја лиценцираних енергетских субјеката за обављање ове делатности је поштравање прописа од јесени 2011. у области трговине којима се утврђују минимални технички услови за обављање ове делатности, а затим и пад потрошње деривата.

Такође, лиценцирана енергетска делатност је и складиштење нафте и деривата нафте (гасови, бензини, дизели и мазути), као услужна делатност у трговини, која је новим законом проширена и на складиштење биогорива и компримованог природног гаса. У Србији се број од 13 носилаца ове лиценце, међу којима је НИС највећи, не мења од 2009. године.

5.4.2 Малопродано тржиште

Слично као и за делатност трговине на велико, Законом је проширена и делатност трговине на мало дериватима нафте на делатност трговине на мало моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила, где се под моторним горивима, осим деривата нафте, подразумевају и биогорива и компримовани природни гас, док се „друга горива“ односи, пре свега, на уље за ложење екстралако. До краја 2011. године у Србији је било лиценцирано 370 енергетских субјеката за обављање ове делатности, док је на крају 2012. године 415 енергетских субјеката имало такву лиценцу. Пораст броја лиценцираних субјеката за обављање ове делатности, последица је давања у закуп великог броја станица из система НИС и Лукоил новим закупцима, чиме се број учесника на тржишту повећао уз практично исти број станица за снабдевање возила (око 1.450).

6. ДЕЛАТНОСТИ ОД ОПШТЕГ ИНТЕРЕСА И ЗАШТИТА КУПАЦА

6.1 Делатности од општег интереса

Правни оквир за реализацију обавезе јавног снабдевања у енергетском сектору Србије пружају два главна закона: Закон о јавним предузећима („Службени гласник РС“ број 119/12) и Закон о енергетици.

Закон о јавним предузећима уређује обављање делатности од општег интереса у више привредних области од којих је једна и енергетика, док је утврђивање делатности од општег интереса у области енергетике као и обавезе јавног снабдевања у складу са Директивом Европског парламента и Савета 2003/54/ЕС и 2003/55/ЕС, односно Директивом Европског парламента и Савета 2009/72/ЕС и 2009/73/ЕС из тзв. Трећег енергетског пакета прописа, уређено Законом о енергетици. Закон о јавним предузећима дефинише да делатност од општег интереса обављају јавна предузећа, а могу их обављати и друштва капитала чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина или јединица локалне самоуправе и њихова зависна привредна друштва, као и друштва капитала и предузетник, у складу са законом којим се утврђује њихов правни положај, када им надлежни орган повери обављање те делатности.

Главни циљ оснивања и пословања јавних предузећа је да се обезбеди трајно обављање делатности од општег интереса и уредно задовољавање потреба купаца производа и услуга, развој и унапређивање обављања делатности од општег интереса, обезбеђивање техничко-технолошког и економског јединства система и усклађености његовог развоја, стицање добити као и остваривање другог законом утврђеног интереса.

Закон о енергетици, са друге стране, у енергетском сектору дефинише 22 енергетске делатности, од којих су 10 делатности у области електричне енергије, природног гаса и нафте, утврђене као делатности од општег интереса. У области електричне енергије, то су: пренос електричне енергије и управљање преносним системом, дистрибуција електричне енергије и управљање дистрибутивним системом, јавно снабдевање и организовање тржишта електричне енергије. У области природног гаса, то су: транспорт и управљање транспортним системом за природни гас, складиштење и управљање складиштем природног гаса, дистрибуција и управљање дистрибутивним системом за природни гас и јавно снабдевање природним гасом. У области нафте, то су: транспорт нафте нафтоводима и транспорт деривата нафте продуктоводима.

Енергетске делатности које Закон о енергетици утврђује као делатности од општег интереса, обављају се у складу са овим и законом којим се уређује положај јавних предузећа.

Законом о енергетици је дефинисана и обавеза јавног снабдевања електричном енергијом и природним гасом, као универзални сервис по регулисаним ценама, који треба да пружи јавни снабдевач оним домаћинствима и малим купцима који не изаберу снабдевача на слободном тржишту. С обзиром да према Закону јавног снабдевача одређује Влада РС на начин, у поступку и роковима утврђеним Законом, као и да се тржиште електричне енергије и природног гаса у Републици Србији отвара фазно, право на јавно снабдевање ће од 01.01.2014. године имати само домаћинства и мали купци електричне енергије, а од 01.01.2015. године само домаћинства и мали купци природног гаса. У другој половини 2012. године, изменом оснивачког акта ЈП «Србијагас» и закључивањем уговора о поверавању обављања делатности јавног снабдевања природним гасом са више предузећа и друштва капитала, Влада РС је одредила енергетске субјекте у сектору природног гаса који могу да обављају ову делатност, од којих су четири испунила услове и од Агенције крајем 2012. године, добила лиценцу за обављање јавног снабдевања природним гасом.

6.2 Заштита купаца

У ширем смислу, заштита купаца електричне енергије и природног гаса код пружања услуга од општег економског интереса, обезбеђена је кроз механизме прописане Законом о заштити потрошача („Службени гласник РС“, бр. 73/10).

У ужем смислу, заштита купаца електричне енергије и природног гаса, је обезбеђена Законом о енергетици и подзаконским актима којима су уређени општи услови испоруке електричне енергије и природног гаса и то посебно кроз регулацију цена услуга преноса и дистрибуције електричне енергије, односно транспорта и дистрибуције природног гаса и цена јавног снабдевања електричном енергијом и природним гасом, као и кроз одлучивање Агенције по жалбама купаца изјављеним на акте оператора система о одбијању односно недоношењу одлуке по захтеву за прукључење, односно захтеву за приступ систему, као и кроз дефинисање посебних видова заштите угрожених купаца тј. енергетски заштићених купаца.

Подзаконским актима којима су уређени услови испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом, а који су донети 2005. и 2006. године на основу Закона из 2004. (ови прописи су по новом Закону у припреми) ближе се утврђују права и обавезе купаца, снабдевача и испоручилаца енергије, као и услови под којима поједини купци не могу бити искључени са мреже у случају неизмирених обавеза за преузету енергију.

Закон, поред општих норми које се односе на заштиту свих купаца електричне енергије и природног гаса, по први пут уводи и категорију тзв. енергетски заштићеног купца. Законом је дефинисан појам „енергетски заштићен купац“ из разлога што енергетски угрожени купац није исто што и угрожени купац, односно овај је појам много шири, јер обухвата поред купаца који остварују права из области социјалне заштите и купце који не морају да буду из ове категорије, али им живот или здравље могу бити угрожени обуставом или ограничењем испоруке електричне енергије или природног гаса. Међутим, да би ови купци били на

адекватан начин заштићени у условима потпуно отвореног тржишта, неопходно је да Влада РС донесе подзаконска акта којима ће бити дефинисани критеријуми, начин заштите, услови, рокови и поступак за утврђивање статуса овог купца, као и начин и извори обезбеђивања средстава за испоруку одређених количина електричне енергије и природног гаса под посебним условима и начин вођења евиденције о овим купцима.

Пројекат заштите енергетски, као и социјално угрожених купаца (купци са ниским примањима, особе са хендикепом и здравственим проблемима, итд.) почео је да се развија и пре доношења Закона, у сарадњи више министарстава, а у организацији Министарства рада, запошљавања и социјалне политике. Агенција је укључена у овај пројекат и припремила је документ „Упоредна анализа заштите енергетски угрожених купаца у појединим земљама“.

Надлежне институције ЕУ и ЕнЗ покушавају да установе неке заједничке елементе који би могли да послуже као основа за дефинисање енергетски угроженог купца и видова заштите (финансијска потпора, заштићеност од искључења са мреже због неизмиривања обавеза за утрошену енергију, уколико то искључење може да утиче на здравље или на основну егзистенцију купца итд). Заштита енергетски угрожених купаца ће се заснивати на тржишно прихватљивим инструментима, а фондови за финансијску потпору ће се формирати на нивоу државе, ван енергетских субјеката.

Једна од активности која је у функцији шире заштите купаца, а која је предмет активног бављења од стране Агенције, су мере и припремне радње које се предузимају у циљу доношења правила о техничком и комерцијалном квалитету испоруке електричне енергије. Агенција је исто тако укључена и у дефинисање обавезног садржаја рачуна за струју и природни гас који треба да пружи купцима све неопходне информације у погледу њихове потрошње и структуре трошкова, као и упутства како да остваре своја права која им припадају.

6.2.1 Олакшице за обрачун електричне енергије за социјално угрожене купце у Србији

Помоћ најугроженијим купцима у Србији се пружа и на основу одлуке о попустима Јавног предузећа Електропривреда Србије, примењених на предлог надлежних органа. При томе, социјални центри одређују који купци имају право на попуст и спискове достављају дистрибутивним предузећима. Право на попуст имају купци који су корисници материјалног обезбеђења као и купци који су у стању социјалне потребе (пензионери са најмањим пензијама, хендикепирани и особе на медицинској нези, сиромашни као и породице које примају дечији додатак за треће и четврто дете), односно сви купци који месечно троше мање од 350 kWh. Као подстицај за уредно плаћање, сви купци који редовно измирују своје обавезе за утрошену електричну енергију до одређеног датума, имају право на попуст. Попуст на утрошену електричну енергију износе:

- 35% умањења цене тарифних ставова за тарифни елемент „активна енергија“ за месечну потрошњу електричне енергије до 450 kWh (тарифном купцу који је корисник материјалног обезбеђења);
- 35% умањења цене тарифног става за рационалну потрошњу („зелена зона“) за тарифни елемент „активна енергија“ за месечну потрошњу електричне енергије до 350 kWh (тарифном купцу у стању социјалне потребе);
- 5% за уредно измиривање обавеза за утрошену електричну енергију;
- након повећања цена од 1.04.2011. године, сви купци који троше мање од 350 kWh, имају право на попуст на укупан износ рачуна од 11,89%;
- попуст у цени од 15% за рационалну потрошњу - домаћинства која троше до 500 kWh и
- попуст у цени од 30% - ванредни попуст који је важио само за фебруар 2012. за домаћинства која су остварила просечну дневну потрошњу за 15% нижу у односу на јануар 2012.

Табела 6-1: Износ попушта у цени електричне енергије у 2012.

	Број купаца/месеци са оствареним правом на попуст, кумулативно	Износ хиљада дин.
Попуст у цени 5%	16.109.237	1.580.726
Попуст у цени 11,89%	7.889.433	1.021.759
Попуст у цени 15%	2.539.067	536.144
Попуст у цени 30%	235.339	122.581
МОП*	233.368	149.938
Социјално угрожени купци**	208.625	112.503
Укупно		3.523.650

* МОП - Материјално обезбеђење породице – ако су без прихода или са приходима испод нивоа социјалне сигурности. По списку социјалних установа, са правом коришћења ове помоћи, кумулативно на годишњем нивоу има око 1.040.440 , а на евиденцији електро дистрибуција 503.299 купаца/месеци.

** Социјално угрожени купци - појединци са најнижим пензијама, хранитељи, примаоци дечијег додатка, туђе неге и помоћи. На евиденцији електродистрибуција, кумулативно на годишњем нивоу, ових купаца има 375.517

Један од услова за коришћење права на попуст у цени електричне енергије за ове групе купаца је и да редовно измирују своје рачуне за утрошену електричну енергију. То је уједно и главни разлог за велико одступање које се јавља између броја лица/породица које имају право на овај попуст од броја који је то и искористио.

Након доношења Уредбе о енергетски заштићеном купцу (која је ступила на снагу 23.03.2013. године а примењује се од 1.04.2013. године) сви наведени попусти, сем попушта за редовно измирење обавеза од 5%, су суспендовани и престали су са важењем, с тим што је попуст од 11,89% престао са важењем 1.01.2013.године.

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ И
ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ
АГЕНЦИЈЕ

7. ИЗВЕШТАЈ О РАДУ АГЕНЦИЈЕ

7.1 Основни подаци о Агенцији

7.1.1 Оснивање и делокруг рада Агенције

Агенција за енергетику Републике Србије (Агенција) је основана Законом о енергетици из 2004. године којим је наше законодавство у области енергетике усклађено са тадашњим прописима ЕУ.

Агенција за енергетику је регистрована у Трговинском суду у Београду 16. јуна 2005. године, а отпочела је са радом 1. августа исте године, када су се стекли услови за финансирање.

По Закону о енергетици из 2011. Агенција наставља са радом као регулаторно тело, основано у циљу унапређивања и усмеравања развоја тржишта енергије и природног гаса на принципима недискриминације и ефикасне конкуренције, кроз стварање стабилног регулаторног оквира, као и за обављање других послова утврђених законом.

Истовремено, ојачана је улога Агенције и проширене су јој надлежности. Агенција, у складу са Законом, обавља следеће послове:

- доноси методологије за одређивање:
 - цене приступа систему за пренос електричне енергије;
 - цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије;
 - цене приступа систему за транспорт природног гаса;
 - цене приступа систему за дистрибуцију природног гаса;
 - цене приступа складишту природног гаса;
 - цене електричне енергије за јавно снабдевање;
 - цене природног гаса за јавно снабдевање;
 - цене приступа систему за транспорт нафте нафтоводима и деривата нафте продуктоводима;
 - трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије и
 - трошкова прикључења на систем за транспорт и дистрибуцију природног гаса;
- доноси правила о:
 - промени снабдевача;
 - праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисању квалитета испоруке и снабдевања електричном енергијом и природним гасом;
- издаје лиценце за обављање енергетских делатности и доноси акт о одузимању лиценце, под условима утврђеним Законом, осим за делатности из области топлотне енергије и води регистре издатих и одузетих лиценци (поверени посао државне управе, у даљем тексту: поверени посао);
- доноси акт којим се утврђују критеријуми и мерила за одређивање висине накнаде за лиценце;
- утврђује:
 - цене системских услуга и објављује их;
 - висину накнаде за лиценце;
- даје сагласност на:
 - правила о раду преносног система електричне енергије;
 - правила за расподелу прекограничних преносних капацитета;
 - правила о раду дистрибутивног система електричне енергије;
 - правила о раду тржишта електричне енергије;
 - правила о раду организованог тржишта електричне енергије;
 - правила о раду транспортног система природног гаса;
 - правила о раду дистрибутивног система природног гаса;
 - правила о раду система за складиштење природног гаса;
 - правила о раду система за транспорт нафте нафтоводима;
 - правила о раду система за транспорт деривата нафте продуктоводима;
 - план развоја преносног и дистрибутивног система електричне енергије;
 - план развоја система за транспорт природног гаса;
 - програм за обезбеђивање недискриминаторског понашања;
- одобрава регулисане цене, почев од 01.10.2012. године;
- одлучује по жалби изјављеној на:
 - акт оператора система о одбијању, односно недоношењу одлуке по захтеву за прикључење на систем;
 - акт оператора система о одбијању приступа систему;

- акт енергетског субјекта за транспорт нафте нафтоводом или енергетског субјекта за транспорт деривата нафте продуктоводом о одбијању приступа систему (поверени послови);
- даје мишљење по захтеву за изузеће од примене права на регулисани приступ систему и
- одлучује о другим питањима утврђеним законом.

Поред тога, Агенција је овлашћена да:

- прати примену методологија и одобрених регулисаних цена;
- доноси упутства и препоруке и даје смернице за примену методологија и других аката за чије доношење је овлашћена;
- ближе утврђује начин, поступак и рокове за достављање података и документације неопходних за рад Агенције;
- ближе утврђује начин, поступак и рокове за вођење књиговодствених евиденција за потребе регулације и за спровођење поступка раздвајања рачуна и других поступака утврђених законом;
- захтева измену правила о раду система и раду тржишта, као и других аката у складу са Законом и
- захтева од енергетских субјеката достављање података и документације неопходних за рад Агенције, у року који не може бити краћи од осам дана од дана пријема захтева.

Послови издавања и одузимања лиценци, као и одлучивање по жалбама су поверени послови.

Агенција обезбеђује недискриминаторни приступ системима, као и ефективну конкуренцију и ефикасно функционисање тржишта електричне енергије и природног гаса.

У извршавању ових послова Агенција прати:

- ефикасно раздвајање рачуна лиценцираних енергетских субјеката;
- извршење обавеза енергетских субјеката прописаних Законом;
- примену правила за расподелу прекограничних преносних капацитета у сарадњи са регулаторним телима других држава;
- примену механизма за отклањање загушења у преносном, односно у транспортном систему;
- време које је потребно операторима система да изврше прикључење на систем, односно отклањање квара у случају прекида испоруке;
- објављивање података од стране оператора преносног и транспортног система у вези са прекограничним капацитетима и коришћењем система;
- начин коришћења резерви у систему;
- услове и трошкове за прикључење на преносни или дистрибутивни систем нових произвођача електричне енергије, да би се гарантовала објективност, транспарентност и недискриминација, посебно имајући у виду трошкове и користи од различитих технологија за производњу електричне енергије из обновљивих извора и комбиноване производње електричне и топлотне енергије;
- начин на који оператори система и енергетски субјект који обавља делатност транспорта нафте нафтоводима, односно транспорта деривата нафте продуктоводима, извршавају обавезе утврђене Законом и
- ниво транспарентности и конкуренције, у сарадњи са органима надлежним за послове конкуренције.

Такође, Агенција учествује у раду међународних институција надлежних за развој регионалног и европског тржишта електричне енергије и природног гаса и има надлежности у спровођењу донетих препорука и одлука.

Из свега наведеног, произилази да су у делокругу рада Агенције послови везани за следеће енергетске секторе:

- електрична енергија,
- природни гас и
- нафта и деривати нафте.

Регулаторни послови Агенције, утврђени Законом могу се поделити у следећих пет основних група:

- регулација цена;
- лиценцирање енергетских субјеката за обављање енергетских делатности;
- надзор над тржиштем електричне енергије и природног гаса;
- одлучивање по жалбама и
- спровођење међународних споразума из надлежности Агенције.

7.1.2 Организација Агенције

Агенција за енергетику Републике Србије је самостална у предузимању организационих и других активности којима се обезбеђује обављање законом утврђених послова. Према Закону, орган Агенције је Савет Агенције (у даљем тексту: Савет) који доноси све одлуке о питањима из надлежности Агенције већином гласова од укупног броја чланова Савета, осим ако законом и Статутом није другачије прописано.

Савет има председника и четири члана. Председник Савета заступа и представља Агенцију, руководи радом Савета, одлучује о питањима из делокруга рада Агенције утврђеним у члану 46. став 1. тачка 8) Закона, организује рад и руководи Агенцијом, предлаже одлуке и друга акта која доноси Савет и стара се о њиховом извршавању, има овлашћења директора у пословима везаним за остваривање права и обавеза запослених и обавља друге послове у складу са законом, Статутом и овлашћењима Савета.

Савет доноси Статут, акт којим се уређује унутрашња организација и начин рада Агенције, Пословник о раду и друге опште акте у складу са законом. На Статут Агенције сагласност даје Народна Скупштина Републике Србије.

Савет Агенције је у 2012. години одржао 32 седнице, на којима су донете одлуке, сагласности, решења и друга акта у области регулације цена, успостављања и надзора тржишта енергије, издавања лиценци, унутрашње организације и начина рада Агенције и других послова из надлежности Савета.

Организациона структура Агенције је успостављена на основу елабората консултантске куће KPMG, одобреног од стране Министарства надлежног за енергетику. Организација Агенције успостављена је тако да може одговорити захтевима ефикасности и рационалности њеног рада и пословања. У том смислу рад Агенције се одвија у оквиру четири сектора, са утврђеним делокругом рада, уз успостављање потребног степена међусобне координације у обављању комплексних послова за које је надлежно више сектора. То су:

- Сектор за енергетско-техничке послове;
- Сектор за економско-финансијске послове;
- Сектор за правне послове;
- Сектор за организационе и опште послове.

7.1.3 Независност и одговорност

Агенција је самосталан правни субјект и функционално је независна од било ког државног органа, као и од свих организација и лица која се баве енергетским делатностима.

Председник и чланови Савета за рад Агенције и за свој рад одговарају Народној скупштини и најмање једном годишње подносе јој извештај о раду Агенције. Извештај о раду садржи податке о раду Агенције у претходној години о њеном финансијском пословању и о стању у енергетском сектору Републике Србије у оквиру надлежности Агенције.

Агенција има посебне сопствене изворе финансирања, утврђене Законом, независне од државног буџета.

Агенција се финансира из средстава која се обезбеђују од накнада за лиценце за обављање енергетских делатности, дела цене за приступ систему утврђене методологијама, као и других прихода које Агенција оствари у обављању послова из своје надлежности. Агенција може добијати средства и из донација, осим из донација енергетских субјеката или са тим субјектима повезаних лица.

Прве две године, рад Агенције је финансиран из средстава која је обезбеђивала ЕУ, преко Европске агенције за реконструкцију, а сагласно уговору - Grant Agreement Establishment and Operation of the Energy Regulatory Agency (уговор о донацији) закљученим 29. јула 2005. године. Овим Уговором о донацији су утврђени обим и структура расхода Агенције у двогодишњем периоду (укључујући и трошкове запослених) и они су до сада, у седмогодишњем периоду имали знатно нижи раст од одговарајућих трошкова у јавном сектору, привреди и енергетици Србије. ЕУ је и након тог двогодишњег периода, све до данас, донацијама обезбеђивала подршку Агенцији у циљу унапређења њених професионалних капацитета. У истом циљу, подршку Агенцији је од 2007. до 2011. пружао и USAID.

Агенција, сагласно члану 48. Закона, доноси финансијски план којим се утврђују укупни приходи и расходи, укључујући и резерве за непредвиђене издатке, као и елементе за целовито сагледавање политике зарада и запослености у Агенцији. На финансијски план сагласност даје Народна скупштина. Финансијски план се подноси Народној скупштини најкасније до краја октобра текуће године за наредну годину и, по добијању сагласности, Народне скупштине, објављује се у "Службеном гласнику Републике Србије". Агенција је Народној скупштини редовно достављала финансијске планове. Народна скупштина је дала сагласност на Финансијски план Агенције за 2011. годину. До дана закључења овог извештаја Народна скупштина није разматрала Финансијски план Агенције за 2012. годину, који је достављен Скупштини 31. октобра 2012.

Годишњи обрачуни прихода и расхода Агенције подлежу ревизији од стране овлашћеног ревизора. Уколико се годишњим обрачуном прихода и расхода утврди да су укупно остварени приходи Агенције већи од укупно остварених расхода, разлика средстава се преноси у финансијски план као приход за наредну годину, с тим што се извори и висина прихода за наредну годину усклађују са реалним трошковима Агенције за ту годину.

Независност Агенције у односу на извршну власт огледа се у томе што према Закону, председника и чланове Савета Агенције бира Народна скупштина Републике Србије, по основу јавног конкурса. За председника и члана Савета се не могу бирати посланици у Народној скупштини Републике Србије, као ни посланици у скупштини аутономне покрајине, одборници, друга изабрана и постављена лица, нити функционери у органима политичких странака. Власници или сувласници у енергетским субјектима, као ни лица којима су брачни другови или деца или сродници у правој линији независно од степена сродства, власници или побочни сродници закључно са другим степеном сродства, власници и сувласници у енергетским субјектима, такође не могу бити бирани за председника ни члана Савета. Такође, на ове функције не могу бити бирани ни лица која су правоснажно осуђена за кривична дела против службене

дужности, корупцију, превару или за друга кривична дела која их чине неподобним за обављање функције на коју се бирају.

Агенција је дужна да, у складу са законом и другим прописима, чува тајност комерцијалних и других поверљивих пословних података који су јој достављени ради обављања послова из њене надлежности.

Рад Агенције се одвија у закупљеном пословном простору, а трошак закупа сноси Агенција. Агенција се обрађала надлежним државним органима са захтевом да се, у циљу рационализације трошкова, за потребе Агенције обезбеди пословни простор којим располаже држава, али до сада то питање није решено.

7.2 Активности Агенције у 2012. години

7.2.1 Регулација цена

У домену регулације цена, Савет Агенција је током 2012. године донео следеће методологије:

- Методологију за одређивање цене приступа систему за пренос електричне енергије;
- Измену Методологије за одређивање цене приступа систему за пренос електричне енергије;
- Методологију за одређивање цене приступа систему за дистрибуцију електричне енергије;
- Методологију за одређивање цене електричне енергије за јавно снабдевање;
- Методологију за одређивање цене приступа систему за транспорт природног гаса;
- Измену Методологије за одређивање цене приступа систему за транспорт природног гаса;
- Методологију за одређивање цене приступа систему за дистрибуцију природног гаса;
- Методологију за одређивање цене природног гаса за јавно снабдевање;
- Методологију за одређивање цене приступа систему за транспорт нафте нафтоводима и деривата нафте продуктоводима и
- Измену Методологије за одређивање цене приступа систему за транспорт нафте нафтоводима и деривата нафте продуктоводима.
- Методологију за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије;
- Методологију за одређивање трошкова прикључења на систем за транспорт и дистрибуцију природног гаса.

Савет Агенција је донео:

- Одлуку о утврђивању цене системских услуга за 2012. годину;
- Одлуку о утврђивању цене системских услуга за 2013. годину.

Савет Агенција је дао:

- Сагласност на Одлуку Управног одбора ЈП „Србијагас“ Нови Сад о цени природног гаса за јавно снабдевање;
- Мишљење на предлог одлуке „Лозница-Гас“ д.о.о., Лозница, о утврђивању цена за приступ и коришћење система за дистрибуцију природног гаса, као и за обрачун природног гаса за тарифне купце (јуна 2012. по Закону из 2004. године).

Сва напред наведена акта се налазе на интернет страници Агенције.

Агенција је донела сва подзаконска акта за регулацију цена, која је, у складу са Законом, била у обавези да донесе у току 2012. године, изузев Методологије за одређивање цена приступа складишту природног гаса, пошто је једино постојеће складиште изузето из регулације цена, Споразумом између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о сарадњи у области нафтне и гасне привреде.

Сталне активности Агенције везане за регулацију цена су биле:

- сарадња са енергетским субјектима и обезбеђивање стручне помоћи у вези примене методологија за одређивање цена, као и праћење њихове правилне примене;
- праћење примене методологија за одређивање трошкова прикључења на систем за пренос и дистрибуцију електричне енергије, односно транспорт и дистрибуцију природног гаса и решавање по жалбама купаца, чиме се обезбеђује неопходан ниво њихове заштите и непосредно се доприноси правилној примени методологија у пракси;
- обезбеђивање стручне подршке енергетским субјектима у раздвајању делатности и сагледавање и контрола раздвојености њихових средстава и трошкова по делатностима;
- праћење и анализа података добијених од енергетских субјеката о оствареним трошковима и регулисаним ценама;
- полугодишње праћење и поређење остварених цена електричне енергије и природног гаса у региону и Европи;
- праћење трошкова грејања станова према ценама енергената у одговарајућем периоду године и
- анализа решења и предлога решења у регулацији цена и припрема предлога измена и унапређења постојеће регулативе.

7.2.2 Лиценцирање енергетских субјеката

Послови који се односе на лиценцирање енергетских субјеката за обављање енергетских делатности су управни послови, које Агенција, сагласно Закону, обавља као поверене послове, а обухватају:

- издавање лиценци за обављање енергетских делатности;
- измене издатих лиценци;
- одузимање, укидање и доношење решења о престанку лиценци по сили закона;
- праћење испуњености прописаних услова енергетских субјеката за све време важења лиценце и
- вођење регистра издатих и одузетих лиценци.

Услови за издавање и одузимање лиценци и вођење регистра издатих лиценци, прописани су Законом и Правилником којим се уређују услови за издавање лиценци за обављање енергетских делатности, који доноси министарство надлежно за енергетику и ово су основни прописи које Агенција примењује у поступку лиценцирања. Правилник којим се уређују услови за издавање лиценци за обављање енергетских делатности објављен је (са прописаним обрасцима и доказима који су неопходни за подношење захтева за издавање лиценце за обављање енергетских делатности) на интернет страници Агенције.

Регистар издатих лиценци је јаван и исти се, осим у штампаном облику у писарници Агенције, води и у електронском облику и доступан је на интернет страници Агенције.

У циљу извршавања ових послова, Агенција, сагласно својим законским овлашћењима, доноси и Критеријуме и мерила за одређивање накнаде за лиценце за обављање енергетских делатности и утврђује за сваку календарску годину вредност коефицијента за обрачун висине накнаде за лиценце, посебном одлуком која се објављује у „Службеном гласнику РС“.

Агенција је донела Критеријуме и мерила за одређивање накнаде за лиценце за обављање енергетских делатности („Службени гласник РС“, број 76/11) којима је уподобила називе енергетских делатности са називима из Закона.

Агенција у управном поступку доноси решење којим издаје лиценцу за обављање одговарајуће енергетске делатности у року од 30 дана од дана пријема уредног захтева. По наступању коначности решења којим је издата лиценца за обављање енергетске делатности, Агенција је уноси у регистар лиценци.

Агенција издаје лиценце за обављање 19 енергетских делатности утврђених Законом:

- производњу електричне енергије (производња електричне енергије укупне одобрене снаге прикључка преко 1 MW);
- комбиновану производњу електричне и топлотне енергије (комбинована производња електричне и топлотне енергије у термоелектранама-топланама у објектима преко 1 MW укупне електричне снаге прикључка и преко 1 MWt укупне топлотне снаге);
- пренос електричне енергије и управљање преносним системом;
- дистрибуцију електричне енергије и управљање дистрибутивним системом;
- снабдевање електричном енергијом;
- јавно снабдевање електричном енергијом;
- организовање тржишта електричне енергије;
- производњу деривата нафте;
- транспорт нафте нафтоводима;
- транспорт деривата нафте продуктоводима;
- складиштење нафте, деривата нафте и биогорива;
- трговину нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим природним гасом;
- трговину моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила;
- транспорт и управљање транспортним системом за природни гас;
- складиштење и управљање складиштем природног гаса;
- дистрибуцију и управљање дистрибутивним системом за природни гас;
- снабдевање природним гасом;
- јавно снабдевање природним гасом и
- производњу биогорива преко 1000 t годишње.

Агенција је у 2012. години примила 117 захтев за издавање лиценце, што са 1.374 захтева примљених у периоду 2006 - 2011. чини укупно примљених 1491 захтев.

У 2012. години, настављена је обрада непотпуних захтева из предходних година, као и захтева за примљених у тој години и до краја године Савет Агенције је донео решења о издавању 87 нових лиценци, док је у 139 предмета поступак окончан трајним одузимањем лиценце, њеним укидањем, престанком по сили закона, или одбацивањем непотпуног (неуредног) захтева. Крајем 2012. године било је укупно 822 важеће лиценце.

Захтеви су, у највећем броју случајева, због непотпуне документације враћани енергетским субјектима ради допуна и исправки, неким енергетским субјектима и више пута. По отклањању утврђених недостатака и

комплетирању документације, по свим овим захтевима се поново одлучивало, ради провере испуњености услова за издавање лиценце. У поступку обраде је, из наведених разлога, више од 90 захтева.

Почев од 2008. године, поднето је и више захтева за измену решења којима је издата лиценца за обављање енергетских делатности, посебно у нафтном сектору - за обављање трговине моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила, а највише због промене објеката у којима се обавља делатност. У току 2012. године, Савет Агенције је донео 57 решења којима су измењена првобитна решења о издавању лиценце за обављање ове делатности.

Извршавајући своје обавезе утврђене Законом, Агенција је у последњем кварталу 2011. године евидентирала промењен назив енергетских делатности, стављањем забележбе на 576 решења којима је издата лиценца по Закону из 2004, ради усклађивања назива енергетских делатности са новим Законом.

Агенција нема надлежности над енергетским субјектима који нису испунили услове за издавање лиценци, али је по достављеним налазима надлежних тржишних инспекција у току 2012. године, у складу са Законом, поднела надлежном суду једну пријаву за привредни преступ против правног лица које је обављало енергетску делатност без лиценце. Листа лиценци издатих у 2012. години, по делатностима, дата је у табели 7-1.

Табела 7-1: Поднети захтеви и одобрене лиценце у 2012. по делатностима

Ред. бр.	Делатност	Поднето захтева	Одобрено лиценци
1.	Производња електричне енергије (производња електричне енергије укупне одобрене снаге прикључка преко 1 MW)	3	0
2.	Комбинована производња електричне и топлотне енергије (комбинована производња електричне и топлотне енергије у термоелектранама-топланама у објектима преко 1 MW укупне електричне снаге прикључка и преко 1 MWt укупне топлотне снаге)	0	0
3.	Пренос електричне енергије и управљање преносним системом	0	0
4.	Дистрибуција електричне енергије и управљање дистрибутивним системом	0	0
5.	Снабдевање електричном енергијом	14	14
6.	Јавно снабдевање електричном енергијом	0	0
7.	Организовање тржишта електричне енергије	0	0
8.	Производња деривата нафте	1	0
9.	Транспорт нафте нафтоводима	0	0
10.	Транспорт деривата нафте продуктоводима	0	0
11.	Складиштење нафте, деривата нафте и биогорива	0	0
12.	Трговина нафтом, дериватима нафте, биогоривима и компримованим	2	0
13.	Трговина моторним и другим горивима на станицама за снабдевање возила	68	60
14.	Транспорт и управљање транспортним системом за природни гас	0	0
15.	Складиштење и управљање складиштем природног гаса	0	0
16.	Дистрибуција и управљање дистрибутивним системом за природни гас	0	0
17.	Снабдевање природним гасом	3	5
18.	Јавно снабдевање природним гасом	26	8
19.	Производња биогорива преко 1000 t годишње	0	0
	Укупно	117	87

7.2.3 Надзор над тржиштем електричне енергије и природног гаса

Законом је предвиђено да се, у циљу правилног функционисање тржишта, донесу, односно ускладе са новим Законом, сва Законом предвиђена правила, којих има 12. Агенција је донела Правила о промени снабдевача („Службени гласник РС“, број 93/12), а за Правила о праћењу техничких и комерцијалних показатеља и регулисање квалитета испоруке електричне енергије рок је 2013. година. Осталих 10 правила припремају и доносе енергетска предузећа, након прибављене сагласности Агенције.

Током 2012. године, Агенција је дала сагласност на:

- Правила о раду тржишта електричне енергије, („Службени гласник РС“, број 120/12);
- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета за период 01.01.2013 - 31.12.2013. године;
- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на српско-мађарској граници за 2013. годину („Споразум између оператора преносног система Републике Мађарске – MAVIR ZRt. и оператора преносног система Републике Србије - ЈП ЕМС о поступку и начину расподеле права

коришћења прекограничних капацитета и приступа прекограничним преносним капацитетима за 2013. годину“), као и

- Правила за расподелу прекограничних преносних капацитета на српско-румунској граници за 2013. годину („Споразум између оператора преносног система Републике Румуније – CCCN TRANSELECTRICA – S.A. и оператора преносног система Републике Србије - ЈП ЕМС о поступку и начину расподеле права коришћења прекограничних капацитета и приступа прекограничним преносним капацитетима за 2013. годину“).

У завршној фази је израда Правила о раду система за транспорт природног гаса, које припрема ЈП Србијагас, а на која сагласност даје Агенција.

У току је усклађивање са Законом, донетих правила о раду преносног система електричне енергије, правила о раду дистрибутивног система електричне енергије и правила о раду система за транспорт нафте нафтоводима, ради давања сагласности од стране Агенције. Правила о раду система за транспорт деривата нафте продуктоводима нису и неће бити донета док не буду изграђени продуктоводи у јавној употреби. На осталим правилима се ради или ће се тек радити, како би била донета у роковима прописаним Законом.

Током 2012. године, Агенција је пратила примену донетих правила кроз анализу потреба и иницијатива за измене и допуне ових правила и учешће у раду комисија за праћење њихове примене. Комисије су, у складу са правилима формирали ЈП ЕМС - за преносни систем и ЈП ЕПС заједничку комисију за свих пет дистрибутивних ПД. У овим комисијама, у раду учествује и по један представник Агенције. Комисије још нису формирали ЈП Транснафта - за праћење правила за транспорт нафте нафтоводима и ЈП ЕМС – за правила рада тржишта електричне енергије.

7.2.4 Одлучивање по жалбама

Послови одлучивања по жалбама (другостепени управни поступак), које Агенција обавља као поверене послове, према Закону, обухватају одлучивање по жалбама:

- изјављеним на акте оператора система о одбијању, односно на недоношење одлука по захтевима за прикључење на систем;
- на акта оператора система о одбијању приступа систему и
- на акта енергетског субјеката за транспорт нафте нафтоводима или енергетског субјекта за транспорт деривата нафте продуктоводом о одбијању приступа систему.

У поступку решавања по жалбама купаца, односно корисника система, Агенција настоји да се обезбеди неопходан ниво њихове заштите и непосредно доприноси правилној примени методологија и других прописа.

У 2012. години, примљено је укупно 226 жалби на рад и поступање енергетских субјеката из различитих домена њиховог пословања, од којих је 153 у надлежности Агенције, а 73 жалбе имају карактер различитих представки и притужби.

Агенција је за све примљене представке и притужбе обрадила и доставила одговоре њиховим подносиоцима, уз прослеђивање предмета надлежним државним органима на даљи поступак.

Што се тиче жалби за чије решавање је у другом степену надлежна Агенција, у 2012. години је обрађено свих 153 примљених жалби које су поднете из разлога прописаних Законом и то:

- због недоношења решења од стране надлежног енергетског субјекта у првом степену по захтеву за прикључење објекта купца или произвођача на систем за дистрибуцију електричне енергије или природног гаса (тзв. „ћутање управе“) – 53 жалбе;
- на решења оператора дистрибутивног система електричне енергије или природног гаса којима се одбија захтев за прикључење на систем – 50 жалби и
- на решења оператора дистрибутивног система електричне енергије којима се одобрава прикључење на систем, али се купци жале на трошкове прикључења, или техничке услове под којима је одобрено прикључење, или су жалбе поднете на процесне одлуке енергетских субјеката за дистрибуцију електричне енергије о обустави поступка или одбацивању захтева – 50 жалби.

Највише жалби је изјављено на акта оператора дистрибутивних система електричне енергије и то 149 жалби, док су 4 жалбе изјављене на акт оператора дистрибутивног система природног гаса.

У циљу смањења броја жалби и уједначавања праксе оператора дистрибутивних система електричне енергије у поступцима по захтевима за прикључење објеката правних или физичких лица на електроенергетску мрежу, Агенција је наставила са праксом да почетком године анализира све примљене жалбе и утврди најчешће разлоге за поништавање решења о прикључењу у поступцима вођеним по жалбама. Да би се смањио број незаконитих решења донетих од стране привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије, на захтев Агенције су током 2012. организовани стручни скупови са овим енергетским субјектима, на којима је Агенција указала на најчешће повреде процесних, али и материјално-правних прописа, који доводе до доношења незаконитих решења, као и на законом прописане обавезе енергетских субјеката у поступку прикључења.

Тренд пораста броја жалби је био заустављен у 2011. години, али је настављен у 2012. години, па ће Агенција и у наредном периоду наставити рад на подучавању стручних лица оператора дистрибутивних система електричне енергије, односно природног гаса, који одлучују по захтевима за прикључење на систем.

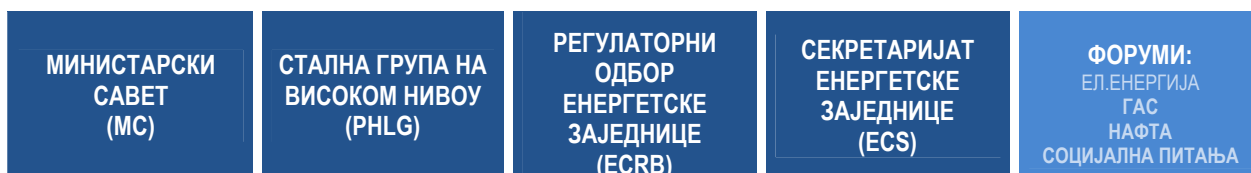
7.2.5 Међународне активности

Важан део активности Агенције односи се на спровођење међународних споразума које је наша земља потписала. Ово се пре свега односи на учешће у раду институција Енергетске заједнице (ЕнЗ). Потписивањем међународног правно обавезујућег „Уговора о оснивању Енергетске заједнице“ 25. октобра 2005. године у Атини, земље југоисточне Европе (и УНМИК за АПКМ) и ЕУ су започели процес стварања ЕнЗ са циљем проширења унутрашњег тржишта енергије ЕУ на регион југоисточне Европе.

Основни задаци ЕнЗ су:

- успостављање стабилног регулаторног и тржишног оквира у југоисточној Европи и ЕУ у циљу привлачења инвестиција у секторе електричне енергије и природног гаса, како би се омогућило стабилно снабдевање енергијом, неопходно за економски развој и социјалну стабилност;
- стварање јединственог правног оквира за трговину електричном енергијом и гасом у југоисточној Европи и ЕУ;
- унапређење сигурности снабдевања обезбеђењем стабилне инвестиционе климе и јачањем веза са другим регионима Европе, Африке и Азије;
- побољшање стања животне средине, повећање енергетске ефикасности и употребе обновљивих извора енергије у региону;
- развој конкурентног тржишта енергије и коришћење предности економије обима.

Уговором о оснивању ЕнЗ су осниване и регионалне институције потребне за функционисање паневропског тржишта енергије: Министарски савет, Стална група на високом нивоу, Регулаторни одбор ЕнЗ, Секретаријат ЕнЗ, Форум за електричну енергију и Форум за гас. Накнадно су установљени Форум за нафту и Социјални форум.

Слика 7-1: Институције Енергетске заједнице

Агенција учествује у раду Регулаторног одбора ЕнЗ (саветодавно тело Министарског савета ЕнЗ са могућим извршним функцијама), као и у раду Форума за електричну енергију, Форума за природни гас и Социјалног форума.

Агенција доприноси и извршавању обавеза које је наша земља преузела у оквиру процеса Стабилизације и придруживања и Унапређеног сталног дијалога (поглавља која се односе на енергетику и регионалну сарадњу).

Агенција је пуноправни члан Регионалне асоцијације регулатора у енергетици (ERRA - Energy Regulators Regional Association), струковног удружења регулатора чији је циљ унапређивање сарадње, размена искустава и изградња капацитета чланица.

7.2.5.1 Атински процес и Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ECRB)

У складу са обавезама које проистичу из Уговора о оснивању ЕнЗ, Агенција активно учествује у раду институција ЕнЗ, водећи при томе рачуна о заштити интереса купаца, као и о положају и циљевима електроенергетске и гасне привреде Републике Србије.

Агенција је дала запажен допринос разради организације и начина функционисања регионалног и паневропског тржишта електричне енергије и природног гаса кроз активно учешће у раду институција ЕнЗ и стручних тимова основаних у оквиру тих институција. Председник Савета Агенције је изабран крајем 2008. године за председника Регулаторног одбора ЕнЗ (ECRB) и ову функцију је обављао до марта 2010. године. Представник Агенције председава Радном групом за електричну енергију Регулаторног одбора ЕнЗ (ECRB WG-E) од почетка 2007. године, а неколико представника Агенције председава и подгрупама ECRB-а.

Агенција је у 2012. години учествовала у следећим активностима институција ЕнЗ:

Електрична енергија

- припрема техничких, економских и правних подлога за оснивање Канцеларије за координисане аукције, као и имплементацију механизма координисаних аукција за расподелу преносних капацитета на интерконективним водовима;
- анализа постојећих баланских механизма у региону југоисточне Европе и сагледавање могућности њиховог унапређивања;
- Подршка и праћење спровођења Регионалног акционог плана за интеграцију тржишта електричне енергије у југоисточној Европи и његово функционално интегрисање у паневропско тржиште електричне енергије;

- идентификација опција за поједностављење режима лиценцирања за трговину електричном енергијом у региону;
- идентификација опција за регулаторне подстицаје за изградњу нових преносних капацитета и иницирање сарадње регулаторних тела у региону по питању инвестиционих пројеката регионалних димензија;
- припрема механизма за надзор тржишта електричне енергије у југоисточној Европи и
- обновљиви извори енергије (ОИЕ) - размена искустава у погледу утицаја регулаторних режима на обим и динамику изградње ОИЕ у региону.

Природни гас

- анализа регулаторних питања од значаја за изградњу гасног прстена ЕнЗ;
- анализа постојећих баланских механизма у региону југоисточне Европе и сагледавање могућности њиховог унапређивања.

Заштита социјално угрожених купаца

- учешће у изради документа ЕнЗ о положају и начинима заштите енергетски угрожених купаца,;
- анализа механизма промене снабдевача у региону, израда препорука за хармонизацију и усаглашавање са најбољом регулаторном праксом;
- преглед малих произвођача електричне енергије у региону, анализа услова пословања и препоруке за њихово побољшање;
- преглед услова, механизма и процедура за прикључивање на мрежу у региону и предлози за њихово унапређење;
- израда Смерница за праћење квалитета напона у сарадњи са Саветом европских регулаторних тела за енергетику (CEER).

Агенција је у свим фазама веома активно учествовала, директно и кроз подршку Министарству надлежном за енергетику, у припреми Регионалне енергетске стратегије, која се у оквиру ЕнЗ ради на иницијативу Србије. Прихваћени су предлози Агенције који су у великој мери допринели квалитету документа, а нарочито начину рада у другој фази, односно побољшању начина оцене пројеката, а која треба да доведе до избора приоритетних пројеката од регионалног значаја.

7.2.5.2 Регионална асоцијација регулатора у енергетици (ERRA)

Агенција је пуноправни члан ERRA (Energy Regulators Regional Association), струковног удружења регулатора чији је циљ унапређивање сарадње, размена искустава и изградња капацитета чланица. ERRA удружује регулаторе из југоисточне и источне Европе, земаља бившег СССР-а, NARUC – удружење регулатора САД, као и регулаторе неких земаља Азије и Африке. У циљу идентификације најбољих регулаторних механизма у више области теорије и праксе регулације (регулација цена, конкуренција и тржиште енергије, лиценцирање итд.), сагледавања могућности њихове примене у Србији и изградње капацитета Агенције, Агенција је у 2012. години активно учествовала у следећим активностима ERRA:

- Комитет за лиценце и тржиште (представник Агенције је потпредседник Комитета од 2011. године)
 - „паметне“ мреже након усвајања Трећег енергетског пакета ЕУ – регулаторни изазови;
 - Практични аспекти примене подстицајних шема за обновљиве изворе енергије (комерцијални аранжмани, токови новца, уговорни односи);
 - Стварне препреке у отварању тржишта и развоју конкуренције на тржишту електричне енергије;
 - Нови концепт надзора велетржишта у ЕУ (улога ACER и националних регулатора у погледу примене REMIT);
 - Изабрани модели раздвајања оператора преносног система (власничко раздвајање, TSO, ITO);
 - Услови за одузимање лиценце и именовање новог имаоца лиценце ради обезбеђивања обављања делатности од општег интереса.
- Комитет за тарифе и цене (представник Агенције је потпредседник Комитета од 2011. године)
 - алокација трошкова на категорије потрошње и групе купаца (корисника система) – електрична енергија и природни гас;
 - регулација цена приступа систему за дистрибуцију природног гаса (мале дистрибуције);
 - трошкови прикључења на систем за дистрибуцију електричне енергије и дистрибуцију природног гаса;
 - јавно и резервно снабдевање – решења у државама чланицама;
 - утврђивање висине изгубљених трошкова (sunk or stranded costs) и њихов третман приликом одређивања МОП-а;
 - социјалне карте и евентуално узимање у обзир социјалног статуса купаца приликом израде тарифног система;

- мониторинг реализације претходно одобрених инвестиционих планова регулисаних субјеката;
- подстицајна регулација за делатност јавног снабдевања.
- Радна група за правна питања регулације (представник Агенције председава овом радном групом од 2008. године)
 - енергетика и заштита животне средине (Кјото протокол и ЕУ 2020)
 - индустријске дистрибутивне мреже;
 - извршна овлашћења регулатора чланица ERRA;
 - прелазак са режима лиценцирања на режим регистрације;
 - регулаторна пракса у решавању спорова;
 - бенчмаркинг: правни аспекти лиценцирања у чланицама ERRA;
 - релевантни правни аспекти повезивања тржишта електричне енергије Чешке, Мађарске и Румуније;
 - успостављање ERRA базе најбитнијих правних прописа из области енергетике.

7.2.5.3 Европске интеграције

Агенција је учествовала на више састанака „Унапређеног сталног дијалога са ЕУ“ о транспорту и енергетици, на којима је представила стање спровођења обавеза из њене надлежности, а које се односе на регулаторна питања у енергетском сектору и регионалне интеграције.

У оквиру подгрупе за енергетику Стручне групе координационог тела за припрему и преговоре о приступању Србије ЕУ, Агенција је дала допринос припреми Националног програма за усвајање правних тековина ЕУ и учествује у имплементацији и праћењу програма.

7.2.6 Остале активности

Агенција је активно учествовала у припреми подзаконских аката који су битни за обављање послова из њене надлежности, па и осталих подзаконских аката (Правилник о лиценцама Правилник о ближним условима и садржини захтева за издавање, измену и одузимање лиценце за обављање енергетских делатности и начину вођења регистра издатих и одузетих лиценци, Уредба о условима испоруке електричне енергије, Уредба о условима испоруке и снабдевања природним гасом, уредбе којима се уређује коришћење обновљивих извора енергије, Национални акциони план за обновљиве изворе енергије). Такође, укључена је била у припрему измена и допуна Закона о енергетици.

Агенција је надлежним министарствима доставила предлоге за побољшање нацрта Закона о заштити потрошача и Закона о планирању и изградњи и Закона о ефикасном коришћењу енергије, а учествовала је у активностима везаним за придруживање Србије Светској трговинској организацији.

Агенција активно учествује у раду међуресурске радне групе (Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, Министарство енергетике, развоја и заштите животне средине, Министарство финансија и привреде, ЈП ЕПС, ЈП Србијагас), чији је задатак израда предлога Уредбе о енергетски заштићеном купцу, којом ће се ублажити негативан утицај раста цена електричне енергије и природног гаса на социјално угрожене категорије становништва. Такође, Агенција је узела учешће у изради измена Закона о заштити потрошача.

Представници Агенције су учествовали у раду Радне групе за разматрање и праћење ситуације у вези сигурности снабдевања електричном енергијом и енергентима.

Агенција од почетка учествује, у оквиру Радне групе надлежног Министарства, у припреми и изради Стратегије развоја енергетике Србије до 2030. године, кроз анализу урађених материјала и предлагање измена и допуна, како би се унапредио и добио целовит, конзистентан и квалитетан документ.

Агенција је пружила помоћ Министарству у припреми Уредбе о начину одређивања највиших и најнижих просечних цена топлотне енергије у грејној сезони 2012/2013.

Агенција велику пажњу поклања даљем стручном усавршавању својих кадрова, тако да је и током 2012. године одржан низ тренинга и обука из области које су од значаја за даље унапређење рада Агенције у домену регулације цена и успостављања тржишта енергије.

У 2012. години започео је твининг пројекат између Агенције и словачког регулаторног тела Regulatory Office for Network Industries, који финансира ЕУ кроз ИПА програм. Циљ пројекта је унапређење регулаторних механизма који се односе на регулацију цена, надзор тржишта и сигурност снабдевања и изградња капацитета Агенције како би она била у стању да одговори повећаном обиму и сложености посла који произилазе из новог Закона о енергетици, развоју конкурентног тржишта енергије и имплементације Трећег пакета прописа о интерном тржишту енергије ЕУ.

У циљу успостављања дугорочне сарадње са националним регулатором у области енергетике Италије, у 2012. години потписан је Меморандум о сарадњи Агенције за енергетику Републике Србије (АЕРС) и Регулаторног тела за електричну енергију и гас Италије (АЕЕГ).

У Извештају о напретку Србије за 2012. годину Европска комисија је закључила да је неопходно да буде ојачана улога, независност и капацитети Агенције за енергетику.

8. ИЗВЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ АГЕНЦИЈЕ

Финансијско пословање Агенције за 2012. годину се одвијало у складу са Финансијским планом којим су утврђени укупни приходи и расходи Агенције, укључујући и резерве за непредвиђене издатке, као и елементи за целовито сагледавање политике зарада и запослености. Агенција је у законском року доставила Народној скупштини финансијски план за 2012. годину на сагласност, а добијена сагласност Народне скупштине и план су објављени („Службени гласник РС“ бр. 99 /11 од 27.12.2011).

У овом извештају је приказано коришћење средстава по наменама, из прихода добијених, у складу са Законом и финансијским планом, из накнаде за издавање лиценци, дела тарифе за приступ и коришћење система, донација и рефундација.

Табела 8-1: Укупни приходи Агенције у 2012.

Ред. бр.	Приходи	План	динара
			Остварено
1	Приход од лиценци	39.118.674	54.542.380
2	Приход од регулаторне накнаде	128.116.890	128.116.888
3	Пренети вишак прихода из претходне године	23.055.251	0
4	Приход од донација и рефундација	1.092.606	1.800.219
5	Финансијски и остали приходи	1.265.432	1.755.029
	УКУПАН ПРИХОД	192.648.852	186.214.515

Напомене уз Табелу 8-1:

Лиценце су током 2012. године издаване у складу са Законом и подзаконским актима који се односе на лиценце, са роком важења од 10 година, с тим што се на основу Критеријума и мерила за одређивање висине накнаде за лиценце за обављање енергетске делатности, за сваку годину утврђује висина накнаде за лиценце која покрива период за наредних 12 месеци од датума њеног издавања. Отуда је, у складу са међународним рачуноводственим стандардима, а на основу датума њиховог издавања, извршено разграничење прихода по овом основу на део који се односи на текућу годину и на део прихода који је пренет из претходне године. Накнада за лиценце у износу од 23.472.600 динара обухвата сразмерни део обрачунате накнаде за лиценцу за 2012. годину. На исти начин је пренет и обрачунат приход из претходне 2011. године у износу од 31.069.780 дин, као припадајући део за 2012. годину.

Приход од регулаторне накнаде, односно од дела тарифе за приступ и коришћење система за пренос електричне енергије, транспорт природног гаса и транспорт нафте нафтоводима, у износу од 128.116.888 динара се обрачунава квартално током године и зависи од висине максимално одобреног прихода енергетских субјеката. Обзиром да током 2012. године није дошло до промена цена ових делатности, фактурисани приход по овом основу је био на нивоу планираног.

Приходи од донација и рефундација се формирају у висини утрошених средстава, а у овом случају то је предрачун амортизације опреме из донације за 2012. годину, који терети набавну вредност опреме добијене из донације у 2005. и 2006. години, као и у висини рефундираних средстава, односно од рефундација дела трошкова службених путовања у иностранство од Секретаријата ЕнЗ (по основу Уговора о оснивању ЕнЗ), односно од ERRА (која покрива трошкове смештаја и превоза за учеснике одређених састанака ове асоцијације). С обзиром да су донирана средства у највећој мери отписана, то је и учешће амортизације ових средстава у приходима у значајној мери смањено. Са друге стране повећано учешће запослених Агенције у активностима радних група ЕнЗ као и раст курса евра, утицали су да остварени приходи по овом основу буду већи у односу на План, а на нивоу остварења у претходној години.

Финансијске и остале приходе чине приходи од камата, позитивних курсних разлика као и остали непословни и ванредни приходи и они у 2012. години износе 1.752.384 динара. Сав вишак прихода над расходима у обрачунској 2012. години се, у складу са Законом, преноси у наредну 2013. годину, а у табели 8-2 о укупним расходима, ради евиденције и упоредивости са планом, исказан је на позицији резерве за непредвиђене издатке и набавку опреме – нераспоређена добит.

Табела 8-2: Укупни расходи Агенције у 2012.

Ред. бр.	Расходи	План за 2012.	Остварено у 2012. динара
1	Трошкови материјала	3.274.675	2.594.993
1.1	- трошкови материјала (режиј. канцелар. разног)	1.565.970	1.220.756
1.2	- трошкови горива и енергије	1.708.706	1.374.237
2	Трошкови зарада и накнада зарада	130.537.331	115.785.109
2.1	- трошкови зарада и накнада зарада (брuto)	104.790.071	92.639.352
2.2	- трошкови доприноса на терет послодавца	17.713.237	16.148.679
2.3	- накнаде по осталим уговорима	500.000	64.000
2.4	- остали лични расходи и накнаде	7.534.023	6.933.078
3	Трошкови производних услуга	26.252.109	24.633.539
3.1	- трошкови транспортних услуга	1.881.395	1.881.730
3.2	- услуге одржавања	1.515.947	1.161.233
3.3	- закупнине	20.531.879	19.160.884
3.4	- реклама и пропаганда	212.984	165.350
3.5	- остале услуге	2.109.904	2.264.342
4	Амортизација и резервисање	4.428.155	4.455.050
5	Нематеријални трошкови	6.276.603	8.002.196
5.1	- непроизводне услуге	4.705.769	3.785.561
5.2	- репрезентација	291.766	244.058
5.3	- премије осигурања	213.249	332.721
5.4	- платни промет	214.672	247.399
5.5	- чланарине	381.262	370.543
5.6	- трошкови пореза и накнада	459.885	2.989.264
5.7	- остали нематеријални трошкови	10.000	32.650
6	Финансијски и остали расходи	8.278.547	29.801.061
7	Резерва за непредвиђене издатке и набавку опреме	13.601.432	942.568
	УКУПНО РАСХОДИ	192.648.853	186.214.515

Напомене уз Табелу 8-2:

У извештајној 2012. години, укупни расходи су покривени приходима и у границама су укупно планираног расхода за 2012. годину, односно за 3,3% су нижи од плана.

Све главне позиције остварених расхода су на нивоу планираних или испод овог нивоа. Највеће одступање у односу на планиране расходе бележе трошкови материјала који су за 20% мањи од планираних, превасходно због коришћења залиха из претходне године.

Трошкови зарада и накнада зарада су за 11,3% нижи од планираних, пре свега због примене ограничења зарада у последњем кварталу 2012. године. Са друге стране, нематеријални трошкови бележе знатан раст од 27,5% с обзиром да је по основу Закона о утврђивању максималне зараде у јавном сектору предвиђено да се обрачуна разлика између исплаћених зарада у четвртм кварталу 2012. године у односу на месец који претходи примени овог закона и уплати у буџет. Трошкови по овом основу у износу од 2.466.707 су исказани на позицији пореза и накнада.

У 2012. години је настаљен одлив кадрова из Агенције (један правни експерт), а један конкурс за запошљавање инжењера није успео. Ова појава је свакако последица вишегодишњег знатно споријег раста зарада у Агенцији у односу на јавни сектор.

Посебно висок раст у односу на план бележе финансијски и остали расходи. Главни разлог томе је исправка ненаплаћених потраживања за регулаторну накнаду (потраживања старија од 60 дана) и потраживања за лиценце, што је у највећој мери резултат ефеката финансијске кризе и смањене ликвидности као и значајне

флуктуације енергетских субјеката, где је велики број њих престао са радом или им је привремено или трајно одузета лиценца због неплаћања.

Укупна потраживања Агенције по свим основама на дан 31.12.2012. године износе 78.540.123 динара, од чега потраживања по основу издатих лиценци износе 21.566.960 динараи од регулаторне накнаде 56.973.163 динара. Ова потраживања се већим делом (41.532.000 динара) односе на обрачунате накнаде за лиценце и регулаторну накнаду за четврти квартал 2012. На основу Правилника о рачуноводству и рачуноводственим политикама, уважавајући старосну анализу и историјска искуства, извршена је исправка вредности потраживања за лиценце и регулаторну накнаду на дан 31.12.2012. године у износу од 29.623.044 динара. Исправка по овом основу чини 16% укупног прихода. Овај податак указује на постојање значајног ризика по основу наплате потраживања, за који је реално очекивати да ће се наставити и у наредном периоду. Сходно томе, ради обезбеђења континуираног и поузданог пословања Агенције, неопходно је обезбедити адекватну резерву која не би била само у функцији занављања основних средстава већ би давала и одређену сигурност у пословању Агенције у условима када, сходно законским оквирима, не постоје други извори финансирања на које се може рачунати у будућности.

Агенција је из сопствених средстава набављала опрему у периоду 2007 – 2011. године, како је наведено у Табели 8-3, а такође је остварила набавке током 2012. из дела резерве планиране за непредвиђене издатке и набавку опреме, у складу са планом јавних набавки и то углавном ради замене дела отписаних основних средстава, пре свега рачунарске опреме и возног парка.

Табела 8-3: Набавка основних средстава Агенције

	динара			
	2007 - 2009	2010	2011	2012
Путничка возила	0	1.893.554	3.019.655	2.126.167
Рачунарска опрема. софтвер, мрежа	3.706.112	2.720.731	5.228.694	2.544.052
Канцеларијски намештај и опрема	1.672.714	64.883	414.978	392.217
Телефони, телефонска централа	318.339	224.090	337.582	120.694
Видео надзор, мрежа	1.060.207	0	0	0
УКУПНО	6.757.372	4.903.258	9.000.909	5.183.130

Неотписана вредност сталне имовине на дан 31.12.2012. године износи 13.313.082 динара, односно 40% бруто набавне вредности средстава, што указује на висок степен отписаности и потребу занављања основних средстава.

Садржај табела

Табела 1-1: Енергетика Србије (без АПКМ) – неки показатељи за 2010 и 2011.....	5
Табела 3-1: Раздвајање енергетских делатности.....	12
Табела 3-2: Капацитети за производњу електричне енергије у 2012. (без АПКМ).....	13
Табела 3-3: Преносни систем ЈП ЕМС на крају 2012. (без АПКМ).....	13
Табела 3-4: Дужина водова ПД за дистрибуцију електричне енергије на крају 2012. (без АПКМ).....	14
Табела 3-5: Производња и потрошња електричне енергије у периоду 2005 – 2012. (без АПКМ).....	15
Табела 3-6: Цене за приступ преносном систему у току 2012.....	17
Табела 3-7: Усклађеност рада ЈП ЕМС са захтевима члана 9 Директиве 2003/54/ЕС.....	18
Табела 3-8: Основни показатељи остварења плана преноса.....	18
Табела 3-9: Транзит електричне енергије по месецима у току 2012.....	18
Табела 3-10: Пренета енергија, максимално оптерећење и губици (без АПКМ).....	18
Табела 3-11: Средње месечне вредности НТС за смер улаза у Србију у 2012.....	19
Табела 3-12: Средње месечне вредности НТС за смер излаза из Србије у 2012.....	20
Табела 3-13: Општи подаци о спроведеним годишњим аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2012.....	20
Табела 3-14: Број учесника у месечним аукцијама за 2012.....	21
Табела 3-15: Општи подаци о спроведеним месечним аукцијама за доделу 50% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2012.....	21
Табела 3-16: Општи подаци о спроведеним седмичним аукцијама прекограничних преносних капацитета за 31, 32, 33. и 34. седмицу у 2012. (седмице у којима је било загушења).....	21
Табела 3-17: Општи подаци о спроведеним заједничким годишњим аукцијама прекограничних преносних капацитета у 2012.....	21
Табела 3-18: Општи подаци о спроведеним заједничким месечним аукцијама, на српско-мађарској граници за доделу 100% расположивих прекограничних преносних капацитета у 2012.....	22
Табела 3-19: Прекограничне и интерне трансакције у тржишној области Србије од 2008-2012.....	22
Табела 3-20: Део прекограничних и интерних трансакција које се односе на АПКМ од 2008-2012.....	22
Табела 3-21: Улазне и излазне пријављене прекограничне трансакције по границама за 2012.....	23
Табела 3-22: Усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима члана 14 Директиве 2003/54/ЕС.....	25
Табела 3-23: Дистрибуиране количине електричне енергије у периоду 2006 – 2012.....	26
Табела 3-24: Ниво концентрације тржишта електричне енергије у Србији у 2012.....	32
Табела 3-25: Структура потрошње електричне енергије у периоду 2005-2012.....	33
Табела 3-26: Број мерних места у 2011 и 2012.....	34
Табела 3-27: Показатељи непрекидности испоруке у преносној мрежи за период 2009 - 2012.....	37
Табела 3-28: Захтеви за прикључење по напонским нивоима.....	41
Табела 3-29: Прикључење објеката по напонским нивоима.....	42
Табела 3-30: Откупне цене за повлашћене произвођаче електричне енергије у 2012.....	46
Табела 3-31: Електрична енергија преузета од повлашћених произвођача у 2012.....	46
Табела 4-1: Раздвајање енергетских делатности.....	52
Табела 4-2: Дужина транспортне мреже у Србији у 2010 - 2012.....	53
Табела 4-3: Значајне техничке карактеристике транспортног система.....	53
Табела 4-4: Дужина дистрибутивне мреже у Србији у 2010 - 2012.....	55
Табела 4-5: Дужина дистрибутивних мрежа и број места испоруке 31.12.2012.....	55
Табела 4-6: Извори снабдевања и остварена потрошња природног гаса у 2011 и 2012.....	56
Табела 4-7: Структура потрошње у 2011 и 2012.....	57
Табела 4-8: Број купаца у 2012.....	57
Табела 4-9: Усклађеност рада ЈП Србијагас и Југогас, а.д. са захтевима члана 8 Директиве 2003/55/ЕС.....	59
Табела 4-10: Транспортоване количине природног гаса у 2011 и 2012. години.....	59
Табела 4-11: Усклађеност рада дистрибутивних предузећа са захтевима члана 12 Директиве 2003/55/ЕС.....	61
Табела 4-12: Дистрибуиране количине природног гаса у 2012.....	62
Табела 4-13: Остварена просечна малопродајна цена у 2012.....	63
Табела 4-14: Структура продаје природног гаса на слободном и регулисаном тржишту.....	68
Табела 4-15: Продаја природног гаса крајњим купцима у 2011 и 2012.....	69
Табела 5-1: Цене коришћења транспортног система.....	73
Табела 6-1: Износ попушта у цени електричне енергије у 2012.....	76
Табела 7-1: Поднети захтеви и одобрене лиценце у 2012. по делатностима.....	86
Табела 8-1: Укупни приходи Агенције у 2012.....	91
Табела 8-2: Укупни расходи Агенције у 2012.....	92
Табела 8-3: Набавка основних средстава Агенције.....	93

Садржај слика

Слика 1-1: Упоредни показатељи Србије и Европске уније у 2010.....	5
Слика 1-2: Потрошња и удео домаће производње примарне енергије у 2011.....	6
Слика 1-3: Структура финалне потрошње енергије (без неенергетске потрошње) у 2011.....	6
Слика 2-1: Отварање тржишта електричне енергије и природног гаса.....	8
Слика 2-2: Шема поступка промене снабдевача на захтев купца.....	9
Слика 3-1: Организациона структура електроенергетског сектора.....	11
Слика 3-2: Структура производних капацитета ЈП ЕПС у 2012. (без АПКМ).....	13
Слика 3-3: Производња, увоз и бруто потрошња у Србији (без АПКМ).....	14
Слика 3-4: Структура производње у 2012. (без АПКМ).....	15
Слика 3-5: Структура цене преноса (€/MWh).....	17
Слика 3-6: Физички токови - размена електричне енергије на границама регулационе области Србије у 2012.....	23
Слика 3-7: Просечна годишња цена коришћења дистрибутивне мреже.....	25
Слика 3-8: Структура просечне продајне регулисане цене електричне енергије за крајње купце.....	26
Слика 3-9: Цене електричне енергије за домаћинства – друга половина 2012.....	27
Слика 3-10: Структура продајне цене електричне енергије за домаћинства у појединим главним европским градовима у децембру 2012.....	28
Слика 3-11: Цене електричне енергије за индустрију - друга половина 2012.....	29

Слика 3-12: Шема тржишта електричне енергије.....	30
Слика 3-13: Количине електричне енергије по трговачким активностима током 2011. и 2012.	31
Слика 3-14: Увоз, извоз и транзит снабдевача у 2012. години.....	31
Слика 3-15: Куповина/продаја између снабдевача, односно између снабдевача и ЕПС-а у 2012.....	32
Слика 3-16: Прекогранична размена електричне енергије снабдевача.....	33
Слика 3-17: Структура потрошње електричне енергије у Србији у периоду 2005-2012. (без АПКМ).....	34
Слика 3-18: Просечно трајање прекида нападања.....	38
Слика 3-19: Узроци непланираних прекида.....	38
Слика 3-20: SAIFI и SAIDI за период 2009 - 2012.....	39
Слика 3-21: Учешће узрока непланираних прекида у SAIFI и SAIDI за 2012.....	39
Слика 3-22: Учешће догађаја/прекида у зависности од дужине трајања прекида за непланиране прекиде.....	40
Слика 3-23: Учешће догађаја/прекида у зависности од дужине трајања прекида за планиране прекиде.....	40
Слика 3-24: Разлози за корекцију обрачуна и њихов удео у укупном броју коригованих обрачуна.....	43
а 4-1: Организациона структура сектора природног гаса.....	51
Слика 4-2: Транспортни систем природног гаса Републике Србије.....	54
Слика 4-3: Структура потрошње природног гаса у Србији у 2012.....	57
Слика 4-4: Структура просечне продајне цене природног гаса за тарифне купце ЈП Србијасас.....	62
Слика 4-5: Цене природног гаса за домаћинства - друго полугодиште 2012.....	64
Слика 4-6: Структура цене природног гаса за домаћинства у појединим европским главним градовима у децембру 2012.....	65
Слика 4-7: Цене природног гаса за индустрију – друго полугодиште 2012.....	66
Слика 4-8: Шема тржишта природног гаса.....	67
Слика 5-1: Рафинеријска прерада сирове нафте у Србији у периоду 2007-2012.....	71
Слика 5-2: Транспортоване количине сирове нафте нафтоводом ЈП „Транснафте“.....	72
Слика 7-1: Институције Енергетске заједнице.....	88

Скраћенице и страни изрази

APER	Европска агенција за сарадњу енергетских регулатора (Agency for the Pooperation of Energy Regulators)
Benchmarking	Упоредна анализа сличних (показатеља, предузећа, активности...)
PEER	Савет европских енергетских регулатора (Pouncil of European Energy Regulators)
DAMAS	Информациони систем ЈП EMC
EPRB	Регулаторни одбор ЕнЗ
EPRB WG	Радне групе Регулаторног одбора ЕнЗ
HHI	Herfindahl-Hirschman индекс – показатељ за ниво концентрације тржишта
ITP Agreement	Вишегодишњи пан-европски уговор оператора преносних система о међусобној надокнади трошкова коришћења суседних преносних мрежа
mtoe	милион тона еквивалентне нафте
NTP	Нето вредност прекограничног преносног капацитета (Net Transfer Papacities)
REMIT	Уредба о интегритету и транспарентности тржишта енергије на велико, No 1227/2011 Европског Парламента и Савета
Smart Grid	Напредна („паметна“) електричне мрежа опремљена дигиталним уређајима за мерење, даљинско прикупљање и дистрибуцију података и информација о понашању свих корисника мреже и управљање системом, у циљу побољшања поузданости и ефикасности система
БиХ	Босна и Херцеговина
ЕнЗ	Енергетска заједница
ЈП EMC	Јавно предузеће Електромержа Србије
ЈП ЕПС	Јавно предузеће Електропривреда Србије
АПКМ	Аутономна покрајина Косово и Метохија
МЕРЗЖС	Министарство енергетике, развоја и заштите животне средине
НИС а.д.	Нафтна индустрија Србије
ПД	Привредно друштво
РСТ	Руско-српска компанија за трговину (Russian – Serbian Trading Porporation)
УНМИК	Привремена управа Уједињених нација на Косову (УНМИК - United Nations Interim Administration Mission in Kosovo), основан од стране Савета безбедности резолуцијом 1244 (1999.)

Конверзиони фактори за јединице енергије

	kJ	kcal	kWh	kg en*
1 kJ	1	0,2388	0,000278	0,000024
1 kcal	4,1868	1	0,001163	0,0001
1 kWh	3 600	860	1	0,086
1 kg en	41 868	10 000	11,63	1

* килограма еквивалентне нафте

АГЕНЦИЈА за ЕНЕРГЕТИКУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

11000 Београд

Теразије 5/У

Tel: + 381 11 3033 829;

Fax: + 381 11 3225780

E mail: aers@aers.rs

www.aers.rs

.....